

398

ARXIU DE TRADICIONS POPULARS

6-i
543

DIRECTOR : VALERI SERRA I BOLDÚ

(Boix de l'Arxiu Municipal Històric)

BARCELONA, FASCICLE VII

ADREÇAR TOTA LA CORRESPONDÈNCIA LITERÀRIA : MUNTANER, 44

ADREÇAR TOTA LA CORRESPONDÈNCIA ADMINISTRATIVA : EDITORIAL ORBIS, PARÍS, 160, TELÈFON 75883

DICCIONARI ENCICLOPÈDIC DE LA LLENGUA CATALANA

AMB LA CORRESPONDÈNCIA CASTELLANA

Edició il·lustrada que conté tots els vocables, modismes i aforismes, mots tècnics de ciències, arts i indústries, biografies de personatges cèlebres, antics i moderns, nom i descripció de poblacions, rius i muntanyes de les comarques on és parlat el català en qualsevol de les seves variants

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

Aquesta obra constarà de quatre volums en quart major. Publicats el primer, segon i tercer, que comprenen els fascicles I al XVIII, i formen un total de 2904 pàgines, 3060 gravats, 23 mapes i 98 làmines en negre i de color. Arriben fins a la lletra P.

Preu de cada volum relligat en tela, 61 pessetes

Es publica per fascicles

El preu de cada fascicle és de 9 pessetes

SALVAT EDITORS, S. A. 41, carrer de Mallorca, 49 BARCELONA

EDICIONS DE BIBLIÒFIL

EDITORIAL ORBIS :: Carrer de París, 160 :: BARCELONA

Edició limitada, a 250 exemplars, de l'immortal drama teatral

TERRA BAIXA

d'Angel Guimerà

Il·lustracions de Maurici de Vassal

Grandària del volum, 24x30 centímetres : De 280 pàgines, impreses a una sola cara i sobre paper de fil Guarro, de fabricació especial : Tiratge a tres tintes, amb tipus especials : Dotze làmines a vuit colors : Riquíssima enquadernació en pell repujada i cantells daurats : Preu, 200 ptes.

CANIGÓ

LLEGENDA DEL TEMPS DE LA RECONQUESTA
de Jacint Verdaguer

Impressió de 200 exemplars sobre paper de fil Guarro : Grandària 26x33 centímetres : Amb dotze frisos a diversos colors i dotze aiguaforts : Finíssima enquadernació en pell i mosaic.
Preu, 250 pessetes

IMATGERIA POPULAR CATALANA

LES AUQUES

per J. Amades, J. Coromines i P. Vila

Edició de 450 exemplars, sobre paper de jil : Grandària 23x33 centímetres : Volum I, Text amb moltes il·lustracions i un facsimil d'un antic pergami : Volum II, Conté 100 làmines-facsimils, moltes d'elles a diversos colors, muntades sobre cartivanes : Enquadernat en dos volums (exhaurit)

ELS SOLDATS I ALTRES PAPERS DE RENGLE

Presentació com «LES AUQUES», però amb 88 làmines-facsimils pintades a mà i 12 en negre : Enquadernat en dos volums : Preu, 250 pessetes : Edició de 20 exemplars sobre paper japó, preu, 500 pessetes

Als lectors d'ARXIU DE TRADICIONS POPULARS

Per mica que s'hi fixin, els lectors d'Arxiu de Tradicions Populars, veuran que la publicació ha entrat en una etapa que es traduirà en una major activitat, de manera que ens proposem d'editar-la en el major i més breu espai de temps possible.

Des de la seva aparició ha augmentat considerablement el preu del paper, impremta i d'altres materials, de manera que ens veiem forçats a fixar el preu en 7'50 ptes. per a cada número, la qual quantitat són pregats d'abonar a la presentació.

MAGATZEMS JORBA

MANRESA : Born, 36. - Telèfons 149-450
BARCELONA : Pl. Sta. Anna. - Tel. 14747

— — —

ELS MÉS IMPORTANTS D'ESPANYA
ELS MÉS ASSORTITS :- ELS MÉS ECONÒMICS
ARTICLES VARIS PER A EXCURSIONISTES

— — —

Els clients d'aquests Magatzems reben tots els mesos la
REVISTA IL·LUSTRADA JORBA
Demani-la i se li enviarà gratis

FÀBRICA DE LLITS DAURATS, SOMIERS I ALTRES MOBLES METÀL·LICS

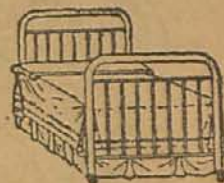
Casa fundada l'any 1870

JOAN TORRES

Còrcega, 394. - BARCELONA :- Telèf. 74115

Articles per a jardí, platja i camp.
Ferros artístics. Material sanitari.
Especialitat en llits per a hospitals, clíniques, col·legis, etc.

Sucursal: Balmes, 2.-Tel. 15775

Aigua de Rocallaura

la deu més rica del món

si patiu d'Albuminúria, Litiasis úrica (mal de pedra),
Bronquitis perenquimatoses, Nefritis crònica,
es guarirà radicalment amb

l'Aigua de Rocallaura

S'expèn en ampolles de 1/2 i d'1 litre, i en garrafons
de 8 litres

Dipositaris : FORTUNY, S. A.
Carrer Hospital, 32, i Salmeron, 133.-BARCELONA

TEIXITS NACIONALS I ESTRANGERS

CARDONA I PLATON, S. en C.

Successors de Fills de P. Martí i Palmerola

Plaça d'Urquinaona, 4

Telèfon 12137

BARCELONA

LA PASTA NIX PER A AFAITAR

ha estat elaborada pensant no sols que
ha de suavitzar el pèl per fer-lo tallable
sense gran esforç, sinó pensant també que
curi l'epidermis de tota irritació, grans,
rojors, etcètera.

La Pasta NIX

és, doncs, un factor preciós per a l'operació
d'afaitar-se, i, al mateix temps, un producte
d'higiene per a la pell.

Si useu la Pasta NIX

evitareu tots els perills de contagi, no sols
per la naturalesa de la Pasta en si, sinó també
perquè s'eliminen sabons, brotxes, vasos
i tota mena d'objectes portamicrobis.

Si useu la Pasta NIX

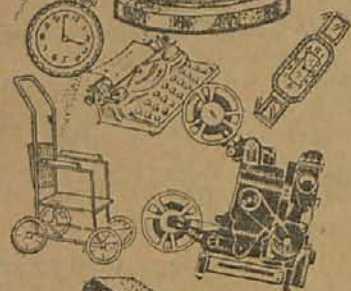
simplificareu l'operació d'afaitar-vos, i em-
prareu tres o quatre minuts, no sentireu
després cap irritació ni molestia a la pell i,
si la teníeu abans d'afaitar-vos, us desapareixerà,
perquè, cal no oblidar-ho : LA
PASTA NIX ÉS, sobretot, UN PRODUCTE
PER A L'EPIDERMIS.

DEMANEU-LA A DROGUERIES, PERFUMERIES, ETC., AL PREU DE 2'50 PTES. EL TUB

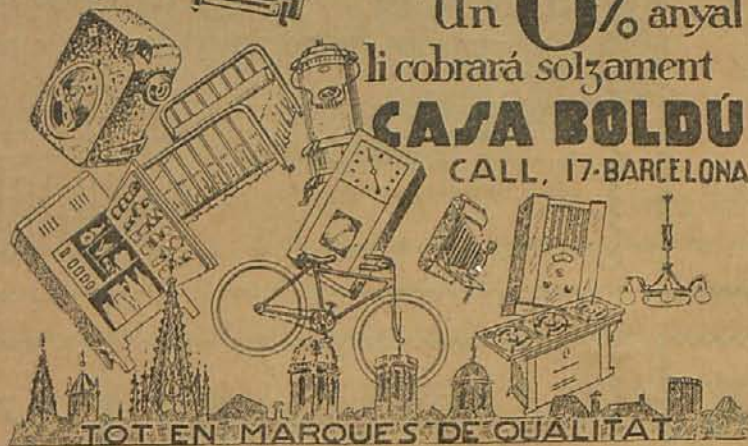

COM un estalvi

Podeu proveir-vos de tots els articles
de caprici o d'utilitat pagant llur import
amb petites despeses i sense abonar
un interès excessiu

Un **6%** anyal
li cobrarà solzament
CASA BOLDÚ
CALL. 17-BARCELONA

TOT EN MARQUES DE QUALITAT

TERMINI MÍNIM, 10 PESSETES AL MES

Gran assortiment de joguines
de qualitat a preus de liquidació

ESTEVE RIERA Confiter i Pastisser

Pa de luxe

RAMBLA DE CANALETES 9 i 11.
CARRER DE MALLORCA 307 i 309:
PLAÇA DE SANTA ANNA 18.

BARCELONA

COMPANYIA ANÒNIMA D'ASSEGURANCES
FUNDADA EL 1880

Assegurances sobre la vida i rendes vitalícies en totes les seves combinacions
Assegurances de transports marítims, terrestres i de valors

	Pesetes		Pesetes
Fons de garantia el 31 de desembre 1934	159.850,535'05	Total pagat per la companyia des de	
Pagat als assegurats l'any 1934. . .	15.429,180'67	la seva fundació als assegurats. . .	235.451,176'48

Rambla de Catalunya, 18 :: BARCELONA :: Carrer d'Alcalà, 25 :: MADRID
Edificis propietat de la Companyia

DELEGACIONS A TOTES LES CAPITALS DE PROVÍNCIA
AGÈNCIES A TOTES LES POBLACIONS D'IMPORTÀNCIA

Autoritzada la publicació d'aquest anunci per la comissaria general d'Assegurances

DISPONIBLE

ÒMNIBUS

AUTOMÒBILS D'ALTA QUALITAT
El motor de les proeses

CAMIONS

Hispano-Suiza

GRUPS

INDUSTRIALS - MOTORS

MARINS I D'AVIACIÓ

TALLERS : C. RIBES, 279

BARCELONA

EXPOSICIÓ : PASSEIG DE GRÀCIA, 20

CAMISERIA, CORBATERIA I ARTICLES DE PUNT

JAUME SANS

Especialitat en les camises a mida

BOQUERIA 32 :-: Tel. 16036 :-: BARCELONA

PARAIGÜES OMBREL·LES, VANOS I BASTONS

J. CARDÚS

PORTAFERRISSA, 10

BARCELONA

JEP VIDAL I AGRAMUNT

RELLIGADOR

MUNTAT ANTIC I MODERN - FANTASIES I REPEJATS
ESPECIALITAT EN SEDES

CARRER DE PUJOL, 13 SANT GERVASI

JOAN SERRA I GRAUPERA

CASA ESTABLERTA EL 1795

Draps i Feltres tècnics per a indústries. —
Discos de llana per a polir. — Feltres per a
brodats i confeccions. — Baietes. — Franel·les
Catifes. — Flassades. — Draps per a billars.

Argenteria, 78 : Abaixadors, 11 bis : BARCELONA

FÀBRICA A OLESA

LA FÀBRICA MÉS ANTIGA

DE

Joguines i Bebès

(Abans Biabe, 3)

TAPINERIA, 6

(Vila Laletana)

SEMPRE NOVETATS EXCLUSIVES

GRANS MODELS RÀDIO

garantits per la marca registrada

EN MODELS GENERAL MOTORS RÀDIO
APARELLS RECEPTORS D'ABAST, PO-
TÈNCIA, MODULACIÓ I SINTONITZACIÓ
MODERNA A PREUS MOLT ASSEQUIBLES

RÀDIO-LOT

Passeig de la República, 17 - BARCELONA

URALITA

CANALETA

El millor material per a cobertes

URALITA, S. A.

BARCELONA

Passeig de Colom, 4, i Plaça
d'Antoni López, 15

TELÈFON 16 556

La millor canonada per a conduccions
a pressió

ARXIU DE TRADICIONS POPULARS

ARXIU

DE

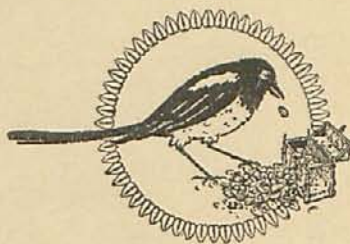
TRADICIONS POPULARS

RECOLLIDES A CATALUNYA, VALÈNCIA, MA-
LLORCA, ROSSELLÓ, SARDENYA, ANDORRA
I TERRES ARAGONESES DE PARLA CATALANA

DIRECTOR:

Valeri Serra i Boldú

VOLUM II

BARCELONA
IMPRESA DE LA CASA DE CARITAT
1935

De l'ARXIU DE TRADICIONS POPULARS, a més de l'edició corrent, se n'han fet 125 *Exemplars de cooperació*, numerats de l'1 al 125, els quals portaran el nom de cada subscriptor, i hi hauran encaixades diverses fulles populars d'estampació original.

DEMOFILOLOGIA

Literatura oral

QUANTS PATACONS TENS

Un noi preguntà a un altre:
 — Quants patacons tens?
 — Les tres quartes parts dels que posseeixo,
 més dos, sumen el nombre dels que tinc. En-
 devina endevineta els que porto.
 Resposta : 8 patacons.

Demostració senzilla

$$\begin{array}{r} 3/4 \text{ de } 8 = 6 \\ + 2 \\ \hline 8 \text{ patacons} \end{array}$$

Resolució algebraica

$$\begin{aligned} \varphi &= \frac{3\varphi}{4} + 2 \\ 4\varphi &= 3\varphi + 8 \\ 4\varphi - 3\varphi &= 8 \\ \varphi &= 8 \text{ patacons} \end{aligned}$$

*

A un altre que collia figues li preguntaren:
 — Quantes ne portes de collides?
 — El doble de les que porto a la pitrera,
 més la cinquena part de les mateixes, fan 22.
 Calculeu les que hi porto.
 Resposta : 10.

Demostració senzilla

$$\begin{array}{r} 10 + 10 = 20 \\ \text{La } 1/5 \text{ part de } 10 = 2 \\ \hline 22 \end{array}$$

Resolució algebraica

$$\begin{aligned} 2\varphi + \frac{\varphi}{5} &= 22 \\ 10\varphi + \varphi &= 110 \\ 11\varphi &= 110 \\ \varphi &= \frac{110}{11} = 10 \text{ figues.} \end{aligned}$$

*

Dos nens compraren un trompitxo a «boute»
 de boles. El primer pagà la meitat del seu valor,
 i el segon, la cinquena més tres.

— Quantes boles els costà, i quina part a
 cadascú li correspon del trompitxo?

Resposta : Deu boles, i els correspon la mei-
 tat a cadascú.

Demostració senzilla

$$\begin{aligned} 1.^{\text{r}} \text{ La } 1/2 \text{ de } 10 &= 5 \text{ boles} \\ 2.^{\text{n}} \text{ La } 1/5 \text{ de } 10 + 3 &= 5 \text{ boles} \\ \text{Resposta : } 10 \text{ boles} \end{aligned}$$

Resolució algebraica

$$\begin{aligned} \varphi &= \frac{\varphi}{2} + \frac{\varphi}{5} + 3 \\ 10\varphi &= 5\varphi + 2\varphi + 30 \\ 10\varphi - 7\varphi &= 30 \\ 3\varphi &= 30 \\ \varphi &= \frac{30}{3} = \text{Resposta : } 10 \text{ boles} \end{aligned}$$

*

Quatre matrimonis van a la fira.

Cada marit despèn 120 ptes. més que la seva muller.

Els objectes comprats per cada persona valen tantes pessetes cada objecte com nombre d'objectes ha comprat l'esmentada persona.

En Pere compra deu objectes més que la seva filla Rosa.

En Joan, els mateixos que la Maria.

En Ferran, dos menys que el seu sogre.

En Pau i la Mercè són els que compren més objectes.

Com es diu l'àvia de la Montserrat?

Solució:

En Pau, 31; la Mercè, 29.

En Pere, 17; la Maria, 13.

En Joan, 13; la Rosa, 7.

En Ferran, 11; la Montserrat, 1.

L'àvia de la Montserrat es diu Maria.

Boix de l'obra *Faules en l'antigor*, com tots els d'aquesta col·lecció.

ENTRE AMICS

Pere. — Em vols donar la solució d'un problema?

Pau. — Dignes-me-la.

Pere. — L'apotecari i el seu fill, el metge, i la seva muller es van prendre nou ous, i a tots els en van tocar tres.

Pau. — ...?

Pere. — És molt fàcil. El fill de l'apotecari era el metge.

PROBLEMA

Un cargol puja per una paret que té 10 metres d'alçària. Cada dia puja 1 metre, però a la nit en reula mig. Quants dies trigarà per a arribar a dalt de tot?

Trigarà dinou dies.

Solució : El cargol camina mig metre diari. Al cap de divuit dies ha pujat 9 metres, el dia que fa dinou arriba a dalt (es tracta d'arribar).

— Quina és la plaça que té un sol fanal?

— La plaça de sereno.

*

— Quin és l'últim peix del mar?

— El delfí.

EDUARD POU I GIMÈNEZ

Tenim dotze dotzenes de nous.
Sapigueu que la dotzena i mitja val un quart i mig. Quant valdran les dotze dotzenes?

Solució : Valdran 12 quarts.

La dotzena i mitja val un quart i mig.

Tres dotzenes valen tres quarts.

Sis dotzenes valen sis quarts.

Nou dotzenes valen nou quarts.

Dotze dotzenes valen dotze quarts.

Més curt : Si la dotzena i mitja val un quart i mig, la dotzena val un quart, i dotze dotzenes, dotze quarts.

*

Si Elenamorat
és ben entès,
ací va el nom de la dama
i el color del vestit.

Solució : El nom, Elena, i el color del vestit, morat.

*

El senyor Pau, el senyor Pere, el senyor Joan i el senyor Jaume : Quatre viatgers que viatgen entre Lleida i Barcelona.

Pau, Pere, Joan i Jaume : Fogainer, cap del tren, maquinista i revisor del mateix tren (sense precisar com es diuen l'un i l'altre).

El senyor Pere té un sou anyal de 20,000 pessetes, i avui compleix cinquanta anys.

El senyor Joan viu a Lleida.

El revisor viu a mig camí de Lleida a Barcelona, i guanya exactament el terç del que guanya el viatger que viu més aprop d'ell.

El viatger que viu a Barcelona té el mateix nom que el fogainer.

En Pau és cosí germà del cap del tren.

Un dels viatgers, que ve d'Amèrica, no havia estat mai a Catalunya i va néixer un divendres.

El revisor juga als escacs millor que En Pau.

Com és diu el maquinista?

Solució. — Com que 20,000 no és divisible per 3, i el revisor guanya exactament el terç del que guanya el viatger que viu més prop d'ell, aquest viatger no pot ésser el senyor Pere.

Com que el senyor Pere avui compleix cinquanta anys, no va néixer un divendres; per tant, el senyor Pere no és el que viu a Lleida, perquè aquest és el senyor Joan; tampoc no és el que viu més prop del revisor, perquè aquest ha de guanyar un sou divisible per 3; tampoc no és el viatger que ve d'Amèrica, perquè aquest va néixer un divendres.

El senyor Pere és, doncs, el viatger que viu a Barcelona.

El fogainer, doncs, es diu Pere.

El fogainer no es diu Pau, perquè es diu Pere.

El cap del tren és cosí germà d'En Pau; doncs no es diu Pau.

El revisor juga als escacs millor que En Pau; doncs no es diu Pau.

Per tant, En Pau és el maquinista.

QUADRAT MÀGIC DE 5×5

8	22	11	5	19	65
15	4	18	7	21	65
17	6	25	14	3	65
24	13	2	16	10	65
1	20	9	23	12	65
65	65	65	65	65	65

QUADRAT MÀGIC DE 7×7

27	37	5	15	32	49	10	175
4	21	31	48	9	26	36	175
30	47	8	25	42	3	20	175
14	24	41	2	19	29	46	175
40	1	18	35	45	13	23	175
17	34	44	12	22	39	7	175
43	11	28	38	6	16	33	175
175	175	175	175	175	175	175	175

JULIUS SUNYER

GEOGRAFIA FOLKLÒRICA

A Sant Marsal, toquen a missa;
a Sant Esteve, hi han tocat;
a Terradelles, és mig dita,
i a Orriols, han acabat.

Sembla l'Ajuntament de Maserac.¹

Aquest gall que tant cantava
és en Coll de Pincaró,²
i que de tant que cantava
ara s'ha tornat capó.

A Santapau varem anar:
sang i fetge em varen dar;
sang i fetge de pomera,
per davant i per darrera.³

A Besalú, prometen molt
i no donen res a ningú.

A Rupit,
molta gana i poc dalit.

A Rupit,
ben pagat i mal servit.

Les dones de La Sella,
la que no és xerraire és tapanera.

A Camprodon
fan el burro i no en són.

A Setcases, tots són lladres;
a Llanàs, a cada pas;
a Moiò, fins el rector;
a Tragura, tothom s'hi fa;
a Beia, tothom ho deia;
a Vilallonga, tots fan ronda,
i a Camprodon, tots ho són.

Per golluts, Sant Pau i La Ral.

Les noies de l'Empordà,
molt mirar i poc tocar.

A Sant Marsal,
tres pagesos i quatre menestrals;
set dimonis infernals.

A Ventajol, són sargantaners.

A Riudellots de la Creu,
toquen migdia quan els hi lleu.

A Vilademires,
set pagesos, set reis, set lleis,
set dimonis de l'infern.

Les noies de Bordils,
netes de fora i brutes de dins.

A Fontcoberta,
tots tenen la gorja oberta.

Entre Blanes i Lloret
no en farem un pam de net.

Al Mallol,
de bruixes ni ha un vol.
A Sant Privat,
de bruixes ni ha un cabassat.

Si a l'Empordà vas,
dels de Bàscara et guardaràs;
si amb ells fas pareier,
al cap de l'any sense cap diner.

A Albons, no en són;
i a Vergés, del front.

Als de La Bisbal,
tant els fa quedar bé com mal.

Torroella, vila vella;
Parelada, vila honrada;
Castelló, vila major;
si no fossin les muralles,
Figueres se'n duria la flor.

1. Es diu d'una cosa desordenada.
2. Pincaró, poble prop de Massanet de Cabrenys.
3. Farà referència al costum de tallar les pomes i assecar-les, guisant-les després, la qual cosa constitueix un menjar ben poc nutritiu.

De Calabuig tothom ne fuig.

A Pontós,
tots són lladres i traïdors;
fora un, fora dos,
fora l'Àngel de Pontós.¹

«A l'Albagés,
sopes i no res més.»

* * *

A La Roca, el sol hi toca.

A Terrassa, mala raça;
a Sabadell, mala pell,
i a Granollers, us prenen els diners.

Es menjaria Poblet i Santes Creus.²

Necessitaria la renda
d'en Noguer de S'Agaró.³

És tan cert com el rellotge de Cabanes,
que a les dotze toca migdia.

De Figueres a Vilabertran,
no hi ha pas tant.
De Vilabertran a Vilatenim,
ja els tenim.
De Vilatenim a Vila-sacra,
ja els tenim a la butxaca.
De Vila-sacra a Castelló,

ja els tenim dintre el sarró.

A Les Serres, són baberres;
a Constantins, aiguaprimis;
a Vilana, tots són cuques,
i a Bescanó, cuquetins.

Fan com la processó de Pinsac,
que eren tres, i dos que arregleraven.

Ai Mare de Déu del Mont,
gireu-vos tota rodona;
veureu la plana de Vich,
de l'Empordà i de Girona.

Els de Batet
porten la camisa més llarga que el fasset.

Els de La Sellera
fan un cap com una pastera,
Els de Burriol
fan un cap com un mussol.¹

Ai Mare de Déu del Mont,
gireu-vos tota rodona;

1. Pontós, poble de la vora del riu Fluvià. L'àngel de Pontós és una torre del temps dels telègrafs de senyals.

2. Es diu d'un que tingui molta gana.

3. Es diu d'un malgastador.

1. La Sellera i Burriol, barris del poble de Serinyà.

veureu la plana de Vic,
la meitat de Barcelona.

Per ametlles, Arenys.
Per borregos, Cardedeu.
Per olles, Breda.

Tramès per JOAQUIM HOSTENCH.

(Banyoles.)

SELVA DEL CAMP

A Tarragona, manxen;
i a Reus, enganxen.

A Reus, tots són ganxets;
a Tarragona, pelacanyes;
a Vallmoll, són seballots,
i a Valls, són rabassaires.

A la Selva, fan tupins;
a les Borges, ganivets;
a Riudoms, ne braguen cànem,
i a Vila-seca, xiulets.

Els d'Alforge solament,
ni la vila ni la gent.

D'Alcover, res de bo en ve.
I si res de bo hi va, no el deixen tornar.

De Mont-roig,
ni home ni dona no et faci goig.
Però agafa-la, si pots.

A Valls,
caven i poden i enforquen alls.

A la Torra, són raboses;
a Marsà, són agineus;
a Guiamets, lleganyosos;
a Capçanes, draps dolents.

Mare : deixeu-m'hi anar
A Alforja, a plegar avellanes;
dels quartos que guanyaré
me'n compraré arracades.

A Rasquera, fan cabassos;
a Ginestar, cabassones;
i ja no es pot arribar a més
que a Móra rondin les dones.

La Figuera està molt alta;
Cabacés, molt amagat;
la Vil·la està molt baixa;
Margalef, en un forat.

Si voleu que vos les digui
les quatre ciutats del món:
Mas-Ricart i la Canonja,
Llaveria i Colldejou.

La Canonja i Mas-Ricart
Vila-seca i Constantí,
tots vindreu a cremar amb mi
perquè no teniu bondat.

A Paüls, primer a la boca que als ulls (gent
tipa).

JOSEP BARCELÓ I ALERANY

(Capçanes.)

Les quatre ciutats de Lleida
són d'allà d'allà del riu:
Torres de Segre, Albatàrrec,
Sudanell i Montoliu.

A Massalcoreig comença
la flor de les catalanes;
a la Granja, bocatoves;
a Serós, les esmolades.

A la Granja, olla groga.

A Massalcoreig, mutxels o ciutat de mecos.

A Torres de Segre, caps aigualits.

A la Granja són les guapes;
a Serós, ja no en són tant;
a Aitona, les saboretetes,
i a Soses, la flor del ram.

Tramès per PERE BORRÀS I TORRES.

(Torres de Segre.)

* * *

Tu, si vas a Camporrells,
els diràs, als de Collxirat,
que apanyen els Sants Misteris,
que els tenen molt espatlats.

De gente de Graus, libra-us.

Tu, si vas a Graus,
mira bien quien te convida,
que a la curta o a la llarga
tu pagarás la comida.

Bien se'n riuen los de Graus
de la gente de Capella,
También nâtros mô en riurem
cuando les caiga la peña.

Tramès per PERE PACHS.

(Barcelona.)

Es fama que en aqueix poble, quan tenen
un foraster, a qualsevol àpat del dia li treuen
una gran cassola de sopes i poca cosa més.

Juncosa de les Garrigues està al mig del món.
Es diu això perquè hi ha una pedra plana,
de 3 metres de diàmetre, enfonsada a terra, la
qual té un forat al bell mig.

Quan Nostre Senyor va fer el món diu que
va posar l'agulla del compàs en aqueixa pedra
de Juncosa.

Si voleu que us he les diga
les quatre ciutats que hi ha:
lo Cogul, los Albagés,
Torrebesses i Cervià.

D'Alcover,
res de bo en ve;
si res de bo hi va,
no el deixeu tornar.

— D'on sou?
— De Riudoms.
— Així deveu anar amb el sac, doncs?

«A Reus vam anar
a robar pèsols.
Veniu-nos a rescatar,
que tots som presos.»

Es refereix, segons la contalla popular, a uns
coloms d'Alcover que van anar a l'horta de
Reus a menjar pèsols, on foren empresonats.

Diu que des d'allí varen escriure una carta
a uns altres coloms d'Alcover, i els explicaren el
motiu de llur captiveri.

A Torroja, la gent boja;
a Povoleda, no tant;
a Cornudella, són guapos;
a Alforja, la flor del camp.

A Tarragona, pelacanyes.

A Riudoms, sac, sanalla i bona lluna, i també
es diu que a Riudoms van amb el sac.

A Alforja els diuen que tenen el campanar
tort, i aleshores ells responen:

— Només l'hi veieu els dissabtes (degut a la
borratxera).

De Mont-roig ni home ni dona et faci goig,
o bé : A Mont-roig no hi ha home ni dona que
faci goig.

A Vilanova d'Escornalbou, puputs;
a Montbrió, foradats;

a Vinyols, són guexos;
al Prat, són xups;
a Poboleda, bufons.

A Cornudella, cornuts, i quan un del poble
ho sent, fa de resposta:

— Al portal treuen les banyes.

A Tarragona fan un port,
a Reus en fan un canal,
i a Mont-roig fan una església
que no l'acabaran mai.

Gent de la ribera (de l'Ebre)
per lla on passen fan carrera.

Els riberencs acostumen a fer moltes visites

inoportunes als parents, encara que siguin llunyans, i molesten.

*

Gent de Móra, gent traïdora.

*

Gent de masia, carn a mig preu.

I ells contesten : Però les del poble, no hi arriben.

Els de poble volen ésser més eixerits que els de masia.

*

Gent del Masroig,
ni de prop ni de lluny te facin goig.

Fins fa dos o tres anys al Masroig hi havia
gran escassetat d'aigua, i la gent era lletja.

*

De Mont-roig,
ni home ni dona no et faci goig.

I contesten:

Però agafa-la, si pots.

A Falset, són falsos.

A la Serra, són serranos;
a Guiamets, són banyuts;
a Capçanes, són borricos,
a Marsà, són geperuts.

JOSEP BARCELÓ

1. «Si voleu que us he les diga
les quatre ciutats del rei;
Marcobau i Foradada,
Montsonís i Paradell.»

2. «Tudela, ciutat pomposa;
Barcelona no ho és tant;
si no fos fossin els tossals
Tudela se'n duia el ram.»

3. «A Tudela són les guapes;
a Ceró, ja no ho són tant;
a Colldelrat, les porqueres,
i a Vilves, la flor del ram.»

O també:

- 3b. «A Vilves són les guapes;
a Colldelrat, no ho són tant;
a Ceró, en són les porqueres,
i a Tudela, la flor del ram.»
4. «A Tudela, la ciguela;
a Ceró, el cigueló;
a Colldelrat, la tortuga,
i a Vilves, el pescador.»
5. «A Tudela, les guineus;
a Ceró, els canyissos;
a Colldelrat, les tortugues;
a Anya, els peixos;
a Donsell, les cagarrelles;
a Montclar, les aranyes;
a Alentorn, els bufats;
a Preixens, els gitanos;
a Pradell, los padellassos;
a Ventoses, els jabalins,
i a Targa, els llicsons.»
6. «A Pons, pocs i bons;
i els que són bons
no són de Pons.»
7. «Per a esgramadors, Balaguer;
per a espardenyers, Pons.»

«Les Ventoses fossen foses;
i Pradell, fos enfonsat,
i Preixens, en fos de plata,
i el castell sobredaurat.»

«Les Ventoses fossen foses,
i Bellmunt damunt davall,
les Penelles, de plata,
i Castellserà de cristall.»

«A la Mare de Déu de Núria
jo me'n vull encomanar:
que em doni bona ventura
que demà me'n vui casar.»

«Les muntanyes de Montserrat
són altes i hi toca el sol,
per a eixugar la bugada
les noies de Monistrol.»

«Els de Castelló
no són cosa bona;

quan se'n van al llit
truquen a la dona.»

«Santa Linya, foc i tinya,
tanquen les fonts : mala gent són.
Dents de cipella, no us fieu d'ella;
dents de cipell, no us fieu d'ell.

«El rector de Vallfogona
ha perdut el salispàs,
ha arrencat la cua al matxo
i arruixa que arruixaràs.»

NOTES SOBRE L'ORIGEN DE LO QUE ES DEIXA APUNTAT

1. Això segurament deu ésser degut als desitjos de burlar-se dels habitants de cada un d'aquests poblets tots petits, especialment Marcobau, que encara no compta amb mitja dotzena de cases.

2. El terreny aquest de Tudela, sense ésser molt muntanyós, no deixa que els plans abundin poc i el poble, també petit, fa una sàtira com l'anterior.

3 i 3 b. Per a motejar-se mútuament els pobles que en ells s'anomenen, i que fa, segons el lloc en què cada un es col·loquin, en surtin o no agraciades les noies llurs.

4. Actualment serveix per a motejar-se els dels pobles que s'hi anomenen.

5. A Tudela no sé perquè els apliquen aquest qualificatiu; a Ceró, tampoc sé del seu; a Colldelrat, crec que els ve d'un barranc que tenen prop que se'n diu «Tortugués». A Donsell, perquè abans, com hi havia molts fornats de coure ges, pels camins d'aquell poble sempre es trobaven plens dels residus d'aquella matèria que ací en diem «cagarrelles». A Anya, els peixos, perquè abans, per aquests pobles, venien els d'aquell poble a vendre peix. A Montclar no sé del que prevé. Als d'Alentorn, perquè són molt vanitosos i tous. A Preixens, sembla que el qualificatiu els ve de la seva manera d'ésser. A Pradell, ho desconec. A Ventoses, perquè el poble està edificat alt. A Targa, perquè ací es diu que tenen llicsons al campanar.

6. A Pons tenen fama de molt poc bons, encara que l'acudit sigui al revés; per això s'hi afegeix que «els que són bons no són de Pons».

7. Antigament hi abundaven els manestrals que s'anomenen.

J. BOSCH I BARRERA

Boix dels «Amics dels Goigs»

SANT PELEGRÍ LACIÓS

ELS AFORISMES PIADOSOS

No tindràs altre Déu fora de mi

A cada u lo que sia seu;
l'encens a Déu.

Qui té a Déu, tot li sobra;
qui no el té, és el més pobre.

A quiscú dóna lo seu
i tot a Déu.

Quan tinc a Déu
el cel és meu.

Ama a Déu com se mereix
i a tots com a tu mateix.

Adora sempre a Déu
a casa, al temple i arreu.

Fes per tots tot el que pots
i per Déu més que per tots.

No prendràs el nom de Déu en va

Carreter molt renegaire,
si no és bèstia no li falta gaire.

Val més callar
que renegar.

El fum és abans que la brasa;
els renecs, abans que l'espasa.

Qui blasfema del Criador,
s'insulta a si mateix.

Fa més temor una mala llengua
que una pedregada seca.

La llengua de l'infern són els renecs;
la del cel, els prec.

Home de juraments,
home de pocs talents.

Al pa, pa;
al vi, vi.

Santificaràs les festes

A les festes treballar
és perdre i no guanyar.

Guany treballant les festes
no aprofita.

Per girar-s'hi de costat
moltes misses s'han deixat.

La missa matinal
per tot el dia val.

Sense urgents ocupacions
no deixis d'oïr sermons.

Honraràs pare i mare

Als qui t'han donat la vida
dóna'ls vellesa.

Fill que a pares entristeix
pel regular no envelleix.

Qui als seus pares bat
ja té l'infern guanyat.

Qui tem a Nostre Senyor
dóna als pares son honor.

De tos pares quan són vells
no et descuidis un punt d'ells.

No diguis mal de ta mare
que és afrontar a ton pare.

Si vols prendre bon consell
prent-lo sempre d'home vell.

Jove que maltracta als vells
serà maltractat com ells.

Si als teus pares tractes bé
viuran molt, perquè jo ho sé.

No mataràs

En mata més la llengua
que l'espasa.

Del proïsme digues sols el bé,
de tu res.

Procura conversacions
que no hi entrin murmuracions.

A voltes un besa mans
que voldria veure cremades.

Qui honres fereix
fa mal a si mateix.

Qui reprèn, si és quimerut,
renta la cara amb un drap brut.

No fornicaràs

Què fa més mal que la pesta?
Una dona deshonest.

La impuresa fa de més ben fugir
que corregir.

Les terrenals brutícies
fan perdre a molts
les celestials delícies.

El fruit es mostra a taula,
el deshonest amb la paraula.

A mal hàbit fes-li guerra,
mal costum amb bons s'aterra.

Per un gust breu
es perd a Déu.

El bullici
prop del vici.

No furtaràs

De lladres i de gat vell
no en vulguis la pell.

Llavor robada,
dolenta anyada.

Fruïta robada a algú
fa mal de ventre segur.

No furtaràs a ningú
ni diguis mentides tu.

Cases fetes de robar,
les veuràs enderrocar.

Guarda't de lladre de casa
i de boig fora de casa.

Qui no restitueix la roba
que roba, a Déu la roba.

No llevaràs falsos testimonis ni mentiràs

Es pot callar la veritat
però mentir és pecat.

Home mentider
no li fiïs res.

No desembresquis pecat
sinó per necessitat.

Llengua de murmurador,
fereix de traïdor.

La mà fereix el cos,
la lleng a arriba a l'os.

Les llengües no són tisoires,
però són més talladores.

Qui punxa més que un punxó?
La llengua del murmurador.

Les fiblades de veí
són picades d'escorpí.

No tiris pedra al teu germà,
que al teu front rebotarà.

Seràs causa de molts mals
si fas testimoni fals.

No desitjaràs la muller del teu proïsme

Tindràs sempre molt dalit
si temples ton apetit.

L'home que no té cordura
sol pagar amb la sepultura.

No desitjaràs res, ni béns del teu proïsme

No envegis res de ningú,
procura guanyar-t'ho tu.

Puix l'enveja és sens profit,
no la vulguis al teu pit.

Del món, qui més té,
més se n'absté.

Fes tes coses amb repòs,
deixa dir a l'envejós.

BAPTISME

Batejar,
la primera cosa que es fa.

Qui no té padrins,
no es bateja.

Bateig ric,
confits.

No es pot salvar
qui no es fa batejar.

Als vint dies de nat,
batejat.

CONFIRMACIÓ

El bisbe vindrà
per confirmar.

Tan gran,
i encara no és confirmat!

No serà bon soldat
si no és confirmat.

No refusis l'ocasió
de la confirmació.

Si no es pot confessar,
extremuncia'l.

Per l'extremunció
no esperis el darrer cremalló.

Quan fou mort
l'extremunciaren.

Morí tan sobtat,
que ni l'han extremunciat.

EUCARISTIA

Després de l'ús de raó
has de fer la comunió.

Per la comunió,
festa grossa.

Que la Sagrada Eucaristia
sia ton pa de cada dia.

A la comunió
vés-hi amb gran devoció.

Qui confessa i no combrega
sembra i no sega.

PENITÈNCIA

Qui no es confessa en tot l'any
durà el ram de cap per 'vall.

La confessió del gos,
hi va amb un i torna amb dos.

Faràs amb gran diligència
l'examen de consciència.

Cerca sempre bon doctor,
i millor confessor.

Qui els pecats plorà,
Déu els hi perdonarà.

EXTREMUNCIÓ

Picada d'escorçó,
no hi és a temps l'extremunció.

ORDRE

Als capellans
besa'ls les mans.

De la parròquia, el pastor és el rector.

Per les témpores fan capellans.

Tan jove, i ja s'ha ordenat!

Ordre sagrat
és per l'eternitat.

Després de l'ordenació
ha donat la benedicció.

MATRIMONI

No hi ha casament pobre ni mort rica.

Casar, casar,
de lluny fa riure
i de prop fa plorar.

Qui molt lluny es va a casar,
o enganyat o a enganyar va.

IRA

La dona amb qui et casaràs
fes que sia de ton braç.

Home irat,
la ràbia és fora
i el seny amagat.

Sol intervenir el dimoni
per desfer el matrimoni.

Val més un home pacient
que un de valent.

No creguis amb casaments
que tot són enflocaments.

GOLA

No és bon casat
qui no porta la dona a Montserrat.

L'ordre manté el cos
i la butxaca.

SUPÈRBIA

El qui molt se sol inflar
per força ha de reventar.

Amb bona o mala pitança
no faltis a la templança.

Hereu fatxenda,
tira a perdre la hisenda.

Del poc la templança,
del molt la disbauxa.

Superb i avariciós,
mai té repòs.

Els llaminers i menjadors
no són els més vivedors.

Amb qui veu massa vi
negocia amb ell matí.

AVARÍCIA

Fugiràs de l'usurer
com del mateix Lluçifer.

ENVEJA

Avi avariciós
sols deixa la pell i l'os.

Si l'enveja es tornés tinya,
quants tinyosos hi hauria!

Avarícia
és més forta que durícia.

Fes tes coses amb repòs,
deixa dir a l'envejós.

Què és més negre que un tinter?
El cor d'un usurer.

No envegis res de ningú,
procura guanyar-t'ho tu.

LUXÚRIA

Certs afectes de tendresa
són coixins d'impuresa.

PERESA

La peresa és mare de la pobresa.

Els balls i festeigs
d'impureses un safareig.

La peresa cria deutes.

Fuix de la impuresa
que l'infern al món l'ha encesa.

No tractis amb gent peresosa,
que és cosa perillosa.

En ser de dia deixa el llit
i tindràs sempre delit.

El diligent, sempre va dematí.

*

Bé està qui té salut,
però millor qui té virtut.

La virtut és una peça
que no es teixeix molt de pressa.

Qui perd la virtut,
tot ho ha perdut.

FE

En les obres i en la fe
es coneix qui amor té.

No té fe qui d'ella parla,
sinó qui la practica.

A uns falta llum per creure;
a altres, ulls per veure.

ESPERANÇA

Qui té esperança
tot ho alcança.

El bé, cercar-lo;
el mal, esperar-lo.

L'esperança és del color del cel.

CARITAT

Caritat i amor
no volen tambor.

Al pobre allarga la mà,
i Déu te l'allargarà.

Qui al pobre no dóna,
pobre es torna.

Al pobre que no té clam
no el deixis morir de fam.

És caritat de la fina
donar consol i doctrina.

Parla al pobre amb honor,
no li facis deshonor.

Perdona al teu germà,
que Déu et perdonarà.

Crits al pecat, no al pecador.

El que no vulguis per tu
no ho vulguis per ningú.

MORT

Avui currim, demà pudim;
fora de la mort, de tot eixim.

La vida és un dia, som nats per morir.

Per tot hi ha remei, menys per a la mort.

La mort entra pel pecat,
i pels peus el refredat.

La mort és certa,
l'hora incerta.

Contra la mort
no hi ha res fort.

La mort digué al degollat:
— Qui t'ha tan mal adobat?

La mort és cosa vertadera,
la vida cosa sense veritat.

Hom deu amar la vida
i no témer la mort.

Tingues sempre per esport
pensar que vas a la mort.

Avui per mi, demà per tu,
no s'escaparà ningú.

Cada un que va neixent,
a la mort ens va empenyent.

Els dies dels vivents
són pocs i dolents.

Els morts diuen : «— Fes-te ençà;
per mi avui, per tu demà.»

En la mort sols colliran
el que en vida sembraran.

Pensa, quan vegis morir,
que t'ensenyen el camí.

Mort i venda
tot ho trenca.

JUDICI

Recorda't, al dar-te al vici,
que et poden cridar a judici.

Si tems el judici,
fugiràs del vici.

Tot just finat,
i seràs judicat.

Res et pot fer mal
com els pecats en el judici final.

Si del judici en surts bé
tot anirà bé.

INFERN

De mals agraïts
l'infern n'és ple.

Si no vols anar a l'infern,
baixa-hi amb el pensament.

No t'alabis de fer mal,
que és un vici infernal.

Sens clerecia ni govern,
la terra seria un infern.

L'infern et mostra ganància
del pecat de la ignorància.

Pels teus fills heretar,
no vulguis l'infern guanyar.

GLÒRIA

Si al cel volem anar,
a Déu hem d'estimar.

Qui té esperança,
la glòria alcança.

Qui persevera,
la glòria l'espera.

No perdeu mai la memòria
de la glòria.

El camí del cel és ple d'espines.

EUGENI FLORÍ, prev.

VEÏNS PERILLOSOS

La «veu de la pleu, que ja és sabut que és veu de Déu», dona savis consells a l'home que tracta d'establir-se, de fer casa, i aquests savis consells els dona, no pas directament a l'home, sinó a l'ocellet quan busqueja de fer niu.

En general, el veí poderós, és el perillós, perquè en tota baga el feble sempre perd.

Segons el poble, l'enemic més poderós, aquell contra el qual res no hi val, és l'aigua: *el foc té senyor, que l'aigua no*. I l'aigua poderosa el poble la simbolitza en el riu.

Però la casa té altres enemics a més de l'aigua, que assenyala bé el vulgar a múltiples i sengles parèmies.

Vint-i-quatre variants tinc recollides, de les quals he fet quatre agrupaments ben determinats, a saber:

A) Les que assenyalen com a enemics el *riu*.

B) Les que presenten com a enemics el *senyor* i el *riu*.

C) Les que indiquen només l'*Església* i el *riu*.

D) Les que posen com a enemics el *convent*, el *castell* i el *riu*.

L'ordenament de les vint-i-quatre parèmies (de menor a major) va des de la I, la més bona i senzilla, fins a la XXIV, la més complexa i acabada, en forma de díctic, contenint ja la tologia típica de què el poble està tan enamorat.

Agrupament A

L'enemic més poderós : *El riu*.

I. — «Vora riu — no faces niu.»

Constantí Llobart : *Diccionari valencià castellà*. «Refrany que denota el perill d'un veí poderós». Està en la més extremada senzillesa; cinc paraules breus; és un consell que es dona a un ocell, però que es pren per ell l'home.

II. — «A la vora del riu — no hi faces el niu.»

Es el número 13 de la *Col·lecció de refranys*, de Chop-Pot.

III. — «A la vora del riu — no hi faces niu — i si el fas — fes-lo en l'estiu.»

El consigna Mossèn Joaquim Martí i Gadea: *Tipos*, etc., p. 118, *Apèndix*, i diu : «Este és el refrany popular tan conegut en tot el regne i que està al alcanç de tots pels grans *estralls* que solen causar les avingudes dels rius i barrancs en els pobles i en les terres i pel gran perill que hi ha de viure prop d'ells. Per això aconsella el refrany que no s'edifiqui ni es cultivin terrenys pròxims als corrents per tal d'evitar aquests desastres, i d'aquí el situar les modernes màquines de *vapor* més apartades d'aquests punts.»

Es el número 44 dels *Adages i refranys* del mateix autor.

IV. — «A la voreta del riu, — ocellet, no hi faces niu; — si l'hi fas — no l'afollaràs.» El consigna En Cels Gomis, *Zoologia popular*, IV, 1151, recollit a Xerta. «Els rius i convents — diu — semblen ser fatals pels rius, a judicar per aquests aforismes (en cita uns quants). En aquests aforismes s'aconsellen no fincar-se prop de *forn* o *rias*, pel perill que hi ha que s'hi cali foc o l'aigua se les emporti, ni tampoc vora de convent, per la tendència dels frares a adquirir d'un mode o altre tot el que tenen prop seu.» Respecte dels *forn*, vegeu la variant XIII.

V. — «Prop de riu — ocellet no hi faces niu.» La posa en Labernia, i li atribueix el mateix sentit que l'altre : «*Quan els gossos lladren alguna cosa senten*». Evidentment, això és forçar el significat de la v, que és el número 1244 dels *Refranys* de N. A. Bergós, qui, amb el número 3714, posa aquesta lleugera variant:

VI. — «Prop del riu, — ocellet no hi faces niu.

VII. — «Prop de riu, ocellet, no hi faràs niu.»

Saura, *Refranys*, etc., la consigna amb altres variants, però aquesta té la singularitat d'afermar que el niu no es podria fer, a menys que la

dita no es prenga ja no com un consell, sinó com un manament a exemple dels de les Taules de la Llei.

Agrupament B

El formen les variants que presenten com a enemics pitjors del *senyor* i el *riu*. Cal advertir que per més que l'Església era temuda del poble per sos drets senyorials, son poder no provenia pas de les armes i fortaleces; per això l'Església, com a enemic perillós, forma agrupament a part, en C.

L'agrupament B és format per set variants, anc que la setena sembla fugir de l'agrupament dual presentant tres enemics en compte de dos, per bé que, a poc reflexionar, ja es veu que *rei* i *roc* són un sol enemic, el *senyoria* aquí es refereix una altra variant.

VIII. — «En vora muralla o riu — no hi faces pas niu.» Recollida de viva veu a Sant Feliu de Codines.

IX. — «En vora muralla o riu — no hi faces niu.» *Calendari dels Pagesos*, 1861, agost.

X. — «Prop de muralla i riu — ocellet no hi faces niu.» Cels Gomis, *Zoologia popular catalana*, IV, 1151.

XI. — «Ni vora un riu — ni en lloc de senyor riu — no faces niu.» Bulbena, *Aforismes i proverbis*, *Apèndix*, *Aforismes castellans*.

XII. — «A la vora del foc i del riu — no hi faces el niu.» A. Bergós, *Refranys*, n.º 1178.

Aquí *foc* és una perversió de *fort*, que altres vegades es canvia en *forn*. Vol dir que no s'obri casa-habitació prop de castell o fortalesa ni prop de riu, per ésser indrets perillosos de destrucció.

Aquesta variant dels veïns perillosos que cal evitar forma en l'agrupament B, que assenyala dos perills : el *senyor* i el *riu*; però, àdhuc acceptant que la substitució de *fort* per *foc* hagi estat una errada, no hi ha cap dubte que ara constitueix una parèmia diferent.

XIII. — «Vora de *forn* i riu — no hi faces niu.» Mossèn Ramon Font, *Refranys de la llengua catalana*, p. 147.

Aquí *forn*, com en altres parèmies *foc*, ha substituït *fort*, però ja admesa tal substitució pel poble, aquesta variant es transforma en una parèmia independent. S'ha d'evitar el veïnat del *foc* i del *forn*, diuen els paremiòlegs, pel perill que calin foc a casa nostra; però, llavors, com s'explicaria que el forn de coure el pa es cons-

truís prop la llar, i la llar fos el punt central de les habitacions? És senzillament que els nostres avantpassats consideraven pobre i fúnebre la casa on no es pastava, on no s'encenia foc.

No cal, doncs, insistir: *foc* i *for*n són forasters en aquesta parèmia, on han entrat per substituir el *fort*, que hi està en representació de *castell*, *muralla*, *senyor*, etc.

XIV. — «Prop de roca, rei i riu — no hi faces pas niu — que si li fas — t'en penediràs.» Bastús, *Sabiduria*, II, 112. En català diem (xiv): «No convé edificar prop de roca, perquè pot despendre's i aixafar la casa» «La immediació a les possessions del rei, de l'Església o d'un poderós era un altre temps molt perjudicial, per estar exposat a ésser absorbit pel veí, i la construcció de la morada immediata a un riu té el natural inconvenient que en una avinguda se l'enduga u desaparega».

Com és vistent, aquell erudit paramiòleg que ens féu saber que tenia una *Col·lecció de Proverbis catalans* a punt d'anar a la impremta, col·lecció que probablement s'ha perdut, prengué en mal sentit la paraula *roca*, que vol dir *castell*, significat que encara avui és vivent en la toponomàstica catalana.

En Saura la posa també en els seus *Refranys*, on mostra haver entès millor el refrany català quan li dona els equivalents castellans. Tan mateix no podia mancar-hi errada de peu, car posa aquesta dita equivocada: «En la tierra del rei — *la barca corre al buey*».

En aquesta variant xiv cal observar, doncs, que *roca* i *rei* representen una mateixa cosa: el *senyoriu*, el *senyor*, a qui el poble s'estima més tenir lluny que no pas prop («*poga a ton senyor sos drets — i allunya't de sos poders*»).

Agrupament C

El formen les variants que assenyalen dos enemics perillosos: l'Església i el riu.

L'Església ve indicada en cinc variants per la paraula *convent*, i en una, per *frare*.

XV. — «Prop de convent o de riu — mai hi faces el teu niu.» És el n.º 341 dels *Aforismes catalans* del doctor Carles Amat, p. 26.

Cal observar que aquest llibret dels *Aforismes catalans* servia, en les Escoles de primeres lletres, per a ensenyar de confegir, el mateix que el *Llibre de bons amonestaments*, de Fra Anselm

Turmeda, i això que tant l'un com l'altre no són pas gaire benignes amb els religiosos. Diran que el temps s'ho portava? Potser sí.

XVI. — «Vora un convent ni riu, — ocellet, no hi faces niu.» Anton Bulbena, *Aforismes i proverbis*, diu que és castellà.

XVII. — «Vora de convent ni riu, — ocellet no hi faces niu.»

Salvat, *Diccionari de la llengua catalana*. «Aforisme amb què es significa que el feble no deu mai confiar en el fort». És clar que aquesta definició li grandeja a la parèmia.

XVIII. — «Prop de convent i riu, — ocellet, no hi facis niu.» Aquesta variant consta, també, en el *Diccionari de la llengua catalana*, d'En Salvat. També esmenta aquesta variant En Cels Gomis, *Zoologia popular catalana*, IV, 1151.

XIX. — «Prop de frare i de riu — no hi faces niu.» Batlle, *Col·lecció manuscrita*, p. 28.

XX. — «Vora de convent o riu, — ocellet, no hi faces niu.» Gomis, *Zoologia popular catalana*, IV, 1151.

Agrupament D

El formen les variants que indiquen ben bé els tres veïns poderosos que hom deu evitar per perillosos: *frare*, *fort* i *riu*. Aquestes variants són quatre.

XXI. — «Ocellet no faces niu — prop de frare, fort ni riu.» Recollida de viva veu a Arbúcies, i explicava la dona que me la digué que «frare vol dir qualsevol mena de convent o edifici eclesiàstic i fort tot castell o casa senyorial».

Aquest díptic sembla la forma típica dels *aforismes populars catalans* que tan bella mostra en donà el doctor Carles Amat.

La trilogia (*convent*, *castell* i *riu*) és també forana ben típica en les parèmies vulgars de la terra.

XXII. — «Ocellet, no faces niu — prop de frare, forn ni riu.» Aquesta variant que tots els paremiòlegs catalans — o la major part — han consignat en llurs col·leccions, degué, a mon entendre, ésser filla d'una distracció d'algun col·lector. Fou En Labèrnia el primer culpable? Potser no; però ell la posà en el seu *Diccionari*, i després d'ell els altres.

En Labèrnia diu: «Aforisme amb què es significa que el feble no deu mai confiar del fort». Aquesta definició no s'adiu a la parèmia definida.

En el *Diccionari català castellà* de D. i M.

(Barcelona, 1847), es llegeix : «Adverteix el perill d'un veí poderós».

«Aforisme — diu l'Aladern — amb què el poble ha sigfinicat que no hi està gaire segur amb el consegüent sentit metafòric».

La trobo en *Refranys*, etc., d'En Saura.

En Peprats, *Ramellels*, p. 35.

Llagostera i Sala, *Aforística catalana*, *Aforismes*, v.

Esteve i Seguí, *Paremiologia comarcana*, número 967.

També l'esmenta En Cels Gomis, *Zoologia popular catalana*, IV, 1151, on diu d'ella i de les altres que cita : «Tots aquests aforismes acon-

sellen no fincar-se prop de *forns* o *rius* pel perill que hi ha que s'hi cali foc o l'aigua se les emporti». En Cels Gomis no s'havia adonat de la substitució de *fort* per *forn*.

Aquesta variant la posa, en els seus *Refranys*, N'A. Bergós, 1186 i 1383.

XXIII. — «Prop de fort, convent ni riu — no hi faces niu.» Aldavert, *Col·lecció inèdita*.

XXIV. — «Agora de castell, convent i riu, — ocellet, no hi faces niu.» És el n.º 1301 de la *Paremiologia comarcana*, d'En Josep Esteve i Seguí, i per nota adverteix que vol dir «que no s'hi fasen les cases».

SEBASTIÀ FARNÉS

UNA MADONA QUE ENGANYA EL DIMONI*

Això era un amo que li establiren la seva possessió, la qual tenia arrendada, i en comprà un bon talabant sens tenir les dobles que calien per a pagar-lo, i llavors n'hi mancaven per fer-hi millores, que li havien de servir per a acabar de pagar allò que havia comprat.

Apurat de tot, un dia promet la seva ànima al dimoni si li duia diners per a acabar de pagar la seva terra i fer-hi les millores que hi calien.

Què me'n direu? Ell li surt, el dimoni, amb un sarró de diners per a acabar de pagar la seva terra, i li diu:

— Quant a millores, ja t'enviaré gent per a fer-te la feina que hakis de menester. Basta que a mitja nit en punt siguis a sa terra i peguis siulo, i compareixerem.

— A mitja nit? — diu l'amo. — I valtros, que trebaiau a les fosques?

— Sí, fa? — diu el dimoni. — No anam de claror. És amb sa fosca que flocam. Començarem a mitja nit, i fins a punta d'alba trafagarem.

— De manera — diu l'amo — que sa feina la feis a ses hores que la gent no va pel món.

— Sols que m'hages entès! — diu el dimoni. — Res; en haver-nos de mester, ja ho saps : te'n vas a sa terra, on hem de fer ses millores. Pegues siulo en punt de mitja nit, i no mos farem es- perar gaire.

* La me contà mon cunyat Bartomeu Llinàs, i l'hi contà un missatger seu, nadiu de Vilafranca de Bon Any, en Bernardí Felet.

Dit això, el dimoni desapareix com s'ànima de Robert.

L'amo se'n va a pagar la seva terra, i aquell vespre mateix, a les dotze en punt, va ésser allà. Pega siulo, i zas!, compareix un estol grandios de dimonis, cridant:

— Feina, l'amo! Feina! Feina!

L'home així mateix s'atolondrà davant aquell esbart de llucifers. Però veient que no s'afuaven a ell i que no demostraven dur cap mala intenció, prengué coratge i els digué:

— Demanau feina? Per feina no estareu. Aquesta terra, voltros en veis, ha menester espedregar i aixarmar. Ei vui fer sementer de sembradura, amel·lers, figueres, vinya, aubarcoquers, pomeres, pereres, garrovers, oliveres. Per lo mateix ei tenc de fer goret, ei hem de dur fems, els hi hem d'escampar, en hem de llaurar; ei hem de fer clots per sembrar els amel·lers, ses figueres, ses pomeres, ses pareres, els aubarcoquers, es garrovers, ses oliveres ei hem de fer gavetes per sembrar sa vinya. Figurau si n'hi ha de feina per llarg.

— I dò donnanos tasca — dilmen els dimonis.

— Lo més avengut serà — diu l'amo — que tots vos poseu a espedregar. Feis caramulls des pedreny i llavó feis clots, i l'hi tirau dedins i llavó el colgau de terra i en replanau, pertot i llavó en tendreu lo d'aixarmar.

Com es dimonis eren tan molts i tan llam-

briners, se posen tots a espedregar i al punt tot eu tengueren espedregat,

Feren clots en sa i en lla, ei biren es pedreny dedins i el colguen de terra, i tot romangué replenat i llis com es call de sa mà.

Amb això apuntà l'auba, i l'amo digué:

— Amb tot. ja n'hi haurà prou per avui. Fins que tornin ésser les dotze! Feis sa vostra via, i, a reveure!

No digué amb Déu siau!, perquè troba que no hi esqueia.

Se n'anà a tirar-se damunt es llit per acabar sa son que duia enrera. Mes grandiet s'aixeca, berena, i ja és partit, pensa qui pensa quines tasques donaria an es dimonis per guanyar temps i fer-se envant.

As vespre féu una bona sopada, cala foc a sa pipa i ja és partit cap a sa terra, i allí espera qui espera.

A les dotze pega siulo, i, zasl, li compareixen aquella grandiosa tracalada de dimonis, cridant com uns desesperats.

— Feina, l'amo; feinal feinal!

— Esperau un poc — diu l'amo —. Veureu si vos ne donaré de tasca, i feixuga que serà.

Elze senya es sementar de ses faves, es que havia d'ésser vinya, es que havia d'ésser amel·lers, es que havia d'ésser figueres, es que havia d'ésser oliveres, es que havia d'ésser aubarcoquers, es que havia d'ésser pomeres, es que havia d'ésser pereres, es que havia d'ésser garrovers.

— Vaja — elze diu l'amo —; voltros mateixos repartiu-vos-ho com a bons germans.

I ja poreu ésser partits a fer-hi sa feina que pertoca. Lo que ha d'ésser es sementar de faves, aixarmau-lo, duis-hi fems, escampau-los, llaurau-lo, donant-hi ses reies que pertoquen. I en tenir-ho a punt, ja duré sa llavor i hu sembrarem.

A lo que ha d'ésser vinya, feis'hi ses gavetes; a lo que ha d'ésser amel·lers, figueres, oliveres, aubarcoquers, garrovers, pomeres, pereres, feis es clots de sa grandària i de sa fondària que s'és mester. Mentre jo duré es planter que hi hem de sembrar. Res, jo me n'aniré a fer sa meua via. En apuntar auba, deixau!, i fins que tornim a ésser les dotze, que vos hi tornareu a posar. Arreveure, idò!

I l'amo féu la seua via, i els dimonis, fent-li una bona despedida, seguien fent s'aviona cadascú an es seu redol, fins que apuntà l'auba tots tocaren el dos, desapareixent com s'ànima

de Robert. Què me'n direu? Ell, l'endemà, en punt de la mitja nit, l'estol de dimonis que temen a tasca allò que havia d'ésser sementar de faves amb quatre grapades, en aixar-me'n ben aixarmat i llavó s'escampen per tots es paratges veïnats on pasturaven guardes de bous, de porcs, d'auveies i de cabres i ja son partits a replegar totes les buïnes que aquell bestiar deixava caure per allà on pasturava, i cap an es tros de terra de l'amo! I totes aquelles buïnes les escamparen dins es tros que havien d'ésser faves, i resultà que n'hi hagué tota una solada de buïnes que se tocaven, amb ses ungles de ses mans i des peus i amb ses banyes remogueren tota aquella terra, pitjor que si hi haguessen passades sis o set arades, i donaren tres o quatre passades i romangué aquell sementar apunt de tirar-hi sa llavor. L'amo hi fa dur una partida de sacs de faves, i amb una nit es dimonis les hi escamparen per tot ben compartides i llavors les tapaven de terra ben tapades. L'amo hi compareix, i el dimoni gros també, que demanà a l'amo.

— Dones per rebuda la tasca des sembrar-te és sementar de faves?

— Sí, fa? — diu l'amo.

— Idò per aquest caire està complida sa promesa que te vaig fer d'aidarte per ses millores. No estarem gaire a acabar ses altres tasques i té donarem a rebre sa feina. Dins set o vuit dies hi compareix l'amo a les dotze de la nit, i m'hi troba els estols de dimonis i no se donaven raó a ses ungles de ses mans i des peus i a ses banyes fent ses gavetes an es tros que havia d'ésser vinya, fent es clots an es tros que havien d'ésser amel·lers, an es que havien d'ésser figueres, an es que havien d'ésser aubarcoquers, an es que havien d'ésser garrovers, an es que havien d'ésser oliveres, an es que havien d'ésser pomeres, an es que havien d'ésser pereres. I aquell mateix vespre quedaren llests tots aquells clots.

Es dimoni gros diu a l'amo:

— Ja pots dur en voler es planter que hem de sembrar en aquets clots i ses caeres i es politjons i es talons que han de posar an aqueix arbres joves!

— Molt bé — diu l'amo —; dins vuit dies eu tindreu tot aquí.

I dins vuit dies l'amo dugué an aquella terra ses serments per sembrar an aquelles gavetes, i es planter d'amel·lers, de figueres, d'aubarco-

quers, de garrovers, d'oliveres, de pomeres i de pereres, i es dimonis, amb una nit, sembraren totes aquelles serments i tots aquells amel·lerets, figueretes, aubarcoquerets, garroverets, oliveretes, pomeres i pereretes, i hi posaren tots es poltxons i estalons que pertocaven i ho deixaren tot llest i a punt de pastora mia.

I el dimoni gros diu a l'amo:

— Dónes per rebuda sa tasca i sa feina que han feta aqueis missatgés meus? Dónes per complida sa promesa que te vaig fer de ses millores?

— Prou que sí — diu l'amo.

— Idò, ara, prepare't per complir-me a mi es pactes que tenim — diu el dimoni gros.

— I quan ha d'ésser això? — diu l'amo tot transtornat, amb aquelles comendacions que el dimoni li donava.

— Quant? — diu el dimoni. — En haver cuit tu s'esplet de faves i es primer fruit que cuiràs d'ets amel·lers, figueres, aubarcoquers, garrovers, oliveres, pomeres i pereres. Me pareix que no he parlat malament, i que no som sortit de sa raó.

— Trop que no! — digué l'amo, més de mig es mús.

I el dimoni gros i tota aquella tropa dimoniera desaparegueren com s'ànima de Robert.

El fet d'aquell tros de terra de l'amo que, a les sordes i d'amagat, s'hi eren fetes tantes de millores i dins tan poc temps, sensa porer aclarir negú quina gent hi era anada a fer-les-hi, vengué molt de nou, i tothom n'estava amb sos cabeis drets i tothom en parlava, i feu molt de mal de ventre que n'hi havia que en tenien.

L'amo sí que hi anava apressat, i hi tenia homos que cuidaven tots aquells sementers, fent-li sa feina que pertocava.

An es sementer de faves s'hi alçà un esplet gros com pocs se n'eren vists.

Sa vinya aferrà tota, i dins dos o tres anys ja fruità. Els amel·lers, aubarcoquers, pomeres, pereres, figueres, garrovers i oliveres tot aterrà també, i féu molta de via an es créixer, i an es seu temps començà a fruitar.

L'amo, an el parèixer, havia d'esclatar de goig i satisfacció; però no el vèien riure gaire: anava mostiy, alís i engronyat, pitjor que si hagués venut a espera.

Era que el dimoni, quan començaren a fruitar es garrovers i les oliveres, que foren es qui se torbaren més a fer-ho, un dia tot amb-u li compareix i li diu:

— Escolta : ja saps es pactes que tenim; tots els arbres que t'aidàzem a sembrar a sa terra que pagares amb dobles que te vaig dur, ja fruiten. Tractes són tractes : sa teua ànima m'has d'entregar. És meua perquè la me vares prometre i lo promés sia atès. Tal dia vendré a durla-me'n.

Poreu fer contes quin glop tan amarg degué ésser per ell!

Sa Madona va conèixer que ell tenia cosa. Bé li demanava què tenia; però ell, boca closa!

A la fi fonc precis dir-le-hi, i plorant com un nin petit.

— Per això tanta de cosa? — digué ella.

— Que no trobes que basta? — diu ell.

— Ca, homo! — diu ella —. Ell no n'hi ha per començar! Mira, ja me n'encarrec de desfer-me d'aqueis trumfos. En venir el dimoni a demanar-te s'ànima li dius que m'has entregada sa terra a mi i ses millores, i que s'ha d'entendre amb mi, perquè ja es sap : jo tenc sa terra, i qui té la terra té la guerra.

L'amo féu un bon alè, i arribà a dir a sa madona:

— Què vol dir? I tens coratge, tu, per posar-te an es meu lloc i posar-te al davant de tot aqueill envitricollat?

— Prou que sí — diu sa madona —. Mira: no hi penses pus. En presentar-se En Banyeta Verda, envia'l-me a mi, i ja veuràs tu com me'n desfaré. Què me'n direu?

Ell el dimoni es dia que havia dit a l'amo que se presenta via a dur-se'n sa seua ànima s'hi presenta manades fetes; però l'amo li diu,

— Mira : sa terra, amb totes ses millores: l'he traspasada a sa madona; que diu que se posa a es meu lloc. Per lo mateix, fes de veure't amb ella i arretglar-hol!

El dimoni se'n va sa madona i li demana s'ànima.

— Ai, s'ànima vols, tu? — diu ella —. Ell no t'hi poses per poc!

— Tractos són tractos! — diu el dimoni —. L'amo teu me va prometre s'ànima si jo li duia doblers per pagar sa terra. N'hi vaig dur, pogué pagar sa terra; li aidàrem a fer-hi ses millores; tots els arbres ja fruiten. Jo he complit es tracto. Ara l'heu de complir valtros.

— Jo no tenc cap tracto ab tu; jo no t'he promès res! — diu sa madona.

— Però m'ho va prometre l'amo teu, i tu t'ets posada an es seu lloc — diu el dimoni.

— Jo lo que et dic — diu sa madona — que jo no t'he promès res i molt manco sa meua ànima, que és del bon Jesús que la comprà amb sa seua divina sang!

— No el m'anomens per res an aquest, que és es contrari més gros que tenc.

— Idò hauràs mal comprat amb mi, perquè jo a totes passades som seua i forís.

Com el dimoni sentí aquell rossinyol roman-gué tot estafaril·lat, sense sebre per on prendre, perquè sa madona en rudes no li havia promès res an el dimoni, i aquest no tenia empriu damunt ella!

Sa madona, com va veure que el dimoni no s'atallava gaire i que feia sa farina blana, cobra coratge i se posa i a fer-ne xangleta, dient-li:

— Mira : no dius que vols sa meua ànima?

— Vaja si la vui! — diu el dimoni —. Si és meua perquè t'ets posada an es lloc del seu homo, que lam va prometre.

— La seua, no la meua! — diu sa madona —. Res; dius que vols sa meua ànima?

— Vui lo meu! — diu el dimoni.

— Idò primer — diu sa madona —, m'has d'adreçar aqueix reveixí de pèls que tenc entre sa barra i sa oreia esquerra, baix de sa galta, tan armellats i caragolats.

Ella li mostra aquell reveixí, que el duia tapat amb so volant, i no el se taiava amb ses tisores ni el s'afeitava perquè els pèls no li tornassen gruixuts i no arribassen a ésser com a serres.

El dimoni, tantes de ganes tenia de dur-s'en sa madona i fer-li pegar un capficó dins una caldera de l'infern, que ja estigué abordat en aquell reveixí, i estira que estira aquells pèls amb ses ungles.

I ella, estira que estira. Però tot d'una que els amollava, zas!, ja tornaven estar armellats i caragolats.

Cansat En Banyeta de tant se malaveig de bades, pega siulo i compareix un escabotell de dimonis tots afuats.

— Hala, missatges meus! — diu es bergant —. A veure si adreçau aqueix reveixí de pèls que té sa madona entre sa barra i s'oreia esquerra, just abaix de sa galta! Perquè en haver-los-hi adreçats, la mos n'hem de dur a l'infern.

I tots aquells dimonis ja hi estan afuats an aquell reveixí, i allí tots estira que estira aquells bons de pèls.

Però, cal! Aquells traïdors de pèls, per més que els estirassen fins a punt de rompre, per poc que els amollassen, zas!, ja los tornaven a tenir armellats i caragolats!

Què me'n direu? Ells aquells dimonis cuidaren a caure morts de tant d'estirar, fins que digueren:

— A fer sofrell! Que els adreç Pilat, o qui ho ha manat!!!

I tots en donaren a llurs cames, i al punt no en veren la pòls.

I sa madona, tota xarpada, se'n va a l'amo i li diu:

— Vaja : ja me'n so desfeta del dimoni! Veiam si seràs tan baldraga que tornis a prometre res an aqueix poca cosa d'En Bar-rufet!

— Jo te promet que estaré més alerta — diu l'amo —. Una ioli!

Sí que ho va ésser el diantre aquesta madonal! Sobretot no vos hi poseu amb dones, si no voseu volen dur l'aumut per cap!

I sa madona i l'amo i l'amo i sa madona visqueren anys i més anys, i encara són vius si no són morts.

I al cel mos vegem tots plegats. Amén.

ANTONI M.ª ALCOVER, prev.

Barcelona, 31 agost 1929.

GOIGS DEL GLORIOS S. PAU

APOSTOL

Puix que en alta Hyerarchia
sou dignament exaltàt;
siàu nostre amparo, y guia
Sant Pau Apostol sagràt.
Quant Vos à Damasco anareu
à Christians conquistàr,
per lo camí encontrareu
al quins tè tots de salvàr:
Vehent vostra valentia,
del cavall vos ha llansàt;
siàu nostre amparo, y guia
Sant Pau Apostol sagràt.
Al instant que Vos cayguereu,
sens vista vareu restàr,
y sens ella conegueru
la llum, que os venia à dàr:
Senyor, què voleu que facia:
Al punt li avèu demanàt;
siàu nostre amparo, y guia
Sant Pau Apostol sagràt.
A Ananias lo Senyor
comunicà sa intenció,
manantli os fes sabidor
serieu vas de elecció:
Y si be li contradia,
sempre mes vos ha honràt,
siàu nostre amparo, y guia
Sant Pau Apostol sagràt.

Sens tardar la alegre nova
lo Sant Deixeble vos porta,
y la vista vos renova,
quedant la Gent tòta absorta:
Alabant alli ab porfia
à Deu, quius ha tant amàt;
siàu nostre amparo, y guia
Sant Pau Apostol sagràt.
Predicant ab gran fervor,
vareu à Roma arribar,
ahont lo Emperador
lo Cap vos manà llevar:
Y dels salts donà aquell dia,
tres fonts ne han resultàt;
siàu nostre amparo, y guia
Sant Pau Apostol sagràt.
A Jesus vau invocàr,
sent ja lo Cap separàr,
pera hont restà molt clàr
ser en lo Cel collocàt:
Y puix al qui en Vos confia
sempre aveu remediàt,
siàu nostre amparo, y guia
Sant Pau Apostol sagràt.
Puix contra tot mal de Espalma
sou singular Advocàt;
siàu nostre amparo, y guia
Sant Pau Apostol sagràt.

Ps. Tu es Vas electionis S. Paule Apostole. R. Predicator veritatis in universo mundo.

O R E M U S.

Deus, qui universum mundum Beati Pauli Apostoli Prædicatione docuisti, da nobis quesumus, ut qui ejus hodie conversionem colimus, per ejus ad te exempla gradiamur. Per Christum Dominum nostrum. R. Amen.

Barcelona: En la Imprenta de Juan Piferrer, à la Plaza del Angel.

DOS MOTS SOBRE CANT POPULAR *

Lema : «Catalunya, pàtria dolça
com es perden tos costums...»

Verdaguer.

Si jo m'adrecés a una entitat no tan il·lustrada com és aquesta Agrupació Cultural, integrada per la més selecta joventut Lleidatana, els explicaria com el cant popular constitueix el repertori més exquisit i variat de música que captiva per la seva dolçor, naturalitat, puresa i, sobretot, per la seva expressió sentidíssima. Els diria, també, com ell serveix d'ossamenta a les més aplaudides cançons orfeòniques...; que en ell ha après les seves candoroses melodies el tan admirat compositor Lambert, i, per fi, com escoltant-lo dels llavis dels nostres pagesos s'ha extasiat més d'una vegada el mestre Millet. Tot això ho sabeu vosaltres sobrerament; cal, però, i no serà debades, dir dos mots sobre la meua humil col·lecció.

* * *

En primer lloc, d'entre un munt de cançons de Nadal, de Passió, de llaurar, de segar, de ronda, de bressol, etc., he escollit les del collir olives, perquè podem dir que són les úniques vives, car totes les altres han mort o van morint. I per què van morint les nostres belles cançons? Una raó és la substitució de les «colles» per la maquinària agrícola, com passa amb la sega, entrecabar, esgrunar panís, etc. En canvi, les olives sempre s'han collit i es colliran de la mateixa manera; això és : amb paciència i temps; per això mentre els collidors es troben dalt dels bancs com posats de fit a fit davant l'extens horitzó d'Urgell, i les seves mans rellisquen suaument per les rames de la pacífica olivera, no és estrany que brollin aquestes melodies tan juganeres amb unes cadències tan llargues, que semblen voler abastar la planúria immensa. (Exemples, n.º 1, 2 i 12.)

Però, la causa principal de la mort de les nostres cançons és una altra. Em refereixo a la invasió xorca del cuplet de moda que avui arriba al poblet més petit i a la masia més aïllada.

* Col·lecció de cançons de Mossèn Jesús Capdevila, Premiada a Lleida en un concurs de folklore.

El cuplet, aquesta música (que no en mereix pas el nom) sense fons i sense forma, o bé amb forma inadequada al fons, i que és transportada de les ciutats als pobles per mitjà del desgraciat manubri, com que té la fatalitat de quedar-se a l'oida i, més que més, d'ésser el ressò del ball orgiàc i indispensable del dia de festa, ha pres el lloc a la veritable música, la popular; tal com la prostituta que ha robat el lloc a la veritable i legítima esposa. Sembla lícita la comparació, car en eixir al camp i sentir dels llavis frescos de les collidores, i al ritme de l'aire, que és germà del ritme del nostre cant, una cançó exòtica i banal, hom, patriota, experimenta el cop d'una profanació; i és que amb la cançó popular els catalans perdem quelcom nostre i quelcom que vol dir ètica, ètnica, història; quelcom que vol dir costums, religió, pàtria; car tot això és el cant popular. Abans, les dones, bo i filant, cantaven; avui cusen, però no canten. Les mares, junt al bressol del filllet, sols rondinen; el ritme del bressol els demana la cançó pròpia i elles la cançó no la saben ni la sabran, perquè el que és trist és que les nostres cançons marxen per a no tornar! Ho podem dir avui amb més motiu que quan ho deia el nostre poeta:

«Catalunya, pàtria dolça,
com es perden tos costums!...
El de casa se t'empolsa,
i amb el d'altres et presums!»

Cal advertir, també, com, ultra altres distincions, podem considerar les cançons populars en dos gèneres bastant diversos : Cançons genuïnament populars i cançons influenciades de música moderna : quasi podríem dir cançons de ritme lliure i cançons de ritme mesurat. Les primeres, que sens dubte són les més antigues i més inspirades, tenen per font, i fins algunes vegades per tema, les melodies litúrgiques del cant gregorià, que era l'única música que el poble sentia. En aquestes cançons va tan baldera la mesura, que hom no sap per quin cap agafar-les.

Hi ha melodies a les quals l'aplicar-los un ritme acompassat és tan absurd com voler-lo aplicar al brancam fullós o a les flors gronxades pel ventijol.

Les segones, encara que les suposem rimades, no vol dir pas que el compàs hi vagi just, sinó que com a influenciades de música moderna, s'hi veuen més fàcilment els *ictus* acompassats. Amb tot, mantes vegades hom no sap si encaixar-los en ritme ternari o binari, car passen de l'un a l'altre a cada pas. I és que el compàs i el cant popular estan renyits. Per això és que hom esgota tots els recursos que la notació figurada li ofereix, i encara no pot expressar el que li diu el poble; confia que l'encarregat d'interpretar les tals cançons sabrà comprendre més que el que diuen, el que les figures volen dir.

* * *

I cal advertir en tercer lloc com el poble, tan amant de donar sempre a cada cosa el seu temps i la seva hora, també en el cant té la seva, diguem-ne litúrgia especial. De manera que així com consideraria el poble com un despropòsit el cantar-se en batre una cançó de llaurar o en llaurar una cançó de collir, així també seria despropòsit el cantar al matí una cançó que és costum de cantar-se a la tarda, o cantar en ple dia una cançó pròpia de la posta.

Tot és digne d'estudi el que és del poble, car si hi ha algunes coses ridícules en les cançons, és perquè moltes de les vegades són truncades, refegides i adulterades, o bé responen a fets o escenes avui ignorades. Ni és per rutina que són donats diversos cants a les diverses temporades, puix que en sentir, per exemple, una cançó de llaurar, hom ha de confessar que realment el poble és artista i pedagog en imprimir en la melodia l'especialització del treball a què el cantaire està dedicat. I, sense allargar-nos més: anem a fer un petit croquis del present recull,

La cançó I es canta en apuntar el sol; i si ja ha sortit, és la primera del repertori. És una melodia dolça, de ritme lliure i emotiu, que el poble la canta amb pausa, com si estigués embadalit bo i fitant l'albada.

La II és com un himne triomfador d'un jove afortunat en els seus amors. No té hora fixa i l'ha sentida també en altres feines reposades.

La III és una formosa variant de la ja coneguda *Presó de Lleida*, i d'un caire potser més

popular que aquella. Es de notar que la cançó coneguda cita el Baró com afanyós omplint la presó de Lleida en els desgraciats temps del 1707, amb aquella expressió tan gràfica «prou n'hi porta, el Baró!» Mentre que la nostra variant s'accontenta dient que hi ha molts presos; no s'atreveix a citar el Baró per un timorat respecte que el poble els tenia a primers del segle XVIII.

La IV és una antiquíssima melodia que, segons sembla, ha d'ésser anterior a la tan coneguda *A la voreta del mar*, de compàs ternari. Malgrat el cos de la cançó, la nostra variant l'ofereix bastant mutilat.

La V és una cançó fresca, que ens recorda les serralades urgellenques, plenes de timons i d'ocells. Noteu la graciosa prudència amb què la musa popular s'agombola quant ha de tocar coses delicades, com passa en citar el sisè manament.

Referent a la cançó VI, hem de dir que quasi fóra un crim el fer una col·lecció de cants de collir olives i no posar-hi *Els vuit dolors*, la cançó típica dels collidors, tan bonica, que Verdager, en els Jocs florals de Lleida, l'any 1901, deia que una cançó tan piadosa mereixia d'ésser coneguda de tot el món». Invariablement es canta en acabat de dinar, i s'estableix un bell diàleg entre una i altra colla, coronant sempre les estrofes amb un devot parenostre. M'he servit d'una senzilla variant musical per a justificar la seva presència en la col·lecció.

La VII és una melodia pobra i d'un estil bastant modern.

La cançó VIII em revela la força imaginativa de la musa popular.

La IX és una cançó plena de vivor i humorisme per a ridiculitzar certs enamoraments de caprici; dialogada, resulta força interessant.

La cançó X és tota ella rublerta de tendresa i sentiment; les expressions del poble senzill hi són ben típiques. Es canta en declinar la tarda.

L'XI es canta molt. És aquesta cançó d'un caire ben popular. En esmentar la Santíssima Trinitat es refereix a una confradia de Perpinyà que s'encarregava d'assistir els ajusticiats.

La XII és la més rica melodia que sens dubte ha escrit del poble, amb una modalitat que enamora. Es canta també en altres feines reposades.

La cançó XIII és una variant mutilada, però viva a l'Urgell, i es canta indefectiblement en atancar-se la posta, i mai en cap altra hora.

La xiv és la cançó eminentment popular i la típica de la posta, de manera que en dir «Esti-reu-los», el sol ja va cap a jòc, les borrasses van de banda i tothom a cau, que fa fred.

La cançó xv és trista, i s'acostuma a cantar de retorn al poble, sobretot si els collidors van en carro i no a peu.

I

PUNTETA DE SOL

Una cançó vull cantar,
no gaire que n'és dictada,
d'una minyona que n'hi ha
ben bonica i ben plantada.

*Adéu, punteta de sol,
estrella de l'alba clara,
espineta del meu cor*

que en travesses les entranyes!
Sap ballar els rigodons,
el fandango i l'alemanya;
tots els soldats de cavall
van a veure com el balla.

Adéu, etc.

La mare l'en va a buscar:
«— Caterina, passa a casa!»
«— Mare, passen al davant,
que en tinc que m'acompanyen.»

Adéu, etc.

«— Tinc tres fadrins mariners,
de la primera volada.»
«— No et fiis de mariners,
que tots són una canalla.»

Adéu, etc.

Tot conversant, conversant,
vora la mar arribaven.
L'un ja li renta el peu;
l'altre li renta la cama.

Adéu, etc.

«— La mare què me'n dirà,
quan me veurà tan mullada?
Desencusa pegaré
que m'ha atrapat la rosada,
la rosada del matí
que és fresqueta i regalada...»

Adéu, etc.

(Recollida a Miralcamp.)

II

FADRINS QUE EN FESTEGEU...

Fadrins que en festegeu,
dau-me'n l'enhorabona,
que me'n só animorat
d'una galan minyona.

Larà...

Blanca com una neu,
fresca com una rosa.
Un dia la veig baixar:
naia a l'hort tota sola.
«— On aneu, bon amor;
on aneu tota sola en aquesta hora?»
«— Vai a regà el jardí,
jardí de tota cosa.»
Ja s'agafen les mans
i s'asseuen a una ombra,
sota d'un roseret
tot carregat de roses.
Les paraules que ell diu
són totes al propòsit:
«— Fadrins que en festegeu,
donaume'n l'enhorabona.»

(Recollida a Miralcamp.)

III

LA PRESÓ DE LLEIDA

A la ciutat de Lleida
no hi falten presos, no;
n'hi ha trenta-tres presos,
lireta,

canten una cançó,
lireta liró.

La dama se'ls escolta
sentadeta al balcó;
els presos se n'adonen
i paren la cançó.

«— Canteu, canteu, els presos;
canteu-ne la cançó.»

«— Com cantarem, Senyora,
si som a la presó?»

«— Que us falta menja o beure,
o us quiten la ració?»

«— El que ens falta, Senyora,
les claus de la presó.»

«— Canteu, canteu, bons presos;
canteu-ne la cançó,

que jo aniré al meu pare
a demanà el perdó.

Ai, pare, el meu pare,
jo us en demano un do.

No us demano València
ni tampoc Aragó,

ni tampoc Barcelona,
ciutat de tan valor.»

«— Filla, la meua filla,
quin do te'n daré jo?»

«— Ai pare, lo meu pare,
les claus de la presó.»

«— Filla, la meua filla,
això no pot ser, no;

els presos fugirien
corrents de la presó.

Digues, per què em demanes
les claus de la presó?»

«— Ai, pare, el meu pare,
per treure'n l'aimador.»

«— Filla, la meua filla,
quin és ton aimador?»

«— Ai, pare, el meu pare,
el més petit de tots.»

«— Filla, la meua filla;
això no pot ser, no;
han cremat La Garriga,
Conflent i Rosselló.»

«— Dels presos que ara canten,
diguen, què en fareu vós?»

«— S'acosta el sant dissabte,
els penjaran a tots.»

«— Ai, pare, el meu pare,
no pengeu l'aimador!»

«— Filla, la meua filla,
serà el primer de tots.»

«— Ai, pare, el meu pare,
pengeu-m'hi a mi i tot!»

(Recollida a Vilagrassa.)

IV

A LA VORETA DEL MAR

A la vora de la mar
n'hi ha una donzella
que en brodava un mocador
de tota seda, de tota seda.
I en sent a mig brodar
li falta seda.

Ja en veu baixar un mariner
de la mar bella:

«— Mariner, bon mariner,
si en porteu seda?»

«— Quina seda volem vós,
blanca o vermella?»

«— Vermelleta la vull jo,
que es millor seda.»

«— Pujareu dalt de l'Arnau [de la nau],
tirareu d'ella.»

Mariné es posa a cantar
cançons molt belles,
i amb el cant del mariner
s'hi ha adormideta.

Quan ella se'n despertà,
a la mar se'n veia:

«— Mariner, bon mariner,
tornau-me en terra,
que los aires de la mar
me'n donen pena.

De tres germanes que en som,
jo la més bella,
la una és muller d'un Rei,
l'altra és princesa,
i jo, pobreta de mi,
marinereta.»

«— No sereu marinera, no;
que en sereu reina:

reina de Portugal,
de mar i terra.»
A la voreta del mar
n'hi ha una donzella.

(Recollida a Torregrossa.)

V

LA PASTORA GALANA

Adéu, els plans i cabanyes,
i jardins de totes flors!
Els ocells que van pels aires,
ai!, n'han dictat una cançó,
d'una pastora galana
que n'amava el seu pastó.
Ella hi va tot llastimosa
als peus del seu confessor;
li diu: «— Pare confessor,
ai, si Déu li do salut
si n'ha conegut amors
al temps de sa joventut!»
«— Al temps de ma joventut,
pastora, no hi ha que pensar,
dia que vaig prendre els hàbits
el món vaig renunciar.
Pastora, deixa't d'això,
aparta tos pensaments,
que si amb mi et vols confessar
comença els deu manaments.»
«— En el primer manament
me n'acuso, pare meu,
sols per amar el pastor
he deixat d'amar a Déu.
En el segon, no he jurat,
prô no repararia...
Sols per amar al pastor
deu mil juraments faria.
En el tercer manament,
no he oït cap missa complida,
tot mirant d'ací d'allà,
a veure si el pastó em veuria.
En el quart, no he honrat
pare i mare en ma vida;
so estat desobedienta
tots els dies de ma vida.
En el quint, só desitjat
a més de quatre la mort,
que en volien el pastor,
que el volien de bon cor.
En el sisè manament,
pare meu, jo no hi sé re,
com que és cosa de l'Altíssim,
jo no sé què cosa he.
En el setè manament,
n'he robat el que he pogut,
sols per a dà-ho al pastor,
que ho tenia merescut.
En el vuitè manament,
só dit moltes mentides,
sols per amar al pastor,

que en perdria deu mil vides.
 En el novè manament,
 só acabat la confessió,
 vos demano, pare meu,
 que em doneu l'absolució.»
 «— No en tinc tanta potestat,
 per donâ't l'absolució.
 Pastora, no em descobrixos,
 mira que en sóc el pastor!»
 «— Qui m'ho havia de dir,
 tanta ditxa pel meu cor,
 que havia de dî el pecats
 a qui m'ha robat l'amor!»

(Kecollida a Miralcamp.)

VI

ELS VUIT DOLORS

El primer fou gran dolor
 Simeon profetitzà,
 Per un coltell de dolor
 vostre cor fou traspasat,
 puix que Déu mos ha donat
 fruit del ventre de Maria.

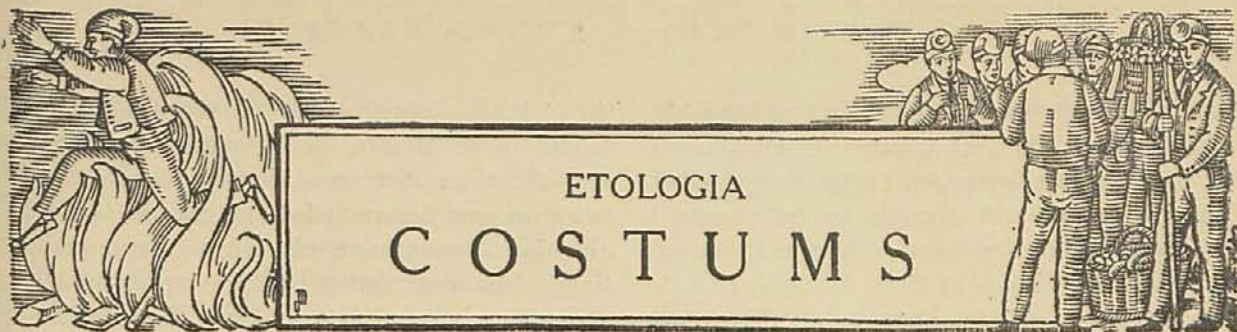
TORNADA

Contemplem els vuit dolors
 que per vostre fill sentieu.

Boix dels «Amics dels Goigs»

LA MARE DE DÉU DEL PILAR

EL CARNESTOLTES A DURRO *

COSTUMS DE LA VALL DE BOHÍ

Els costums i típiques tradicions populars de la nostra terra, que les cosmopolites alenades de la vida moderna, amb el seu ensopidor uniformisme, van desterrant de mica en mica de les grans poblacions, troben amorós aixopluc en les més llunyanes i senzilles terres de muntanya, on són servades amb el fervor d'un veritable culte.

Quan, salvat del *dijous gras*, ja ningú té esment a Barcelona dels quatre *dijous assenyalats* que precedien a la Cinquagèsima o Carnestoltes, a Durro encara els recorden i es celebren poc o molt cada any.

El primer dijous s'anomena dels *Amics*. En trobar-se en aital diada els coneguts al carrer o pel camp, s'escometen, dient-se amb to festiu: «— Tu, avui és el dijous dels amics, amb això, convida'm...» Però la cosa no passa d'una broma, inofensiva per a la butxaca; si bé fa creure que potser en l'antigor era costum entre persones amigues, mostrar-se el bon afecte per mitjà de convits i presents. Així es practicaven els dos dijous següents — dits de les *Comares* i dels *Compares* — entre els que l'any abans havien estat padrins i padrines de batejar, els quals es feien mútues francesilles.

Avui això s'ha perdut a Durro; se celebren sols els tres esmentats dijous amb un dinar un xic extraordinari i amb vetllades casolanes, on la jovenalla té ocasió d'explaiar el seu bon humor. A les cases del veïnat més amigues de boira s'apleguen a la nit moltes minyones i fadrins. Mentre aquelles filen, o fan mitja o ganxet, ells maten l'estona jugant a cartes, conten rondalles

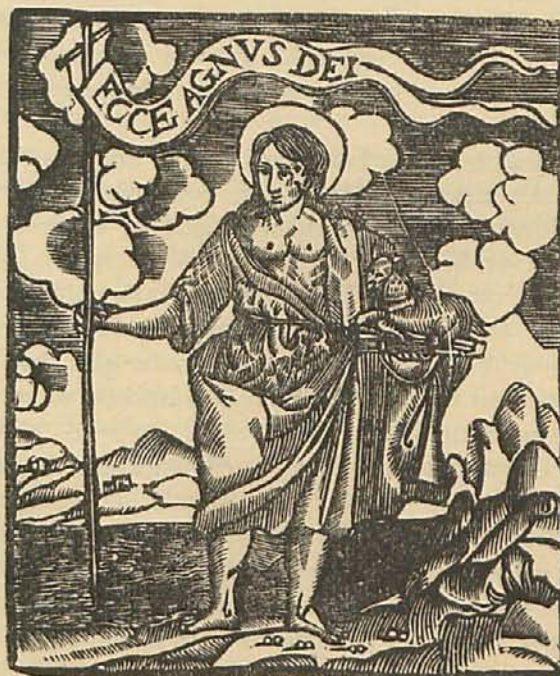
vora la llar, o bé, al so de la guitarra, canten corrandes com aquestes:

«Tereseta, Tereseta,
no t'enganye l'interès,
més ne val un de la vila
que quatre de forasters.»

«Vós, mare, que en teniu filles
no es caseu amb cavallers,
que porten faixa de seda
i bossa sense diners.»

«Maria, quan vas a missa
gira la cara al fossar:
mira la teva hermosura
on ha d'anar a parar...»

Com més atalaiats estan els joves amb le sorts del joc, o rient els acudits dels contes i la

* Recollit de boca de Generosa Llohan, filla del dit poble.

gràcia de les cantarelles — en la improvisació de les quals a voltes s'hi contrapunten de debò —, les noies, d'amagatotis, preparen borres del pentinat del cànem, de què se'n curullen les butxaques, i agafant-ne atapaïdes *empostadas* (grapats), les encenen amb un llumí o al flam de la llar, i de puntetes van a posar-les al cap dels descuidats jugadors i cantaires, els quals, en sentir-se l'escalfor i el socarrim, engeguen les borres enlaire d'una revessada, i aixecant-se a empaitar les atrevides minyones, s'entaula entre uns i altres, en mig de rialles, xiscles i alegre cridòria, un espès bombeig d'estopes enceses...

Aqueixes gresques *incendiàries*, de les que més d'un cop en surt alguna cella o pestanya socarrimada, duren quasi totes les vetllades successives fins a Carnestoltes.

El dijous gras o *llarder*, se sol festivar també amb un dinar més abundós en talls que de costum, i és dia en què tothom ha de beure vi, àdhuc els qui per pobresa de cabals o motius de salut normalment no en tasten gota. Tot el jorn es treballa com d'ordinari, no veient-se encara cap disfressa, i en tot cas al vespre. El que sí comencen són les entremaliadures de les mosses. Al pobre traginer del poble que arpleguen per llur compte, l'enrotllen i atabalen, i, tot jugant, acaben per llençar-li en orri la càrrega dels matxos...

A la tarda, o bé després de sopar, hi ha costum de fer les *coques de greix*, que en lloc d'aigua es pasten amb *caldo* o brou molt gras, fet amb llonganissa, peus, cansalada, orelles, botifarra blanca i negra, espinada, garró i tota mena de carn de porc, com més ranci millor, per a fer més bo el brou.

Les coques es barregen i pasten amb un substanciós trinxat de botifarra, llonganissa i cansalada viada, i es couen a la graella, damunt la brasa de la llar.

La *coca de greix*, saborosa i alimentària de debò, és esperada amb llepolaria pels durrencs, que se'n fan un bon panxó, puix que des de l'esmorzar del diumenge fins la *colació* del dimarts, és una menja obligada.

La gatzara carnestolenca comença el diumenge en acabat de dinar. Una munió de disfresses s'escampa esbojarrada per tots indrets a esbrincar els veïns; després, quasi totes fan cap al sarau. Com es comprèn, la indumentària dels disfressats és poc variada. El que es més comú entre els homes és vestir-se de dona, engiponant-se els

vermells cotellons (*refajos*) i llampants i enflocats mocadors de Manila, de la mare o la germana; uns altres, es disfressen de soldat, amb vestits *autèntics*, que desgraciadament mai no falten, per abundar a muntanya els minyons que no han tingut tres-cents duros per a escapular-se d'anar a menjar cigrons i perdre l'agre de treballar en servei de la pàtria... No manquen tampoc les disfresses modestes i barates, consistents a anar amb la camisa fora les calses i la cara negra com un carboner o enfarinada, a tall de sardina per a fregir.

Caretetes se'n duen poques, i encara de cartó ordinari; i a falta d'elles, molts es tapen la cara amb un mocador fi de seda. Això ho fan generalment les dones, que senten fonda aversió a la careta, per creure-la figura del diable... Potser a aqueixa preocupació deu també la època dèria que tenen les mosses a disfressar-se, i alguna de les eixalabrades que ho fan, es posa la roba dels homes, qui sap si per a aprendre a dur les calses del marit...

El diumenge, tarda i nit, en una casa determinada es fa sarau públic, molt animat i conregut. Allí es dansa de tot: ball rodó, *jotas* i *esquerranes*. Aqueix ball consisteix en agafar-se les parelles pel braç esquerre, donar un giravolt, repetir la figura amb el braç dret, i així successivament, i acaben amb uns quants punts de *jota*, repicats amb els dits, a faisó de castanyoles. De vegades les xicotes la ballen soles, i canten a cor:

«Esquerrana menja palla,
la farina en dona als bous,
i el segó a les gallines
perquè penguin els quatre ous.»

Eixint del sarau de nit, cosa que es repeteix als dos jorn següents, la jovenalla, que mai està cansada de saragatejar, surt de ronda, no deixant dormir els vells ni a les mosses amb l'alegre soroll de les guitarres, *panderillas* i altres instruments, i sobretot amb l'espiguet i esgargamelleig de llurs cantúries.

Les Carnestoltes rurals no són certament espitragades ni llenguabruques com les de ciutat; mes, val a dir-ho, llurs gresques, bromes i llibertats, a voltes resulten un xic impertinents... Quan a Barcelona s'han desterrat per poc cultes les *taronjades* i els ous de farina, a Durro, que no coneixen els inofensius i exòtics *confetti* i *serpentinats*, durant aquests tres dies d'esbojarrament

les disfresses i no disfresses s'esbatussen tirant-se entre cap i coll boles i grapats de neu, que no fretura mai en aquesta temporada. No obstant, si algun any de bonança ha escassejat, l'han anada a cercar a mocadorades i faldades a les properes muntanyes de Corronco i Ginebrell, o a la clotada de l'Estany, on sempre n'hi ha abundor. Si la neu que encatifa la terra és fresca, molts, s'hi ajassen i rebegen amb voluptuosa fruïció, com a enjogassats porcells dins de l'oubit, emmotllant llur cos en la flonja i blanca massa...

No pocs tranquils, des de les finestres, es *verteixen* llençant galledes d'aigua freda als *rocles* de gent que, pacífica i refiada, pren el sol al mig del carrer... Altres disfresses, aprofitant-se que totes les portes són sempre prou obertes, entren furtivament a les cases dels descuidats, traient del foc i entafurant-les en un recó — perquè les dones s'hi tornin després ximpls buscant-les —, les olles plenes de brou i tallicons, en les quals abunda la carn de porc; i segons la consciència i la dent dels emmascarats, algun cop àdhuc peguen falconada a alguna orellota o un altre tall exquisit, que amb tot desvergonyiment surten caixalejant pel carrer.

El que s'ha perdut és el costum de posar a la vergonya pública, per mitjà de ninots, els que havien comès alguna trapelleria d'ordre moral. També ha caigut sortosament en desús la mala broma que, en venjança de desdenys amorosos o altres causes de tírria personal, jugaven els minyons a les noies, lligant-les dalt d'una somera i passejant-les per tot el poble entre la riota del veïnat.

El dilluns al matí, quasi tothom va a la seva tasca ordinària; però, a la tarda, les mosses, escampades a colles, no deixen treballar a ningú. A tots els traginers que troben els llencen la càrrega, i si són dels que amb *cartons*¹ i *cartrissas*² porten fems al camp, els hi esbarrien pel camí, els amaguen els coves, i els animals, si poden, després de tallar-los els basts i tallar-los a cops de ganivet el corretjam.

Aquests excessos i coaccions per a fer servir la vaga general a honor del Carnestoltes, també els exerceix el jovent mascle, però amb formes més suaus i profitoses. Als que fan esclops i collars de fusta per al bestiar, i a tots els caps de casa i fadrins que atrapen treballant, els amaguen les eines i la feina, se'ls emmenen a

la taverna, i allí, amb bones raons, els fan pagar el beure.

A la tarda del dilluns no es balla; prou tràfec tenen les noies a apariar la *colació* que a la nit, en eixir de sarau, donen elles als fadrins.

Cada una hi porta el millor i més substanciós que sap i pot: truites, talls de pernil magre amb ous durs ensucrats i altres llepoleries de la cuina pagesa, i per a remullar-les com cal, dins d'una cassola gran i fonda quasi amb honors de cossi, arrangen una mena de *punch* de vi cremat amb sucre, que dóna escalforeta al cos i inspiració als improvisadors de corrandes. Malgrat i esser-ne molt pregades, poques són les noies que concorren a la colació, i encara aquestes amb permís de llur casa i acompanyades d'algú dels seus.

El dimarts tampoc es treballa a la tarda. El jovent l'aprofita en fer les darreres gatades i cabrioles cornestolenques, doncs, com diu la corrandia que canten amb certa recança:

«Ja se'ns acaba el Carnaval,
entrarem a la Quaresma,
Ja s'ha acabat el rondar
fins a la Pasqua primera.»

Per això es desfuguen fent sarau tarda i vespre. En sortir del primer, que sol acabar-se per allà a cinc hores, tots els balladors, acompanyats de la música, entren a casa de les noies, on, després de giravoltar un parell més de balls, perquè no se'ls rovellin les frontisses dels genolls, aquelles els serveixen un refresc a peu dret, passant sengles plates de pernil dolç, talls de llonganissa amb escarola i uns bunyols anomenats *crispell*. Tantost han sopat, els minyons els manca temps per a anar adalerats a cercar les xicotes, i, a sarau altre cop!... Les velles es queden a casa per a endegar la colació, tot butzinant de l'esbojarrament de la jovenalla, i els jaios, caragolant-n'hi algun de prim, o xuclant la pipota, entretenen la son amb la bescambrilla o el *tutti*, bo i esperant les nou. Aquesta és l'hora en què tothom es recull a casa seva, i entre els seus fan la darrera *colació* de Carnestoltes; i en sonar les dotze batallades de mitja nit, cessen els xeflis, les cantúries, les rialles i el desori, i comença la quietud i el piadós recolliment... Ha entrat a regnar la magre Vella de set peus, amb el seu tristoi seguici de penitències i dejunis.

L'endemà al matí, així com l'Església recorda el fatídic *memento* als pecadors i els imposa la cendra al front com a símbol de llur feblesa, les

1. Coves alts i grans.

2. Els mateixos coves, units per un coll.

mestresses i noies de Durro s'escarrassen a *treure Carnestoltes de casa*, fent neteja general de tota la vaixel·la plena de greix del menjar gras, amb una bona calderada de lleixiu.

Contrastant amb aquest piadós costum i amb l'austeritat del dia, el tabalot jovent es prepara per a una nova disbauxa, amb la qual tanca la porta a les boires carnestolenques. Entre set i vuit del matí s'acoblen en una casa, per a endegar un grotesc ninot de palla, que vesteixen amb robes usals de pagès o pastor. Alguns anys el passen muntat dalt d'un ase, i altres cops cavalcant en el jou dels *bous*.

Els *bous* són una parella de minyons, els més plagues del poble, els quals enfarinats de cara, sense res al cap i tapats ab un llençol faixat a tall de bolquers, surten a corre el llogarret fermats pel coll a un jou de bous, mentre un tercer els mena i subjecta amb un llarg ramal de corda. L'estranya comparsa, seguida de quasi tots els fadrins, surt a fer la passada al so de guitarres i algun violí; abans s'usaven el sac de gemecs i el *bot* o simbomba.

L'objecte d'aquesta grotesca moixoganga és fer, pel veïnat, una aplega de vianda per a celebrar l'última fartanera de Carnestoltes. A l'efecte, un de la colla porta un cistell per a posar-hi ous; un altre minyó, un sac per a recollir-hi llegums, que ben venudes serveixen per a pagar el beure, i un tercer fadrí empunya un ast llarguís-sim, en el qual va encastant-hi els talls de cansalada magre i apenilada que les rumboses mestresses de casa els donen.

Els *bous*, entretant, gatzaronegen, corren i salten com esperitats, escometent tothom i empastifant-los de cendra, de la que en porten un morralet ple penjat al coll. Qui paga la patent són les pobres velles que s'escauen a topar-s'hi.

Llesta l'aplega, dipositen tot el recapte recollit a la taverna, on els aparien la minestra per al vespre.

A la tarda té efecte la *sentència i mort* d'en Carnestoltes, en el gran clos o corral de can Marquès, situat sota el marge del carrer de la dita casa, que s'escau al bell mig del poble, des del qual alterós lloc la gentada contempla el grotesc espectacle.

Fermats altre cop els dos *bous* al jou de llaurar, el pagès que els mena, bo i cantant fa veure que llaura i sembra, però sense art ni solta, puix que la parella, amb els seus bots i cabrioles, fa giragonsar la rella per tots indrets... Al mig de

la feina, el llaurador fa sovint pa i trago i convida els *bous*, els quals tot d'una apreten a córrer arrossegant amb fort terratrèmol l'arada. Com que aquesta és feixuga i els fa nosa, es desjunyeixen i la tiren en orri, brincant i picant de peus furiosament com si els hagués *picat la mosca*; i exint a carrera feta del corral empaitats pel llaurador, donen la volta a la plaça, i van a sortir dalt del carrer que serveix de mirador, on llur aparició és causa d'un desfet desori, corredissa i cridòria indescriptible entre la gentada, i sobretot entre les dones, les quals procuren, amatents, tapar-se la cara amb el davantal, puix que els poca-soltes llencen grapats de cendra a tort i a dret, sense mirar on toquen.

Aqueixes escapades i xibarris es repeteixen unes quantes voltes, fins que es constitueix dalt del carrer un tribunal per a jutjar al poca-xulla d'en Carnestoltes, simbòlicament representat pel ninot de palla — que fins llavors ha estat arrepatat davant del portal de can Marquès — i personalment per un dels entremaliats *bous*.

El fiscal acusa de malbaratador, golafre i borratxó el protagonista de la broma, per les quals gravíssimes circumstàncies, atemptatòries als cabals i a la moralitat de les cases, demana per a ell la pena de mort.

La defensa s'esforça a vindicar-lo de semblants penjaments, al·legant que mentre l'alegre processat *governa*, la gent va tipa, riu, es diverteix i es veu lliure de cabòries; per tota la qual cosa acaba demanant no sols l'absolució, sinó que se li allargui el regnat... Aquests còmics parlaments són improvisats, i s'encarreguen els més tranquils i xerrameques del poble.

Per fi el Juí dicta el veredict que sempre és de mort, i simula llegir-lo el mateix fiscal, qui hi descabdella una tirallonga de graciosos i picants acudits, que fan trencar de riure els espectadors. Tot seguit, donant compliment a la *fatal* sentència, un minyó engega una escopetada enlaire, i el pobre Carnestoltes de palla cau mort... o el que és igual, el *bou* li dóna una empenta, i, abraçat amb ell, rodola abaix del corral de can Marquès pel vessant d'una femera que hi ha al marge del carrer. Després el *bou* és recollit i dut amb una civera a la plaça del poble, i posat a terra el colguen de palla a la qual calen foc... I fins que les flamarades no ho abranden tot, el cap de trons que representa el rei de la gresca no salta de la pira, i espolsant-se les palles enceses, com un gos quan surt de l'aigua, apreta a córrer entre

l'esvalotament de tothom, que celebra la *resurrecció*, perquè l'any vinent tornarà a haver Carnestoltes.

A la vesprada, entre nou i deu, la fadrinalla va a la taverna a fer *colació* amb la vianda arreplegada el matí, i a les dotze de la nit ixen a la plaça, o a un camp proper al poble (en el temps antic anaven a la veïna muntanya de la *Mosquera*), i allí tornen a cremar el Carnestoltes.

Així acaba aquest el seu regnat, i així comença la Quaresma a Durro, amb prou escàndol del bon rector i supersticiós neguit de les mares, les quals no es cansen de sermonar a llurs fills perquè no facin mai de protagonistes en la comparsa dels *bous*, celebrada en dia de penitència.

« — Recordeu-vos de l'Arturo... » — els diuen esverades i amb aire sentenciós. L'Arturo era un cavaller conco i esbojarrat, que mantenia amb entusiasme l'extravagant costum dels *bous*, tant, que, malgrat i fer-se vell, cap any deixà de figurar entre la bullanguera parella. Però,

estranya i sarcàstica casualitat! Un dimecres de cendra, a la mateixa hora en què solia eixir amb el jou al coll i el llençol ple de palla a fer les seves ganyotes i gatades carnestolenques, l'alegre cabaler feia el darrer badall...

ALFONS DAMIANS I MANTÉ.

EL MARINER DE SANT PAU

Conten que el fundador del Mariner de Sant Pau de Segúries fou un mariner vingut de les maresmes de l'Empordà, i mai va dir de quin poble era fill, perquè li causava gran tristesa de recordar-lo.

Era molt diligent, i amb el seu treball va guanyar diners per a comprar-se un bastiment, i feia viatges a Barcelona i a Mallorca, transportant fruites i altres mercaderies.

Li anaren tan bé els negocis, que va fer-se una casa a la vora de la mar, en la qual habitaven la seva dona i llurs fills. Mes, un dia de tardor varen girar-se forts llevants, i tan mala mar, que les grans onades estabellaren a les costes de Provença el bastiment del mariner, i ell va salvar-se de la mort per miracle.

Després del naufragi, va quedar només que amb la roba a l'esquena, i demanant caritat, i a peu, se'n va anar cap a les maresmes de l'Empordà. Quan va arribar al seu poble, va trobar que la casa i la seva família la mar també se les havia engolides.

Davant de tan gros infortuni, el fill de la mar la maleí amb ira, i vençut pel dolor, va

caure sense sentits damunt d'un bancal de sorra, desvariejant de desesperació i maleint sempre la mar. Així que va refer-se, va plorar tres dies i tres nits, sense menjar ni beure. Després, va tornar a mirar-se de fit a fit la mar, la maleí novament, i jurà fugir-ne lluny, ben lluny, on no l'hagués de veure mai més ni de lluny ni de prop. Va carregar-se a l'espatlla un rem, i sense dir res a ningú va començar a seguir un camí que el conduís a un lloc com més lluny millor de la mar, la qual se li havia engolit la seva fortuna i la família. Al cap d'una estona de caminar molt i molt per molladissos i joncars, arribà als estanys del baix Empordà, lloc que va fugir-ne precipitadament, i deixant el camí que seguia, n'emprengué un altre que li va semblar que l'allunyaria més aviat de la mar, i va començar a dirigir-se cap a la Garrotxa, on albirà altes serralades.

Així que arribà a Banyoles, va notar que la gent ja era diferent de la de marina, però va fugir-ne de seguida tot just va adonar-se de l'estany, cregut que era una gaia de mar. I seguint per la via romana, va arribar a Besalú. Feia

dos dies que caminava, i volia reposar de la fatiga i distreure's de l'amargor que el turmentava. Se'n va anar al mig de la plaça i va descarregar-se el rem, i va preguntar a la gent que el rodejava.

— Què es, això?

— Un rem per fer caminar les barques — varen respondre-li la gent de la plaça.

El mariner tornà a carregar-se a coll el rem i emprengué la seva ruta, i seguint la vora del Fluvià, arribà a Argelaguer. D'allí, pujant sempre per la via romana, va passar per Castellfollit de la Roca, i no va aturar-se fins que sigué a Olot.

Aquesta població, essent molt arreconada i enmig de muntanyes, es cregué que no coneixerien res de mar, i ensenyant-los-hi el rem, va preguntar als curiosos de la plaça que se'l miraven.

— Podrieu-ho dir-me, què és això?

— És una pala de barca — va respondre-li un vellet, amb barretina.

Marxà decidit, i emprengué el camí de la Vall de Vianya, i seguint la via romana, passà pel pont de Grevol, i començà la pujada de Capracosta, on va trobar uns pastors que guardaven la ramada.

S'hi aturà, i els va preguntar si sabien per què servia aquella fusta que duia. Els pastors titubejaren, i un rabadà va dir que es pensava que era un estrí que tenien els mariners per a fer-hi alguna cosa.

El mariner encara va trobar que aquells pastors sabien massa bé coses de mar, i va continuar la seva ruta. Un cop va haver passat la cima del Capracosta, no trigà gaire a ésser

al poblet de Sant Pau de Segúries, i arribant a la plaça, trobà pastors i pagesos, i ensenyant-los-hi el rem, els preguntà:

— No sabeu pas què és això?

— És prou de bon saber — respongué un pastor.

Un pagès va dir-li:

— Això és un cuier o culler que serveix per remenar farines.

Un altre va replicar-li:

— És una cullera grossa o una pala per a remenar el blat de moro.

El mariner va tirar a terra el rem, i digué:

— Aquí és el terme de la meua ruta, i em quedo tota ma vida en aquestes muntanyes, els habitants de les quals ja no saben res de la mar.

Va posar-se a conrear terres, i amb la seva intel·ligència deseguit es capacità en els negocis de pagès. No tardà gaire temps a tornar-se a casar, i va començar la construcció de la superba masia tan coneguda amb el nom d'«El Mariner de Sant Pau». Aquesta llegenda, tan popular a l'alta muntanya, coincideix amb el cant xi de l'*Odisea* d'Homer. El fragment que segueix és de l'immortal poema clàssic, i és eloqüent comprovant.

«Aleshores agafa un rem amanós i camina, fins que arribessis a uns homes que no coneixin el mar, ni mengin la vianda adobada amb sal, i no sàpien que cosa són vaixells de la galta pintada amb sanguina, ni amanosos remos que fan d'ales talment a les naus. I et diré un senyal bo d'entendre, el qual no pugui amagar-se't,

El dia en què et topi un altre pelegrí per ta via, que et digui que al muscle lluit hi duus una pala de batre

llavors tu planta en terra el rem amanós i tot d'una que hakis fet sacrificis bells al rei Poseïdor, un brau, i un àngel i un verro, que és el que munta les truges,

parteix-te'n d'allí camí del casal, i ofereix hecatombes sagrades als déus immortals que l'ample cel posseeixen, a tots de bon rengle, i la mort et vindrà de dins el salobre,

suau com més no podria i t'occirà aclaparat per una vellesa ufanosa, i a l'entorn de tu el poble serà feliç, i això que et dic és cert sense falla.»

Fóra molt curios de saber com es formà aquesta llegenda en l'alta muntanya, i si és una coincidència amb el cant xi de l'*Odisea*, o bé si algun grec de la colònia ampuritana, coneixador del poema, va dur-la a les afraus pirinenques.

CELESTÍ DEVESEA

LLEGENDES I TRADICIONS DEL MONESTIR DE VALLBONA

«LA MAÇA AVISADORA DE SANT BENET»

L'Ordre de Cistell, i el Monestir de Vallbona d'una manera especial, tenen una tendra devoció al gran patriarca i pare dels monjos d'Occident, sant Benet. És això una cosa molt natural i posada en raó, per tal com els cisterciencs, a l'igual que els benedictins i cluniacencs, es governen per la mateixa santa Regla que aquell legislador va escriure en el desert de Cassino, inspirat pel mateix Déu. Per tal motiu, ultra la professió d'aquesta Regla i de la seva lectura diària en llurs aules capitulars, miren amb una gran estima tot allò que té una relació més o menys íntima amb el sant patriarca, i guarden les més petites tradicions que d'ell han anat trametent els segles com es guardaria un reliquiari i una joia de molta vàlua.

La més universal i comú a tots els monestirs benedictins i cisterciencs, o més ben dit a tots els que observen la Regla de sant Benet, i que puntualment es realitza en el monestir de Vallbona és la que vulgarment en l'Ordre es titula «La maça avisadora de sant Benet». Aquesta tradició és que, abans de morir algun religiós o religiosa que professa la Regla de sant Benet, o bé algun benefactor de l'Ordre que hagi menjat en la taula de l'hostatge dels seus monestirs, se senten uns cops fondos, com de maça misteriosa, que ressonen en un dels indrets del monestir. Diu que sant Benet estimava tant en vida els seus fills de Regla, que tement per a després de mort, que no es relaxessin en la disciplina i observància dels costums monacals, demanà i obtingué de Déu, en premi de la seva virtut eminent, la gràcia de poder-los avisar amb anticipació, per tal que es posessin en estat de gràcia i de preparació per a la mort. En la Crònica cisterciencs es llegeix que sant Bernat oí aquests cops de maça quan morí la seva germana santa Humbelina. Aquesta tradició l'he vist confirmada en una relació que fa del monestir de Sant Cugat del Vallès l'escriptor En Francesc de P. Capella. Allí es cita la història d'un tal Gerald, noble jove del castell de Ma-

taplana, qui, cansat i desenganyat del món pel contratemps de no poder-se maridar amb N'Alemanda d'Herill, neboda de l'abadessa de Vallbona, resolgué prendre l'hàbit benedictí a Sant Cugat del Vallès, i que poc després, pròxim a la mort, sentí els cops misteriosos de la maça avisadora. Si pregunteu a les monges de Vallbona el que hi ha de veracitat respecte a aquesta tradició, us respondran que sempre, i d'una faiso invariable, s'ha realitzat aquest prodigi en llur monestir, i el qui escriu aquestes ratlles pot donar testimoni d'haver sentit aquests senyals, en prestar els auxilis espirituals a una religiosa que malaltejava en una cel·la de la infermeria i moria santament pocs dies després. Tant de bo que el pare sant Benet, mirant-me com a un dels benefactors de l'Ordre de Cistell, i en especial del monestir de Vallbona, em faci sentir el seu cop de maça, quan la mort sia a la meva vorera, per tal que, ben preparat, sia digne de presentar-me davant el Jutge suprem i pugui donar-li bon compte de l'administració de la meva ànima.

COSTUMS I TRADICIONS SENYORIALS

UNA HUMIL PÀGINA INCONEGUDA
DE L'ARXIU DEL REIAL MONESTIR DE VALLBONA
DE LES MONGES

No per la seva importància històrica, sinó com a curiositat que ens revela un hermós costum dels temps pretèrits que s'observava anyalment al monestir de Vallbona de les Monges, és perquè avui volem assabentar els llegidors d'una humil pàgina inconeguda del seu arxiu, vinguda poc ha a les nostres mans. Es tracta d'una llista de l'any 1807, en la qual es menciona la repartició de les gallines que tocaven per Nadal a les senyores religioses i donades del monestir, ensems que als nombrosos porcionistes que d'ell depenien directament, com eren, entre d'altres, els pares confessors, beneficiats, facultatius i altres oficials i servidors.

Per aquesta llista venim a coneixement i

recordança d'algunes senyores monges d'aquell temps, els noms de les quals, àdhuc avui, són grats a les oïdes de les actuals religioses, no tant pels títols de noblia que ostentaren, com per llurs virtuts, amb les quals embaumaren les aristonades voltes ennegrides i tretzecentistes del claustre romànic. Bona prova en són, quant al primer extrem, els cognoms allí citats, com a pertanyents a les principals cases pairals de la nostra terra i comarca: Sobies (de Tàrraga), Moixó (de Cervera), Gallart (de Reus) i Dalmau (d'Aleixar). Del bon olor de llurs virtuts, deixades com a exemple d'imitació a les esdevinidores generacions monacals, en quedava la recordança d'unes cases que elles habitaren (fa uns quaranta anys foren remogudes amb motiu de les obres de construcció del nou i actual cos d'edifici) i que estaven emplaçades, en forma de carrer, al pati que fa angle entre el creuer de l'església i les parets de l'antic dormidor; carrer que s'anomenava: «lo carrer de les Santes».

Es cita, també, en aquesta llista, la senyora Llúcia Rions, competentíssima organista del monestir, de la qual se sap la devoció ardent que professava al pare i legislador dels monjos d'Occident, sant Benet. Es fa menció, així mateix, dels facultatius doctors Ramon Sales i Joan Ximenes, metge-cirurgià i apotecari, respectivament, del propi monestir.

El primer d'aquests dos senyors no ens és pas desconegut, car no fa més d'uns tres anys escassos que morí l'últim metge d'igual nom i cognom, plançó i besnét del ja citat, amb la particularitat de donar-se el cas que aquesta família va exercir en el monestir la noble professió de la medicina per espai de més d'una centúria.

Finalment, vénen citats en la llista dos pares confessors, altres tants beneficiats, el procurador general i diferents oficials i dependents directes del monestir; ens dóna idea clara de la importància i poderiu senyorial amb què sempre s'havia distingit aquest monestir de l'Ordre de Cistells, fins que vingueren els calamitosos temps de l'ocupació napoleònica i altres fets deplorables que es desenrotllaren en la nostra pàtria durant el segle XIX.

Per tots aquests motius, i per raó de l'actualitat i avinentesa que li dóna la circumstància de les presents Pasqües commemoratives del naixement temporal del Fill de Déu, transcrivim avui integra aquesta llista, deixant-la amb la mateixa ortografia amb què fou redactada, i és com segueix:

Reparticio de les gallines toquen per Nadal a les senyores donades y porcionistes. Es per lo any 1807

Gallines

Primo. A mi Sra. Priora, per si sola 4 y a les tres Sres. mes, per los empleos de sagristana major, infermera y sotasegristana, dos a cada una, son.....	10
Item. Mi Sra. Subpriora per est grau y empleo de Bossera y semana de invitatori, 5; a la sua germana per Anciana, 2 y les 2 de les nebodes, son.....	9
Dnya. Antonia Sobias per Anciana y segristana Major.....	3
Dnya. Gaietana per Anciana y ospitalera 3 y la Nobicia.....	4
Dnya. Antonia Pastor.....	1
Snyres. de la Abadia. Dnya. Franca, per cantar y calenda, 3. Dnya. Ignacia Moxó per subbosera, 2 y les 4 Snyres. mes juntes.....	9
Dnya. Manuela Gallart.....	1
Dnya. Franca Ford per subbosera.....	2
Dnya. Antonia Solá.....	1
Sras. de Dalmau.....	2
Sra. Llucia Rions organista.....	1
Rnts. Pres. Confessors, una a cada un.....	2
Mn. Franch.....	1
Mn. Joseph.....	1
Les 6 Donades, una a cada una.....	6
Dr. Ramon Sales, metge.....	1
Dr. Joan Ximenes, apotecari.....	1
Sr. Pan Verdala, procurador.....	1
Pastisser.....	1
Segristá.....	1
Al Ortolá de la Abadia, 3 polles.	
Als dos homens ban á recullir en los dos Pobles de Preixana y Rocafort, una á cada un o una polla.....	2
Sumen.....	60

FRANCESC BERGADÀ, Canonge
Ex-Capellà del Monestir

SANT JOAN A ALTEA

ELS FOCs

La vespra de San Joan, per la nit, després de sopar, en casi tots els carrers de Altea encenen fogueres els veïns, bé ajuntant la llenya tots, ara fentlo u assòles; en les cases de fòra habitades, eixa nit, tal vegada no'n quede ninguna que no la ensenga, y com aquélles son tantes, presenta una vista fantàstica el terme tot illuminat, desde la vòra de la mar casi al pèu de la sèrra y encara dalt de aquèsta.

En la població tot el vehinat del carrer, a despici de la caloreta, es reuneix pròp de la foguera, jarrant fòrt les persones majors y movent un rimbombòri la gent jove fins a que amainen les flames, y després dels gicons saltarla, s'assomen a les afòres pera vòrer les del camp, alrededor de les que's congreguen els habitants de la partida.

ELS TRENCATS

La criatura que s'ha trencat, en la nit de San Joan es portada a un puesto en que hi haja una *figuera infernal*, y obèrta aquèsta de modo que puga cábrer aquèlla, es pòsen ú a cada costat dos hòmens que precisament tenen que portar el nòm ú de Pere y el altre de Joan, els que pera'l cas concret se'l muden anomenantse Pere al qu'en el bateig li posaren Joan, y Joan al que li posaren Pere; aquèst, en punt de mija nit, o siga al tòc de les campanades de les dotze, passant la criatura per la obertura de la sòca de la figuera, diu : — Hi has, Pere —, responent l'atre, al pròpi temps que la pren : — Dónam, Joan. — Seguidament la torna, repetint : — Hi has, Joan —, responent l'atre, al mateix temps que la pren : — Dónam, Pere —, repetintse per tèrça vegada; després es lliga ab el cuidado possible la ferida de la figuera y si aquèsta cura, açò es, si les dos parts de la obertura de la sòca sòlden be, seguint formant un sòls tronc, la criatura cura.

EL BANY

A la mija nit en fil es tiren a la mar els que vòlen, especialment els que tenen alguna enfermetat o desigen presservarse de elles, pero sobre tots els que tenen tinya, ab cual bany y en aquelles hòres queda curada.

LES FADRINES

Fan la pròva de la carjófa y del òu, consistint aquèlla en sufrimar en el fòc la punta de una carjófa de cart burriquer y tirarla baix del lliit de la interessada; si al matí següent la carjófa ha florit, açò es, ha seguit obrintse pera formar la flòr, la fadrina es casa aquell any.

La del òu es fa aixina : la fadrina en un gòt de aigua deixa cáurer la clara de un òu y ho posa en la finestra de la cambra a la serena; al endemà de matí, açò es, el gran día de San Joan, es mira : si ha pres forma de barca o navíu, será mariner el novio, y si de forcat, llaurador; també pòt afectar atres formes de instruments de ofícis, y en eixe cas será del ofici pròpi, pero lo general es vòrer dins del gòt una barca ab son cordam y ses vèles esteses o un majo enganjat a un forcat.

LA FESTA

Els llauradors tenen per patró a San Joan y li fan la festa, que consistix en anar els majors, la vespra del día per la vesprada y tallar un abre, el més alt y dret que troben en el terme, de la classe que 's diuen jops, siga de qui vullga, sense més formalitat que dirli al amo que l'han tallat; al sò del tabalet y donsaina el porten, acompanyats per tota la gicalla del pòble, a la plaça de la esglesia, ahon el planten després de haverlo netejat de rames fins al caramull, el que sòls deixen; l'abret de San Joan, com se'l anomena, permaneix allí plantat fins a primers de agost, en que 'l tomben y avisen al amo pera que vaja per ell y se'l empòrte.

Per la nit hi ha revel·la en la plaça, la que consistix en una gran foguera, que alimentada seguit, servix pera illuminar el ball, que dura fins a les dotze; de rato en rato es solta una eixida o cuhet bolador.

Al dia següent o pròpi del sant, els típics instruments de música del país visiten de bon matí les cases dels majorals, després hi ha missa solemne y sermó, ab tres desparades de morterets, açò es, al evangeli, al alçar a Deu y al acabar-se; per la vesprada, processó, en la que 'ls cofreres acompanyen al sant, que porta penjant de la ma el fruit més primerenc del terme, si l'any es tardiu, bacoies, o prunes, o bresquilles, y si molt avançat, raim.

Després ballen en la plaça y per la nit revel·la, la que sol ser curta, puix abreviantla 'ls majorals, música y els que volen s'en van al carrer de algú de aquells, ahon seguix el ball fins a que 's cansen. Al atre dia del sant hi ha missa de difunts en sufrage de les ànimes dels cofreres morts, ab l'oportú sermó, y al acabar aquest, sorteig dels majorals pera l'any vinent, seguint tot el dia la donsaina y el tabalet deixant oir sos gellits y redobles fins a que mitanseja la nit.

CAS EXTRAORDINARI

En demostració de lo que no fa molta falta, açò es, el que les superticions de aqueixa nit abunden y están alamón esteses per totes bandes, posem el cas que 'l que llixca vorá, el que 'ns va ser contat fa ya alamón de anys per la anciana Isabel, muller de Nicolau Pérez, estant aquest de renter en Casa Doñana, els que procedien del *Rento de Mijares* y allí torná, y es tròba a les hores son fill Gervaci cultivant la *labor*:

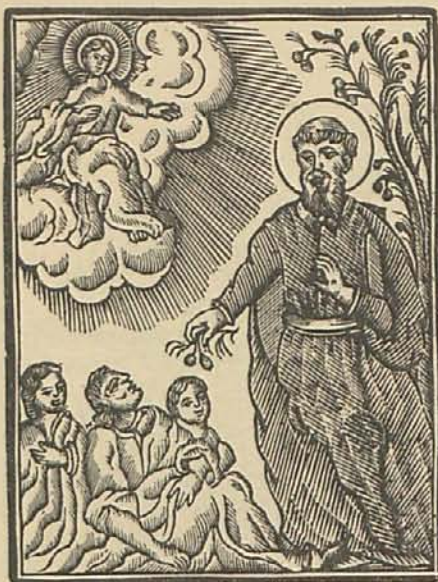
«En *Chicoteros*, *rento* o masía de la provincia de Cuenca, distrit de Canyete, pero pròp dels pòbles del nostre Reine, hi ha en los magnífichs pinars moltes plantes de falaguera, de quals erbages diu la gent que té la propietat de florir, granar y espolsarse en punt de dotze de la nit de San Joan, y el que té 'l valor y la sort de cullirla abans de que s'espolsi y la guarda, ab ella té tot lo que vol, pero es difícilíssim el consegüero, puix en fil de la mija nit els ruidos son en aquell parage tan fòrts y estranys com els que produeixen lladrits de gossos, aucs de llops, udòls de feres, ruidos de cadenes que arrossegan per terra, geulits del vent y crits de angunia, tots els sons, en fi, que pòden posar espant en un hòme per valent que siga y despreocupat que's tròbe; per això, afegixen els que ho contan, arisonántselos els cabells y afluixant la veu, no hi ha

aquells pinars fugint dels *panderos*, en els que'l sol es deixava caure a plom, y fent cruixir ab les abarques la torrada bròsta dels pins que en el sol de terra formava gruixuda capa, la que pareixia que gemecava de que en el sosseg de la sesta la maltrataven... Apenes la llarga figura del pastor desaparegué entre 'ls troncs dels pins y les fermes y acompassades japades de les abarques deixaren de oirse, 'l cuquet de la curiositat li picà 'l çagal, al que, després de resistir un pòc, li entrà un desig tan fòrt que no podentho remedià s'acostà 'l at de pastor y apartant les aines que li servien pera taparse de nit en la mallada, amantillà 'l sarró entre les cames y obèrt, no fent cas del recapte ni de la gran aúlla espardenyera ficada dins de la vaina, feta de una fina rameta de pi, ab un garranget en la boca que servia pera poderla penjar; tot açò be 'l coneixia, pero fixantse en un gran canut de canya l'agarrà y llevantli el tapó de suro, pasmat, vegué ixi, com si fora un jorro de avesses, unes figuretes ròges en banyetes, rabet y ungles com de gavià, els que segons anaven aplegant a terra creixien, fentse de la grandor de un gic ben fadrí, els que sense parar de manejar el còs y pegar bòltes per davant de 'll, dien : — Qué manes, qué manes —; el susto no'l deixà discurrir y pera eixir pronte de aquell apuro els digué que feren romers. Havia allí a la vora una lloma en que abundava la aromática planta, que passà més que de pressa a formar grans montonades ab les que's podrien cremar centenars de forns de calç.

En açò un núvol sendrós aparegué per al cadamunt del Pico de Ranera; el vent castellà* havia amainat un pòc, a pesar de lo que les sèrres del ponent acudien núvols negrosos que anaven eixamplantse; el sol, com poregés de presenciar la catástrofe que s'avehinava, es va amagar; els còrps y les blanques, aquells ixi de son bòl abovalat y aquestes juguetó, com a fleges anaven en busca dels arbres ahon guarirse; el ganado, tot arrodonat, lo mateix els borregos que'l cabriu, s'estrenyia, mentres el çagal, estomordit desde abans, de res s'en adonava; acudí el pastor y al vòrer els montons de romers, preguntà lo que passava, a lo que respongué 'l çagal, contant lo sussuit; furiós com un posseït, els ulls tirant gispes y bromeres per la boca, el Blanco, agarrant la aúlla espardenyera, digué : — Lladre, m'has perdut y me la pagarás — y es tirà cap a ell, el que ab el paroxisme de la pòr a la segura mòrt que vea, caent de genolls en terra digué : — ¡Per l'amor de Deu, no'm mate! — En aquell punt sorgí en el Pico un llamp que tot ho illuminà, enlluernant a persones y animals; un trò tan fòrt com si a un temps s'haveren desparat tots els canons de la artilleria de un gran eixèrcit ressonà seguit de ruidos com de tela violentament esgarçada, pero aumentada millons de vegades; els que ocupats estaven en fer romers armaren una gilladissa, qui s'atrevisca a esperar a cullir la flòr de la falaguera.

Pero ocurrí que un pastor de aquelles alrededores se li entoixà y portà a efecte un any el arreplegar la interessant llavor de la falaguera, per lo que, la dita nit, anantsen a un rodal en que havia amuntó de aquestes plantes, esperà les dotze, y be que's va arrepentir

* Aixina nomenen per aquelles terres al ponent.

per la pòr que passà 'l acostarse la hòra, pero com per ahont se li ocorria fugir per allí oia ruidos y fins vea ombres, es quedá, y aprofitant la ocasió, a despice de tot, recullí unes llavors, que posá dins de un canut; calmat al punt tot aquell rimbombòri, se'n aná a casa a dormir, amaneixent al endemà de matí ab els cabells blancs; la gent, extranyada, mormorá lo de la transformació del color del cab, pero no sabé al pronte per qué alló había ocorrit.

Sempre anava assòles ab son ganado, el que desde les hòres nomenaren el tío Blanco, açò es, sense çagal ni ajudant algú, y això que portava una mantujá de ganado que fea pòr; ell assòles en guardava tantes com tres majorals ab çagals, y lo més raro era que'l ganado d'ell no fea cap de dany y sempre era 'l més gòrt de la comarca; entre açò y que may anava 'l santuari de la Mare de Den de Teixeda, ni encara 'l día de la festa, era causa de que la gent mormorava d'ell y el miraven de reüll els grans, en pòr els çagals y en espasme 'ls gics.

Un cèrt día de la verada del agosto, al sestejar baix de uns jagans pins dels que per allí s'estilen, drets com a fusos y tan alts que, al volerlos mirar desde pròp la copa, se li cau el sombrero del cab al curiós, acertá a arribar allí mateix un çagaló que guardava un ramadet de ovelles de aquelles contornades o ventos; el día era dels fòrts que's coneixen per aquells territoris; el vent castellá abrasia l'aire, el sòl torrava la tèrra, no's podia alenar; els tàbens reholaven sense parar en busca de a quí clavarli el fissó; el ganado llanar, arremolinat ab el morro pegat casi a tèrra, en la ombra, no donava més senyals de vida que alguna que atra fera patada y algún nerviós estremeyiment de la coa pera defendres de les mosques y moscardes que sempre van buscant carn ahon deixar depositats els gèmens de sa numerosa prole; açí y allà, esteses les cabres y majos, llevades les esquelles, unes també a la ombra, les més al sòl, remugaven tranquilament com a indiferents a aquell infern, no fixantse sos ulls abovilats en cap de obgècte, ocm absòrts en llurs pensaments de còses grans y llunyanes. El pastor de nòstre suçuit tenia precisió de anar

a la casa de un vento, que encara de no molt llunyana se li emportaria un parell de hòres, y tement el calor y pera anar més llauger deixá a la sòca de un pi la çamarra, la manta y baix de tot el sarró, encomanantli ab moltes veres al çagal del atre ganado el que tinguera cónte de tot alló pera que no li ho furtaren, pero que tampòc ell s'acostara y manco ho tocara; li doná seguitats el del ramadet de ovelles, y tranquil ixqué per com si totes les gralles del mon estagueren allí reunides, desapareixent seguit per els pinars; el pastor, com foll, bramant com fera, desaparegué ab aquells, no sabentse més d'ell per aquells territoris. El vent matababres, furiós desde 'l cadamunt del Pico, es llançá per els espais, arrastrant en desenfrenada carrera als núvols, que al embestir els de ponent armaren la més gran confusió; núvols blancs jocaven contra els casi negres; atres sendrosos apareixien com a cortines de brutes randes; per entre tots les centelles rallaven ab trágica llum y els tròns semblaven produïts per les rebòltes dels núvols; un remor espantable, típic de quant el cèl apedrega a la tèrra, se oía, y en sec començaren a càurer, no granisol, sino pedres com a òus de colom y fins als de gallina, que unes contra ahon pegaren deixaven senyal, rebotant atres contra el sòl de tèrra... El çagal es fixá dins de una copuda ginebrina ahon es salvá de mòrt segura y desde aquell cubil vegué al parar la pedra y càurer un diluvi de aigua, el que aquèsta, remançada per les parades i ribaços de aquèlla, feu inundar el vallet ahon estava 'l ganado del pastor y se'l emportava tot, sense salvarse ni un cabrit sixquera.»

Per això no hi ha qui vaja la nit de San Joan a arreplegar la llavor maravellosa de la flòr de la falaguera.

FRANCESC MARTÍNEZ I MARTÍNEZ

IMATGE DE SANT JOSEP

Reducció d'una imatge de major grandària, de la casa dels Hercus de la Vídua Pla

PROCESSIONS DE PENITÈNCIA

En tots els temps, quan els pobles han tingut un mal a remeiar han girat els ulls vers el cel cercant-hi el mitjancer que deturi el braç de l'Altíssim.

Se sol implorar aqueix adjutori celestial invocant la imatge que té major veneració a la comarca, i quan fent-ho així encara no s'ha assolit el benefici implorat, s'acostuma d'acudir al Santuari considerat com de més fama en tot el país.

Veus ací un enfilall de notes acreditatives d'això mateix, unes recollides en arxius, d'altres diligentment enviades per corresponsals nostres.

* * *

Els veïns de L'Ametlla, Vallfogona de Riucorb i Albió, tres pobles del bisbat de Vic, remeten trenta-tres feligresos a la Mare de Déu del Tallat, que té el seu tron al poble de Rocallaura des de l'any 1823, on fou duta des del seu Santuari que un dia s'aixecava enasprat al cim de la muntanya del seu nom, i això es fa de temps llunyans, segons diu la tradició:

Els pobles de L'Ametlla, Vallfogona i Albió, reunits un dia per mitjà de llurs representants, escatien sobre la necessitat d'acudir al cel per a demanar el benefici de la pluja.

Els uns volien anar en processó al Tallat, els altres deien que més a prop tenien la Mare de Déu de Passanant, i, finalment, uns tercers adduïen que era preferible visitar la Mare de Déu de la Bovera, a Guimerà.

No podent posar-se d'acord, determinaren confiar-ho a la sort, per a dir-ho així. Se'ls ocorregué posar tres vasos buits a la serena, representatius cada u d'ells d'un dels tres Santuaris, i anar a aquell que hagués copsat més aigua durant la nit. Així es va fer, i al dia següent, mentre els partidaris de la Bovera i de Passanant tot just estaven humitejats, el que representava la Mare de Déu del Tallat estava ple a sobreixir. Per això s'acordà anar a aquest Santuari.

Una altra tradició popularitzada al país conta l'origen d'aquesta processó d'una manera més senzilla:

Diu que els pobles de Vallfogona, L'Ametlla i Albió, en un any de molta sequera varen fer vot d'anar en

processó al Santuari més llunyà que s'albiraria des del Castell o Torre de L'Ametlla. Aquest Santuari és el del Tallat.*

Posats d'acord el dia i hora d'anar a Rocallaura i obtingut de la cúria de Vic el permís, que té cura de sol·licitar el rector de L'Ametlla, els Ajuntaments respectius, en reunió de poble, proposen la designació dels pelegrins. L'Ametlla n'escull nou; Vallfogona, disset, i Albió, set; en total, trenta-tres.

Vora les quatre del matí, o sigui a punta de dia, surten els pelegrins, després d'haver confessat i combregat, cap al poble de Vallfogona, en el qual punt es troben amb els altres que seran companys de romiatge.

L'ordre de la comitiva és com segueix: Ganfarons d'Albió, bandera i creu processional de Vallfogona, imatge del Sant Crist venerada a L'Ametlla, portada per un dels penitents de Vallfogona; vuit penitents d'aquest poble, els nou de L'Ametlla, els set d'Albió, i clouen l'estranya comitiva els nou restants de Vallfogona, afilerats, l'un darrera de l'altre i a una distància de quatre passes, a peu descalç, vestits amb una camisa blanca, cenyida al cos per una veta, calçotets i calcilles, tot blanc. Al cap duen un casquet, del qual penja una glassa negra que els tapa la cara. A la mà porten una canya amb un travesser al capdamunt, en forma de creu, o una creueta de la qual pengen uns rosaris.

Segueix la presidència formada pel rector de Vallfogona, que porta la Veracreu de L'Ametlla i al darrera tota la gent dels tres repetits pobles que vol acompanyar els pelegrins, contestant al res de les Lletanies que diu el preste.

En arribar al cap de la serra, des d'on es veu el poble de Passanant, s'agenollen tots i canten la *Salve Regina* a la Verge que allí es venera; en havent acabat, un de la colla crida:

* Diu el rector de Vallfogona, mossèn Valentí Soladelfont, en una relació manuscrita que guardo al meu poder: «No se sap en quina data començà a anar-s'hi, però és de molt antic, car en temps del doctor Garcia, qui fou rector d'aquesta parròquia a principis del segle XVII, ja es troba en l'arxiu comunal que s'hi anà tres vegades.» (Nota de l'autor.)

« — Mare de Déu de Passanant : Doneu-nos aigua, si mos convé! », al qual crit li respon la comitiva repetint el prec. En aquell punt deixa la capa pluvial el rector de Vallfogona i se la posa el de L'Ametlla; quan arriben a Relat, punt des d'on s'albira Rocallaura, es tornen a agenollar, tornen a cantar la Salve Regina i a cridar tres vegades « Mare de Déu del Tallat, doneu-nos aigua, si mos convé! ». Aquí deixa la capa el rector de L'Ametlla i se la posa el d'Albió, fins a Rocallaura.

Al torrent d'aqueix poble, esperen els penitents al rector i autoritats de Rocallaura que surten a rebre'ls, i allí foses les processons entren al poble, seguides de milers d'espectadors que acuden a Rocallaura de tots els pobles de Segarra, Camp de Tarragona, i alguns d'Urgell, que no sols hi van per curiositat, sinó per a sumar les seves pregàries a les dels pelegrins.

Un testimoni presencial ens deia com resulta de commovedora l'entrada dels pelegrins. Així que el primer entra a l'església, crida : « — Misericòrdia, Senyor! », i els altres responen : « — Mare de Déu del Tallat, doneu-nos aigua, si mos convé! », crits que es repeteixen a l'acte de Consagració de les tres misses que celebren els tres sacerdots que han vingut amb la comitiva, i que els penitents oeixen agenollats.

L'Ajuntament de cada poble paga el dinar als penitents, els quals dinen en diverses cases. Els de L'Ametlla és consuetud que mengin a cal Dalmau. Aqueix dinar dels penitents l'acostumen a cuinar les dones dels individus d'autoritat de cada poble.

A la tarda, després de dinar es reuneixen novament a l'església de Rocallaura, on el rector de L'Ametlla resa el Sant Rosari, finit el qual s'organitza la processó de retorn, acompanyada per la processó de Rocallaura, que s'acomia al punt on al matí l'ha rebuda.

Abans d'arribar a Passanant, la processó fa un descans en espera que arribi la processó d'aqueix poble, que surt a rebre la dels penitents. Van totes dues juntes a l'església, i allí es canta una Salve, i acte seguit surten.

A l'hora que sembla que ha d'estar de retorn la processó dels penitents, surt de Vallfogona una altra processó, presidida pel rector de Segura, en la qual són portades les imatges del Sant Crist de Vallfogona, L'Ametlla i Albió, i, a més a més, la Mare de Déu dels Dolors, de Vallfogona. També hi van nens vestits de pelegrí,

i nenes vestides de blanc, amb cintes negres, que porten corones d'esperguera al cap.

Aqueixa processó espera els que vénen de Rocallaura al Molí de la Cadena, que dista un quart d'hora del poble de Vallfogona. Un cop s'han reunit les processons que surt i la que entra, van totes plegades a l'església parroquial de Vallfogona, i el rector d'aquest poble surt a acomiadar fins a fora de la població les dues processons, fins al punt on les ha rebudes al matí, i resta així acabat aqueix dia de processons que ha enfervoritzat més i més els que han tingut la sort d'assistir-hi o de presenciar-ho.

Una altra processó es fa al Tallat, producte d'un vot de poble. Aquesta és de la vila de Sant Martí de Maldà.

A la *Consuetud* guardada a la dita església parroquial, amb el títol « Professó al Santuari del Tallat », hi ha una relació que diu:

« Al tomo 63 de est Arxiu en una partida de obit fol. 58 v.º se troba notat que al primer dia de maig del any 1566 se aná en professó al dit Santuari del Tallat.

Es comuna persuació de estas gentes que esta Vila votá esta peregrinació en temps de peste, o de alguna gran epidemia pero no he puguat averiguar ni lo vot, ni lo any en que se feu; y anyadeixen que algun o alguns anys que los passats deixaren esta peregrinació, experimentaren una terrible constelació. Sia de assó lo que sia, lo cert es que de temps immemorial se acostuma fer.

Antes regularment se feya al primer dia de maig: mes avant y de molts anys a esta part se acostuma fer a la segona Dominica de maig. Lo dia antes al mitx dia se ventan las campanas y a la tarde sen venta una pera avisar al Poble que se fa la plega del oli. Es costum de donar al dit Santuari 12 cortans de oli, y los Regidors supleixen lo que falta fins a dita quantitat després de feta la plega; y aportan també al Tallat y donan al dit Santuari 1 lliura de cera ab 4 ciris.

A las dos horas desta matinada del dit Diumenge se ventan las campanas a carrech dels Regidors, se fan 3 tochs, y a las tres a poca diferencia arranca la professó de esta Iglesia.

Los Regidors lo Diumenge antes demanan llicencia al Rector y lo combidan persi hi vol anar y li demanan que mane esta peregrinació al hora del ofertori.

Van regularment un sacerdot vestit ab sobrepellis, amussa y bonete, lo qual porta una imatge del S.º Cristo a las mans, descansant sobre una bossa que li penja al coll. Aquest Sacerdot va a peu, al centro de la professó. Altre Sacerdot puja al Tallat a cavall y no va ab la professó.

La professó se forma davant del altar major y se comensa entonant lo hymne *Ave Maris stella*. Precedeixen los cantors, detrás dels quals lo dit Sacerdot, y detrás de aquest a dos alas lo Ajuntament actual y los que han estat Batlles y Regidors als quals sels

combida. Van tots vestits ab capa, gambeto, y lo cap descubert, y a peu.

En esta professó no van donas, ni ne pujan altres al Tallat separades de la professó sino las 3 Regidoras y las precisas per apariar lo dinar.

Se canta la lletania Lauretana fins passat lo seu Corp, ahont se dona principi, al Rosari, tres parts del qual se diuhen per lo camí, resades y a choro, ab pausa y veu grave, sens permetre que ningú parles. Al eixir de la Iglesia va esta professó per lo camí font, puja a las eras y baixa envers lo Vilet.

Al arribar la professó a la creu del Tallat se comença a cantar la lletania Lauretana: los seculars se llavan las sabatas y així descalços pujan la costa, y lo Prior del Tallat ix a rebre la professó ab capa y Veracren davant de la capelleta vella y se incorpora ab ella.

Al entrar en la Iglesia del Tallat se canta lo *Regina cæli* (y lo mateix se practica per lo camí luego que s'és a vista del Santuari) y cantada la oració al Presbyteri per lo Prior se retiran lo Prior y Capellá a la sacristia.

Se diu una Missa resada la qual celebra lo Sacerdot que va ab la professó, y se aplica per la Univ.^t de S.^{nt} Martí.

Després se beneix lo pa per lo Prior, y després los Regidors fan la limosna donant 6 pans al Prior, 2 a cada Sacerdot, al Batlle, Regidors y demés del acompanyament, y luego als pobres, dos a cada un.

Cerca las deu horas se comença la Missa cantada que celebra lo Sacerdot que puja a cavall: se canta solemnement: se fa ofertori ab la Vera-creu del Santuari, y lo ofertori queda a favor del Prior. Los Regidors donan a quiscun dels dits dos Sacerdots 15 sous ab la obligació de aplicar las Missas per lo poble. Lo Prior dona una mida y una candeleta benedida a cada un dels dits Sacerdots, al Batlle, a cada Regidor nous y vells, y al Syndich y al home que porta lo oli, a qui dona també mitx cortá de ordi per la mula.

A hora competent se dona dinar a tots los peregrins a expensas de la vila. Se combida y se posa al cap de taula lo Prior, després los Sacerdots, Batlle, Regidors y demés del acompanyament y als cantors per son ordre. Sels dona un dinar regular, es dir, sopa, olla, 2 *guisados* y rostit, tot carn de moltó sense gens de ploma. Si se troban allí altres Sacerdots també se combidan.

Al matí se dona esmorsar de sanch y fetge y als dos Sacerdots xocolate. Lo dinar sopa, olla, 2 *guisados* y rostit. A la tarde a les 2 se canten vespras solemnes.

A la tarde a les 3 hores a poca diferencia, se torna a formar la professó de regrés, al Presbyteri. Se comença la lletania Lauretana, va lo Prior ab son habit regular y la acompanya fins a la dita capelleta, y allí se canta altra vegada lo *Regina cæli* y la oració la diu lo Sacerdot. Y lo Prior sen torna, y la professó segueix son camí, com al matí, y se continua la lletania fins a la creu y luego se comença el Rosari. Devant del Poble derruit de Montesquiu se canta la absolta.

Al arribar a una fonteta que hi ha antes de arribar a Vallbona, para la professó, descansan un rato y re-

frescan. Després prossegueix la profesó y al arribar prop Vallbona, se venten las campanas y se comença a cantar la lletania, y lo Rector de Vallbona ab capa y vera-creu ix a rebre la professó a mitja arrabal, y se incorpora ab ella acompanyantla fins a la Iglesia de S.^a Maria, dins de la qual se canta lo *Regina cæli* y canta la oració lo Rector y luego una Absolta general al fossar y lo Rector canta la oració.

Luego prossegueix la professó continua la lletania costa amunt y al cap de la costa de Vallbona, quan se pert de vista lo Santuari del Tallat, se cante altra *Salve Regina cæli*.

Al entrar en un pla que es resguardat del ayte, para altra vegada la Professó, descansan y refrescan, y se comença la tercera part del Rosari.

Al arribar al Vilet, se toca la campana de aquella Iglesia y se canta una absolta general.

Al descobrirse la professó desde est campanar, se començan a ventar las campanes. Antes las ventaban fins las donas desde las dos de la tarde. Pera evitar aquest abús, se prengué la providencia de tancar lo campanar, y deixarlas ventar sols per 4 homes que senyalan los Regidors. Tot lo mes, sels permet començar a tocar els 2 quarts per les set, y sels preve que paren de tocar quan la professó arriba al Vilet, fent un senyal a batalladas pera avisar al Rector, comunitaris y poble.

La professó en havent passat lo riu se encamina per los resolans a la Creu del molí nou o de la vila. Mentrestant ix de esta Iglesia altra professó ab creu, llanternas enses, homes, comunitaris ab habit de chor, y lo Rector o Vicari vestit ab roquet, estola, pluvial blanca, bonete y la vera-creu, precidit de dos acolyts y ab candeleros y un escolar ab caldereta, salpasser i ritual. Esta professó arranca del altar major cantantse lo *Ave maris stella*, ix per lo portal de la Iglesia, baixa per lo camí de la ribera y se para al cap del tros de la Rectoria, esperant als peregrins. Arribats estos se encamina la professó envers la vila, y en ella se incorporen los cantors, lo Rector se coloca al mitx dels dos Capellans de la professó dels peregrins, y arribats frente del fossar, se para la professó y se canta una absolta que está fundada.

Luego va la professó a la Iglesia, y arribada al altar major, se canta lo *Regina cæli* y lo Rector la oració. Se retiran los peregrins, se diu lo Rosari al altar major y se fa la visita de la Crusada.

Any hi ha que se ha deixat lo costum que hi avia antes de anar a sopar los peregrins a la casa del Regidor major.»

Traslladada la Mare de Déu del Tallat des del seu Santuari al proper poble de Rocallaura, els devots de Sant Martí continuen fent aqueixa processó.

* * *

Quan al poble de Guimerà volen fer pregàries van a cercar la Mare de Déu de la Bovera al seu santuari, distant cosa de dos quilòmetres de la població.

L'ordre que segueix la processó que amb aquest motiu s'arreglera, és aquest¹: Bandera negra, el Sant Crist, clerecia i poble. El prevere va amb la Veracreu i capa pluvial morada. Els nens i nenes vestides de blanc amb mocadors negres al coll i coronats d'esperguera i vidalba. Els cantors van entonant la *Salve Regina*, i de tant en tant un de la comitiva clama:

«— Mare de Déu de la Bovera,
doneu-nos aigua, si mos convé;
que els blats s'assequen
i els camps també.»

El Sant Crist el porta sempre un individu de les cases Armengol o Minguella.

Abans hi anaven totes les persones útils del poble. Durant el camí, després de la *Salve*, pausadament canten el *Miserere*. En arribar allí es fa missa solemne, sermó i canten els goigs, finits els quals organitzen la processó de retorn. Sis homes porten la Mare de Déu en una llitera.

Els nou dies que segueixen es fa funció de pregàries, a la qual assisteix tot el poble. Passada la novena de rogatives, la Verge era tornada al seu cambril, i quantes vegades s'hi ha anat amb la pluja a l'esquena!

Si ha plogut durant els nou dies, el poble decideix fer un dia de gran festa.

* * *

La comarca d'Urgell algun dia anava en pes a demanar el benefici de l'aigua a la Mare de Déu de les Sogues, que es venera a Bellvís des de primers del segle passat i abans d'aqueixa dada al seu Santuari del Miracle, un convent situat no gaire lluny de les cases dels Arcs, poblet agregat de Bellvís.

Per tal d'assolir l'aigua demanada, es feia la treta de la Santa Imatge des del cambril fins a baix al claustre del convent, la qual cosa tenia lloc solemnement «al punt de la mitja nit, quan tot lo criat observa lo més profund silenci, quan los astros voltan en mitj de sa carrera, a la hora que lo Divino Salvador, sol de justicia, se desprengué de la Divina Aurora, quan isqué del Talamo virginal de sa Mare immaculada».²

1. Relació que devem al reverend pare Ricard Rosselló, de l'Oratori de Sant Felip Neri, fill del dit poble.

2. Paraules del pare trinitari fra Josep Manuel Torrentó, en la seva *Narració històrica de la aparició de Maria Santíssima y descobriment de la seva angelical imatge que, baix lo títol singular de Las-Sogas, es adorada per mare, tu-*

Els pobles que acudien a implorar aqueix favor celestial a Bellvís eren cinquanta-quatre, els quals procedien de la següent manera: Quan la sequera amenaçava bleir els sembrats, l'Ajuntament de Bellvís acordava votar la treta, i així ho anaven a comunicar als PP. Trinitaris que custodiaven la Mare de Déu de les Sogues. Acte continu es circulaven invitacions als pobles que constituïen la Comarca de les Sogues, i aquests pobles agrupats i dividits en vuit colles anaven a Bellvís el dia que se'ls designava honorant a la Verge amb fervorosos cultes.¹

Modernament no es verifiquen les festes de la treta, però en molts pobles del pla d'Urgell invoquen encara a la Mare de Déu de les Sogues quan l'eixut és manifest, entre ells a Linyola, on li ho demanen fent-li una novena i cantant-se al final d'ella els goigs anomenats de pluja, que comencen així:

«Puix sou refugi sagrat,
amparo segur i guia:
aigua enviau-nos, Maria,
en esta gran sequedat!»²

Al mateix poble de Linyola durant la primavera invoquen el benefici de la pluja a la processó del Dijous sant a la nit. La quitxalla va al davant de tot, clamant:

«Mare de Déu de les Sogues,
deu-mos l'aigua a portadores!»

«Sant Cristó de Balaguer,
doneu-nos aigua que mos convé!»

Serà bo d'afegir, tractant de la Mare de Déu de les Sogues, que a Bellvís, durant el temps de pregàries, es despulla la imatge del seus vestits de gala i se li imposen vestits negres.

Tant a Bellvís com als pobles que la invoquen, si les pregàries han estat ateses, com és cosa freqüent, se segueix una festa de gràcies, en la qual canten els goigs a propòsit.

També la Mare de Déu de l'Horta, venerada a Ivars d'Urgell, és invocada pels veïns del poble amb novena de pregàries i cant de Goigs o *Lamentacions*, en les quals es diu a l'entrada:

telar, protectora y patrona de tot l'Urgell. Barcelona, Impremta Viuda Aguasvives, 1799, pàg. 70.

1. Detalls més minuciosos es trobaran a l'obra *La Virgen de las Sogues, Patrona de Urgel. Relación histórica de la devoción que ha profesado la llanura de Urgel a tan santa imagen*, por Valerio Serra y Boldú. Lérida, 1902.

2. *Coplas a María Santísima de las Sogas para lograr lo beneficio de la pluja.* Lleida, Impremta de Corominas, 1854.

«Puix sou la Mare de Déu,
que ens obriu del cel la porta;
Dau-mos pluja, puix podeu,
Verge Maria de l'Horta.»

Les posades són igualment fervoroses, i entre elles és de notar la següent:

«Per ço tot est veïnat
vos venim a suplicar
que hajau de tots pietat
i aigua nos vullau donar;
no cessarem de clamar
pietat, pietat, Mare nostra!
Dau-nos pluja, puix podeu,
Verge Maria de l'Horta!»*

* * *

Quan l'Ajuntament de Guissona resol fer pre-gàries, ho notificarà a la Comunitat per mitjà del seu síndic. Les pregàries comencen amb el cant de les lletanies majors. Es toca una batallada amb el «Gros», cada vegada que el cor respon: «Ora pro nobis». Passats nous dies, es porta en processó a l'altar major la imatge del Sant Crist. Està allí cinc dies, i cada dia s'hi diu una missa, anomenada «de Llagues». Al cinquè dia es fa una processó, amb el Sant Crist, que passa pel carrer de Bisbal, portal, convent, portal de Fluvià, Mullols, carrer de la font fins a tornar-lo a l'altar major. El dia següent són portats en processó a l'altar major els reliquiariis del sant Peu i de sant Desideri, aquell a la dreta i aquest a l'esquerra, i el Sant Crist al mig. Passats dos dies es va a l'ermita de Sant Pere, i es porta la imatge del sant i relíquies en processó. Tot plegat després és posat a l'altar major a la dreta. Abans de portar-se'n sant Pere, es diu allí una missa, i l'Ajuntament sotscriu un document obligant-se a tornar-lo. El dia vinent és portada del Convent d'Agustins la imatge de santa Mònica, i col·locada a l'esquerra a l'altar major. Si després d'això no s'ha obtingut encara el benefici, passa a votar-se la Mare de Déu del Claustre, prèvia demanda de l'Ajuntament. Es fa el vot de treure la sagrada imatge en solemne i pública processó. D'aquest vot n'alçará acta el notari i el racional de casa de la vila.

Fet el vot, són llançades al vol totes les

campanes de l'església, «tocant amb pompa». El dia convingut, ix tothom de l'església, menys els clergues; es tanquen les portes, i és baixada del cambril la santa imatge, ornada amb les seves millors gales, i deixada en el presbiteri, d'ont, obertes les portes de l'església, és traslladada solemnement a l'altar major, portada per dos canonges i dos beneficiats, sota tàlem portat per l'Ajuntament, i els majorals de totes les confraries amb atxes. És col·locada al mig de l'altar major, elevant el Sant Crist. Abans de fer-se la processó pública cal que visitin la Verge del Claustre tres processons. Una, que ix de l'Hospital, portant la imatge de sant Francesc; una altra, portant la imatge de la Dolorosa; i una altra que ix del convent. Així que ha estat determinat el dia de la processó, l'Ajuntament ha de convidar, per escrit, els rectors, batlles i regidors dels següents pobles: Morana, Sant Martí, Gra, Torrefeta, Bellveí, Cedó, Riber, Hostafrancs, Concabella, Pelagalls, Cisteró, Bellvé, Ossó, Figuerosa, Altet, Claravalls, Pallargues, Mont-roig, Florejacs, Tarroja, Llor, Fa, Viver, Sant Guim, Vicfret, Comabella, Tartaüll, Mas-soteres, Palou, Salvanera, Granollers i Palouet. Així que el campaner veu venir cada una de les processons d'aquests pobles, ha d'anunciar-ho amb un repicó, i llavors surt la processó de Guissona a rebre cada una de les forasteres, als portals; l'acompanya a l'església, i li assenyala casa on anar a recollir-se. Com que tanta gent no cap a l'església, se celebra l'ofici a la plaça major, coberta amb una vela que curen de fer i posar els majorals de Sant Isidre, Sant

* Lamentacions que en temps de necessitat de aygua se cantan a la Verge Santíssima venerada en la Horta de Ivars de Urgell. Cervera, en la Impremta de J. Casanoves.

Eloi, Sant Roc, Sant Sebastià, Santa Esperança, Sant Marc, Sant Crispí, Santa Anna i Sant Francesc. Curen d'ornar les parets amb tapisseries els majorals de Sant Joan; arranjar l'altar els de Sant Josep, i posar bancs per a la clerecia els del Roser. Al davant de la processó va la imatge del Sant Crist, portada pels seus majorals amb vestes; santa Mònica, portada pels seus religiosos; sant Pere, sant Pau, sant Desideri i la Verge del Claustre, portada per canonges i beneficiats. Ix la processó, passa pel carrer de Bisbal, Portal, Convent, cap al portal de Fluvià, des d'on va cap a la Creu del camí de Sant Pere, Calvari, entra pel carrer de la Font i para a la plaça. Mentre dura la processó, venten sense parar «totes les campanes majors». Del mateix mode, i pel mateix ordre, cap al tard són acomiadades les processons forasteres...

(Notes extretes d'un ceremonial fet l'any 1732, entre la Comunitat i Ajuntament de Guissona, i aprovat per Simó de Guinda i Apeztegui, bisbe d'Urgell.)

Ritualisme segons el qual es practiquen a Besalú i la seva comarca les pregàries solemnes per impetrar i obtenir el benefici de la pluja

Primerament és costum que els obrers o pavordes de la parròquia de Maià, d'acord amb llur rector, vénen a la rectoria de Besalú, i junt amb el rector d'aquesta i els pavordes de sant Isidre, de la vila de Besalú, determinen el dia i hora per anar a la capella de Sant Prim, que es troba al terme tan parroquial com municipal de Maià; fet això, els de Maià — rector i alcalde — conviden els rectors i Ajuntaments dels pobles que han d'assistir al tal acte, que són: Maià, Dosquers, Sagaró, Beuda, Lligordà, Besalú i Fares i Juvinyà — aquests dos formen una sola parròquia — i s'agreguen amb Besalú.

Cada rector, un diumenge abans, anuncia als seus feligresos el dia i hora que s'ha determinat anar en processó a la dita capella de Sant Prim, pel motiu indicat de fer pregàries.

Si cada un d'aquests pobles fa pregàries particulars abans del dia citat per reunir-se tots a Sant Prim, a Maià, ho ignoro, però tres dies abans de l'acte general de les pregàries se celebra un ofici cada dia: el primer, a l'església de Sant Vicenç, o sigui, a la parròquia, a honor

de sant Isidre; el segon, a les relíquies dels sants màrtirs, al monestir de Sant Pere, i el tercer dia, un altre ofici, o missa cantada, a la parròquia, al Santíssim Sagrament, i es canta, com se suposa, cada dia, les lletanies dels sants després de l'ofici; tots aquests tres oficis són anunciats cada dia, al vespre, amb un toc de campanes especial per les pregàries i el mateix es fa l'endemà, un quart o mitja hora abans de començar l'ofici.

La processó de Besalú ha sortit sempre de l'església del monestir de Sant Pere — que és allà on es guarden les relíquies dels sants màrtirs Prim i Felicià, que són les que es porten en processó a Maià. En la dita processó — com totes — hi va la Creu, les banderes, el Sant Crist i la imatge de la Mare de Déu dels Dolors, portada aquesta per quatre dones en un tabernacle; després segueix el rector amb la Santíssima Veracreu, i a cada costat seu, abans, un sacerdot portava una urna amb les santes relíquies, però ara — des que els pares benedictins en feren construir de noves — són portades, aquestes, per quatre homes, també en tabernacle.

Quan la processó va marxant, les campanes de les dues esglésies de Sant Vicenç i Sant Pere — com igualment les de la parròquia de Juvinyà, que és Sant Martí — van fent el trist i fúnebre, però solemne, toc de pregàries, fins que la processó és ja bastant apartada de la població, i resulta així que entre el toc de campanes i el cant de lletanies, fan caure llàgrimes a qui tingui una mica de fe i consideri l'acte que s'està fent.

Són set parròquies que en el dit acte d'anar a Sant Prim hi assisteixen, però, de fet, són sis, perquè — com ja hem dit — Fares i Juvinyà van agregats amb Besalú i resulten, també, només quatre Ajuntaments perquè el de Beuda conté els pobles de Sagaró i Lligordà.

Cap de les processons dels pobles citats es posa prop de la dita capella de Sant Prim fins que la de Maià la va a rebre donant-li entrada a cada una d'elles particularment i fent-se mútuament el corresponent salut, tant les banderes com els rectors amb les relíquies de la Veracreu que cada un porta, i també, igualment, amb les vares de justícia els Ajuntaments. Arriben així fins a la capella on, després d'una curta estona, es comença l'ofici, en el qual es fa un sermó, que — segons costum de molts anys — sempre ha estat predicat per un pare caputxí.

Després encara hi ha més, i és que si amb

totes aquestes pregàries no s'ha pogut aconseguir el benefici de la pluja, aleshores es conviden per a formar part també de la processó — em sembla que són, a més dels que han anat a Sant Prim de Maià —, Argelaguer, Sales, Tortellà, Montagut i La Miana, que així resulten dotze pobles, que tots junts van, aleshores, a fer un acte de pregàries semblant al que s'ha fet a Maià, però aquell es fa al santuari de Sant Ferriol de Besalú. Del que es fa en el dit acte, no puc donar-ne cap raó, perquè no recordo d'això sinó que, de molt petit, ens miràvem, de casa estant, les processons quan pujaven al santuari de Sant Ferriol, però no sé cap més detall.

Si, després d'aquest acte a Sant Ferriol, no s'ha pogut obtenir, encara, la benèfica pluja, diu que, antigament, s'anava al santuari de la Mare de Déu del Mont, i augmentava el nombre de pobles que hi prenien part, que no sé quants ni quins eren, perquè això jo no ho he vist mai, ni sé tampoc ningú que se'n recordi.

Recordo, també, que la processó de Besalú — quan torna de Sant Prim de Maià — passa a cantar la Salve a la Mare de Déu dels Àngels, que hi ha en una capella que s'anomena Recolta, que ja és al mateix terme de Besalú i molt prop.

Fins ací les notes que referent al particular m'ha subministrat el propietari de Besalú senyor Joan Llaudes.

Segons la llegenda, els qui portaven les relíquies de sant Prim i sant Felicià al monestir de Sant Pere de Besalú, en ésser a cert indret de la parròquia de Maià — la qual dista d'aquell monestir cosa d'una hora a cinc quarts —, rendits de cansament i de set, s'adormiren. En despertar-se trobaren a llur peu una font, damunt la qual s'edificà una capella a honor d'aquells sants màrtirs.

Rierola i Masferrer, en el seu *Assaig sobre el martirologi català*, fixa l'any 970 com a data en la qual foren portades a Besalú — des de la ciutat d'Agen, segons Monsalvatje — les relíquies d'aquests sants.

Sembla que els pobles que pujaven a impetrar el benefici de la pluja al santuari de la Mare de Déu del Mont, ultra els que se citen en la notícia anterior, eren els de Cabanelles, Cistella, Crespià, Espinavessa, Lledó, Llorona, L'Estela, Queixàs, Sant Martí Sasserra, Vilademires i Vilert; un aplec al qual donaven llur contingent vint-i-tres pobles.

El cerimonial peculiar de Lledó, mentre la

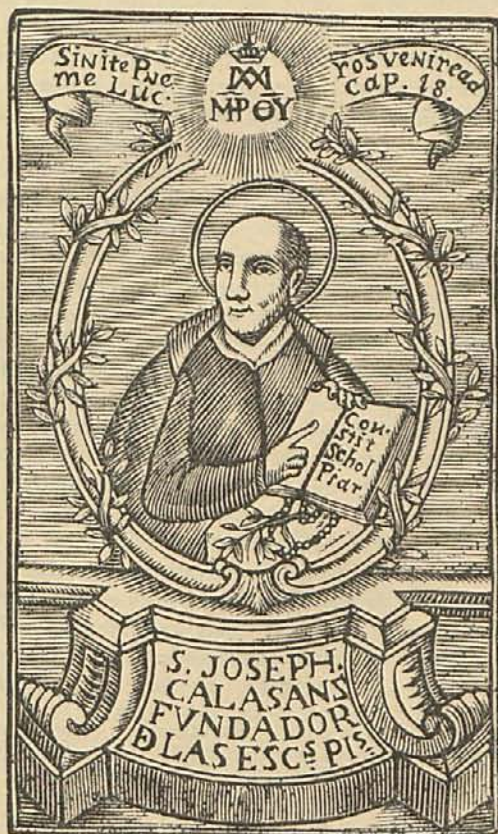
vila fou regida pels priors de la seva canònica, no he pogut esbrinar, en detall, quin era; però començaven les pregàries a la Col·legiata, on durant alguns dies la comunitat, amb el capítol municipal i feligresos, posaven a la veneració dels fidels les relíquies de sant Lambert, davant les quals, exposades a l'altar major, es cantaven les lletanies dels sants.

Si no s'obtenia el benefici de la pluja, s'organitzava una processó a la capella dels sants apòstols Felip i Jaume, la qual es troba situada a la part alta del terme. La dita processó era presidida per la imatge del Sant Crist, que es venera a la Col·legiata; se celebrava un ofici a la capella i es tornava al poble cantant les lletanies.

En el cas de no obtenir resultat d'aquests actes, aleshores es pujava a la Mare de Déu del Mont a implorar de la Verge aquella benedicció, probablement formant part integrant del contingent de la comarca.

Això va tenir lloc l'any 1869, en què fan pujada al dit santuari la imatge de Crist Crucificat a la qual hem fet referència.

VALERI SERRA I BOLDÚ

LA FESTA MAJOR D'OS*

RELACIO PUNTUAL Y VERDADERA DE LAS SOLEMNISIMAS FESTAS QUE HA CELEBRAT LA INSIGNA VILA DE OS EST ANY 1769 EN LOS DIAS 29 Y 30 DE 7bre Y 1 DE 8bre AB LO MOTIU DE LA DEDICACIO DE SON MAGNIFICH TEMPLE NOU, COMPOSTA PER LO D.^r DON JAUME PASQUAL CANONGE DE BELLPUIG DE LAS AVELLANAS, Á INSTANCIA DEL MAGNIFICH AJUNTAMENT DE OS Y SR. PRESIDENT DEL MONASTIR DE LAS AVELLANAS

La Vila de Os, una de las sinch que componen lo Abadiat, Jurisdic[cional] y Baronia del R.^l Monastir de N.^a Sra. de Bellpuix de las Ave[lla]nas, joyosa y contenta de veure conclur son magnific[h] Temple [ja] a primers de Setembre de est present any 1769. Verdaderament a[gra]hida als favors de Deu y poderos patrosini de St Miquel a qui [prin]cipalment atribueix lo haver pogut donar cap ab lo curt espay de [un] any a una fabrica tan sumptuosa, que atés lo reduhit del poble pareixia interminable: Per aço pues determiná celebrar la Dedicació [de] dit temple en lo dia 29 de 7bre del mateix any ab la pompa y s[olemn]itat possible, volent que en ella conegués tot lo pays son agra[him]ent yls acompanyas a donar al señor las degudas gracias per un benefici de tanta consideració. En efecte acalorat lo Ajuntament al [Bat]lle, y Regidors a dita Vila de un projecte tant sant y gloriós, passá a pendre totas aquellas midas quel pòdian fer executiu y apartar los obstacles que poguessen impedirlo o frustrarlo.

Passaren immediatament a comunicar sas ideas ab los M. Iltres Srs. [Arci]preste de Ager y Sr. abat de las Avellanas, lo un Prelat y Ordinari y l[al]tre Sr. Jurisdiccional de dita Vila, que meresqueren enterament sa ap[roba]ció, la qual confirmaren amb la promesa de sa assistencia a ditas festas de la celebració de un dia de Pontifical respectiu circumstancia [acabá] de augmentar considerablement lo lustre de la solemnitat, a no [haver] vingut lo impensat accident de faltar la gracia Real de 1 [Abat] de Bellpuig per aquell, que fos destinat successor del Iltre. D.^r [D. Jaume] Caresmar Abat, que conculhí son offici lo dia 25 del mateix [mes] puntualment antes de comensarse las festas.

Esta novedat si bé ompli de tristesa a tot lo poble, que desitjaba sobremanera veurer las Infulas de son Señor en mitg de son lluhiments; mes no detingué pas lo curs de sas projectadas ideas animat del Capítol de las Avellanas que sens atendre a eixa falta ratificá sas promesas de ampararlo en tot quan necessitás.

1. Com a mostra singular de literatura casolana donem una pàgina oblidada de la inauguració d'aqueix temple parroquial: ben cert es mereix el que el pare Pasqual en va dir; és extret de l'obra manuscrita *Sacra antiquitatis Catalonia*, ix, pàgs. 573-587.

Assegurats aixís ab eixas bellas esperansas Comú y particulars passaren a prevenir ab temps totas aquellas cosas que podían conduhir al major lustre de sas desitjadas Festas. Veuriu de una part aplicats los joves en agilitarse en sos balls y en aquellas representacions theatrals que habian de ser una gran part dels publichs divertiments en aquells dias. De altra los Pares de Familias incessantement ocupats en lo adorno de sas casas per posarlas en estat de ser mes dignas de la turba de Hostes que esperaban; ab una paraula, Mestres de Casas, Fusters, Sabaters y demes officials mechanichs de tot lo Pays estigueren en termes de ensuperbirse al veurerse tan estimats y buscats; y sobre tots los Cavaliers sastres, que en eix temps foren Personas de importancia tanta, tanta era la pressa que portaban los de Os en vestirse de nou de cap á peus. Queus diré de las prevencions de vitualas? no apar crehible; bastia per senyal lo esfors que feu fins la gent mes pobreta. Puig dos mesos antes eixian tropas de donas del serrat que possehidas del animo, y alegria de la celebrada antigua Ruth, se apartaban de sas Casas moltes horas per imitarla en sos empleos, esperançadas no de trobar algun Booz sí de quels produhissan eixas diligencias pâ blanch per las Festas.

I no pensen quels Pares de la Patria dormissen en temps que vetllaban tant los de las Casas, ben ocupats estaban en prevenir posadas, Musichs, Fochs, y tantas altrás cosas, que se admiraren com a effectes de sa providencia paternal. Sobre tot sels ne portá la atenció lo Temple, ô perque era per ells lo objecte mes principal, ô per ser lo motiu de las Festas, o per tot junt. Be es veritat que lo haver de acudir a tantas cosas, y no ser molt llargas las facultats nols permeté lluhirlo ab aquells richs adornos que hauria estat facil en altrás parts. Mes lo que pot assegurarse es quel pasaren de manera que ni la regular envejosa emulació dels Pobles vehins pogue negar que aparexia tot ell una Perleta.

Es lo temple de Os una de las bellas Fabricas que tinga nostra Cathalunya y encara considerat lo reduhit del Poble podem dirli singular sens exageració. Està en forma de Creu perfeta no de la manera, que acostumaven fabricarlas nostres passats despues de expellits los Moros de nostra Provincia, vull dir sens Capellas â un, y altre costat de la Creu; sinó de la manera, que diu Dufresne en sa Constantinopla haver estat costum de fabricarse en lo sigle VI de la Iglesia, despues que permeté esta passasen â ser part dels temples aquells Oratoris, que antes se fabricaban â sos costats per enterrarse alli los Fills, ya que no podian en los Temples, primer origen de las Capellas en ells. Així es lo temple de Os en forma de Creu si, mes pe... Capellas collaterals, quals ab la major fan lo numero de Onse Claustre... en bons termes. En tot ell se admira la brillantez, la proporció y la p[er]fecció del Art, donanli molt ayre

la situació que per ser en paratge [ele]vat li anyadeix noblesa y esperit. Lo cimbori del Cruzero es obra [dig]na de una Cathedral, no tant per lo ayros y proporcionat com per los adornos de fullatges y estatues de mitg relleu, de que està ple qual... una certa gracia y magestat â la capella Major ò Presbiteri que no [es] crehible. Acompanyant â esta una Sagristia corresponent.

Obra semblant, no nessesitava de altres adornos per apareiser ... y aixis se contentaren en compondrer lo gran Altar de la millor manera possible, que si be es lo mateix de la Iglesia antigua; mes no desdeia [del] temple, pues apareixia nou, singularment a la reberberació del gran nu[m]ero de Ciris quel illuminaban. Anyadia empero magestat al mateix Presbiteri una gran Catifa, que casi cubria tot son paviment, y dos richs Estrados, que previngueren en ell, en per lo Sr Arxipreste de Ager a la part del Evangeli, [al]tre a la part de la Epistola per lo Sr President del Monastir las Avel[lanas] que havia de presenciar lo Ajuntament de Batlle, y Regidors en totas las [funcions] com â Barô, y aixis estava lo dit Estrado casi immediat al Banch destinat per ells. A mes de aixó moltes Cadiras, cubertas de Tapiceria per los Celebrants [y] Ministres per acompanyar la molt rica del Sr. Arxipreste.

Aixis previngudas las cosas per lo llument de les funcions de la Igl[esia] nos descuyda lo Ajuntament de prevenir posadas dignas dels Ill.^{tes} S.^{rs} [que tenian] de acompanyarlas. Lo primer projecte era de aposentar, aixi al Sr Arxip[reste] y sa] Familia, com y al Sr. President y Canonges de Bellpuig en lo Castell de [la vila] seguida la llicencia de son Dueño lo Cañá D.ⁿ Manuel de Siscar verda[derament] Palacio capaz per tots, mes lo causat de la costa de dit Castell espantâ [a l'arxipres]tre, mudâ de idea, y aixis, desitjós lo Ajuntament de donarli gust en tot, li [preparâ en] Casa de Miguel Millâ per ell, y sa comitiva; y la de Joan Morell per son [seguir], situadas en la Plaça de la mateixa villa fent que en una y altra se pogues estar amb conveniencia, ja que en ellas havian determinat agasajar als dits Señors en los dias de las Festas â Costas enterament del Comú; com aixís se executâ ab la major Magnificencia, y esplendidez encomanant a Fr. Gabriel Sabater y Fr. Benet Perarnau Conversos del Monestir de las Avellanas totas las provisions de boca que devian distribuirse en las dos Casas.

VIGILIA DE LAS FESTAS DIA 28

Arribâ finalment lo tant desitjat dia 28 de 7bre vigilia de las festas, y en que esperaba ab alegra impaciencia tot lo poble lograr en ell la vista de son Barô (lo Sr Arxipreste se havia adelantat tres dias antes en que ja li feyan experimentar los de Os los effectes de sa garbositat). A cosa de las quatre horas de la tarde se formâ lo Ajuntament, que acompanyan los Mag^{chs} Jaume Corsâ Batlle, Mr Jaume Fontova Regidor en Cap, Francisco Fortuny, Regidor Segon y Joan Baptista Fontova Sindich Procurador, acompanyats de las principals personas del Poble; tots junts des de la Casa de la Vila isqueren de ella pera rebrer solemnement

a son Señor. Los encesos desitjs de veurerlo ja en lo Poble, los feren adelantar mes del que convenia, y ab aço passaren per la molestia de esperar lo fora del Portal mes de hora y mitja, si molestia se pot dir una detenció suavisada del affecte, y la esperança. Proba gens duptosa de això fou que havenlos insinuat se retirassen de alli un dels Canonges que per certes providencies se adelantâ asseguarlos de que la vinguda del Sr President no podia ser tan prompte, y que aixis ab alguna vigilant Centinella que tinguessen per avisarlos de quan se descubris bastaba, en ninguna manera volgueren ferho ans â poch rato, determinaren abansar-se fins a la Bassa de la Vila ahont se feu lo solemne recibiment, adornats los Señors Regidors ab sas Insignias; y baixant de Cavall lo Sr. President y sa comitiva continuaren â peu tot aquell cami; â la repetida selva de Fusillo, pedres, fochs artificials, vivas, y aclamacions del Poble acompanyadas de tot lo ple de Musica que deian ben clarament lo singular goig de que tothom estava possehit. Fou de manera, que fins alguns Forasters de respecte volgueren tambe tenir part en eixos festivas demostracions introduhinse en la numerosa comitiva, que saltant de contenta no se separâ fins a tenir al Sr President, y Canonges de la destinada habitació. A hon immediatament sels servi un esplendido refresch.

Concluhit aquest (sens mirar en etiquetas) tingué â be lo Sr. President [p]assar â visitar al Sr. Arxipreste â fi de conferenciar ab ell, y quedar acordats de tot lo que se degues practicar per lo llument y puntualitat de las sagradas funcions en los dias següents. Aixis se feu, y entre tant comensâ â resonar lo temple al armonios ruid de Clarins, y demes Musichs Instruments en las solemnes Completas, ques cantaren alli, eixint lo Poble de la Iglesia mes ocupat [de] tan alegres satisfaccions que dels fochs artificials ques dispararen entre tant.

Lo demes de la nit se passâ en prevencions, y arribos de Hostes [de] que pasmosament se omplien las Casas desitjant â porfia tot lo veynat, y [fora] los de paratges molt distants gozar de unas festas que la fama havia [ja] publicat per grandisimas. De fet fou tant gran lo numero dels con[ur]rents que apenas se pot comprendre com se pogue trobar lloch, y [hospe]datge per tants : moltes Casas los contaban â dotzenas y pocas, o nin[guna] se podria trobar en que no superâs lo número dels Furesters, al reg[ular] de sos habitants. Cosa que en lloch de melancolizar als de Os, los [omplia] de singular complacencia, per la ocasió que sels oferia de exercita[r] sa] innata generositat.

PRIMER DIA

Amanasquê tan extraordinariament alegre lo dia 29 que no apar [sino] que fins lo Cel volgué posarse de festa : Lo que apenas observâ la vullici[a y] turba de Musichs, quan a tota pressa inflant las trompas, y Clarins [y] altres sonorosos instruments ompliren de armonia los carrers acompa[nyant] las multiplicadas veus de Bondia : Bonjorn. A las quals ningu se m[ostr]a peresôs, dexant ab la major prestesa los Llits, tals eran las ganas que [tenia] tothom de assistir a la solemne

Benedicció del Temple, que per certs [res]pectes se reserva per esta matiuada, debents fer altrament en lo dia Ella se executà ab la pompa y magestat possible ab aquells ritus y ce[remo]nias que prescriu la Iglesia a cosa de las set horas del Mati, revestit lo [Arxi]preste de Pontifical, acompanyat dels Canonges de las Avellanas vist[ian] sos habits Canonicals de Estiu, com y de la comunitat de Os, y demés C[ler]ero assistint també lo Ajuntament presenciat de son Baró. Qual previa [festa] concluida passà immediatament lo Sr. Arxipreste, y Clerencia a la C[apella en] que interinament estava reservat lo SS^m Sagrament y formanse un[a] lluhida Ploufessó per la Iglesia se col·locà lo Señor en lo Sacrari preparat a [l'efecte] en lo Altar Major cantantse entre tant lo *Te Deum* ab tot lo ple... y reservat en ell lo Sagrament, se retirà tot lo concurs, com y lo [Arxipres]tre y demes Señors a ses Casas, pera esperar la hora de la Missa M[ajor].

Apenas las campanas y Fusills donaren lo avis de haver arribat aquella, quant luego los referits Canonges y Capellans passaren a buscar al Sr. Arxipreste, que devia celebrar; y aixis des de sa Casa, precehint alguns vistosos malls, y lo ple de la Musica ab lo major ordre, y gravetat acompanyaren a dit Sr. fins al Presbiteri del Temple, e immediatament de col·locat en sa Cadira y Estrado, com y en las dos collaterals Don Ignasi Malvès y D.ⁿ Joseph Guu Canonges de Bellpuig; valls y musica passaren a la Casa de la Vila a fer iguals honors al Mag^{ch} Ajuntament que eixint de ella ab son señor lo acompanya fins a tenirlo col·locat en lo segon Estrado previngut per ell cerca del Banch dels regidors. Fet tot assó, y ocupat lo ambit del Temple de un concurs lo mes lluit, se donà principi a la solemne Missa de Pontifical en que predica lo Dr D.ⁿ Jaume Pasqual Cange. de Bellpuig.

Concluida esta solemnisima y llarga funció, se restituiren los Il·ltre Celebrant y Ajuntament a sas respectivas Casas ab lo mateix orde y gravetat y acompanyament ab que ne avian eixit, be que en mitg de son camí passà lo mateix ajuntament en Cos, y acompanyat de son Baró a donar las gracias al Sr. Arxipreste dels favors, que se havia servit dispensarlos, sens cessar en eix temps los salvas de Fusills, y pedrers, com ni los alegres aclamacions del poble, que no volgué pas retirarse de allí fins a estarho los Principals.

Nom entretindrè ara en descriurer la esplendidez y abundancia ab que foren agasajats los Hostes en las taulas de Os en aquest y demes dias; bastantament han publicat los mateixos la singular garbositat que experimentaren singularment en les destinadas, aixis per lo Sor Arxipreste, y sa comitiva, com per lo Sr President y Canonges de Bellpuig: esta ultima fou sempre honrada ab la assistència del Mag^{ch} Ajuntament que apar forma lo lustros enpenyo de no desamparar ni un instant a sos Señors.

A cosa de les tres de la tarda se donà principi als publicos divertiments apenas se deixaren veure patents los premis cerca de la Casa de la Vila, quant a porfia concorregué tot lo Poble per veure los Corredors per qui estaban destinats aquells. Verdaderament eix és un espectacle lo mes usat en las Dedicacions dels Temples nous, si crehem a la antiguedat; pues en les dels Romans

era eix lo principal divertiment del poble, concurrent aquest al rededor de les Metas o [t]ermes y en lo demes lloch destinat a la Carrera, lo que donà nom de *Circo* a eixos espectacles, introduhint despues lo fausto Romà aquelles magnificas fabricas dels *Circos*, o per la major conveniencia dels miradors distribuïts en sas graderias ò pera [im]pedir los alborots que resultaban del concurs de tantas gents a aquells espectacles [de] las quals (faltant aquelles) era difícil tenirlas ala ralla prescrita. Aixis succehi en Os, puig ni la Justicia, Soldats, ni Ministres podien contenir lo Poble desitjós de veure lo que passaba en aquell digamli *Circo*, ja que sols se diferenciaba dels Romans en ser la carrera de peu unificament.

Se comensà per lo *Cos dels Noys*: era de veure la llesteza ab q[ue] aquella edat pròxima a la Infancia, aspiraba a la consecució del premi senyalat a sa Carrera, com y a la bella satisfacció del vencedor: alabable pro[v]idència dels Pares de la Republica, exilar fins en una edat tierna aqu[ella] noble emulació, que aicis com cria insensiblement generosos esperits [om]pla la Patria de personas utils y expedidas.

Concluit lo Cos de la Innocencia, se presentaren a la Arena [qua]tre robustos joves ayrosos, ben formats, esperant ab impaciencia lo senyal que havia de donar llibertat a son Curs. Foren varios los pronostichs [ques] feren a eixa primera vista los espectants. Uns los formaban segons [la pas]sió quels inclinaba a un, o altre dels competidors, altres al pas de la fama [de] cada qual mes los forasters que res d'això los movia deixaban po[r]tarse del major o menor aire y expedició que advertian en cada un. Aixi [mateix] nos contan los antichs, que succehia en los *Circos* Romans, de manera [que] de eixa varietat de pensaments, y affectes se originaren aquelles quat[re] celebradas faccions, mes que dels Colors que las distingia. En fi donà la Musi[ca] la senyal y luego ab la major prestessa y violencia se despregueren de la ra[tila] los quatre corredors; no de altra manera, ni ab menos vigor ques despren [la] fletxa de la ballesta apartanse de la corda tibant, que la tenia violenta[da]. Marxar, correr y tornar a las Metas aparegué una mateixa cosa tan[ta era] la velocitat de son curs; en lo qual podrian dir sen portà los aplausos [no la] facció *veneta* com altre temps en nostra Tarra-gona, sino la Rosca si [ate]nem al color y al nom ab que distingian al vencedor, que luego se [trobà] caragat de aplausos y mes alegre de la victoria que del premi conseg[uit].

Immediatament de acabades eixas funcions de *Circo* se passà a [las de] Theatro; Theatro li dich per la Theatral representació ab que se diver[tia lo pu]blich be que considerada la Batalla Maritima, que se executà millor [faria] am dirli Anfiteatro. Ell es aixis, que de una, y altre cosa participa la [festa] servi de tot y per tot la Plassa de graderias los Banchs y las Fin[estras] encara de *sumnas Caveas* las Teuladas que se ompliren també de la [classe] infima. I veus aquí que al sò de horrorosa Musica se presentaren [n] molts soldats Armas, vaixells y altres aprestos militars que miran ta[n a gust los] valents con plens de susto los cobards. Com la vila es tan dista[nt del mar] molts dels espectants no havian pas vist vaixells en sa vida, y feya partir de riure los

pensaments que feyan sobre aquells bultos plens de gallardets.

Alguns forasters, preciats de entesos deyan veus aquí los de Os nos volen representar la Conquesta que feu de aquesta Vila, y son castell D.ⁿ Geraldo Pons Viscompte de Ager en lo any 1116 en que singularment se distinguiren contra cinch Moros altretants cavallers Cathalans; y perço lo dit viscompte los feu gracia de aquelles mateixas cinch hisendas, que possehian antes los cinch Moros. I en efecte conformava ab eix pensament lo número de moros, y Christians del Vall puig eran cinch de cada part, despues de sos reys. Empero altres mes avisats, deyan aço sab à Conquesta marítima: y recordantse de la que feren de Sicilia en temps molts remots los habitants de les riberes y cercanies del riu Segre que per lo tant donaren à aquella isla lo nom de *Sicania* del mateix riu *Sicoris* ja que per ell se deyan sicaní deixat lo antich *Trinacria*, pensaren que tal vegada los de Os solian fer memoria de aqueixa celebra y rancia expedició, com significant que sos passats per tant cercans al riu Segre foren part dels conquistadors de aquella Isla. Pensament que mudaren luego que dels vaixells pasaren a mirar los soldats quels ocupaban: uns eran christians altres Moros o Turchs; cosa que de cap manera convenia a una conquesta molt anterior a la vinguda de Christo. Sobre tot quedaren burladas eixas batxilleries, al comença el parlament els dos Capitans pues à pocas paraulas donaren be a entendre que era la gran batalla de Lepanto la que se anaba a representar en la plassa de Os.

Certament fou tant el garbo y brabura ab que despenyaren us y altres sos papers, y tant propis los adornos dels soldats y vaixells, que meresquè la funció

los comuns aplausos, a la reserva sola de algunas foscas veus, que se hoian entre dents, de ser demasiadament llarga, per las repetidas pausas, que obligaban a fer entrels parlaments, la precisió de imitar, be que en sech los figurats vaixells la navegació dels verdaders. Enfado que procuraren evitar lo ultim dia.

Lo poch temps que restà fins à ser fosch se ocupà en los valls comuns de aquella terra, quals cessaren apenas comensa lo Cos dels Fochs artificials. Cos li dich perque verdaderament ho fou ja de unas llestas Carretillas, que Cavalleras en una corda corregeren ab la major prestesa sota la Plassa, y gran part del Carrer: ja de altres que per ser de peu obligaban a correr a tots los de la Plassa per lliurarse de ses espurnes; y ultimament de altres, que apar tenian per terme les estrelles ja que à ellas directament destinaban sa carrera, mes com es tanta la distancia desfallian a poch rato de la empresa morint per lo camí, entretant que feyan burla de totas, altres que per destinguidas en un pal, y constituïdas en una roda o corona podian ostentar mes brillantès y magestat, y aixis lograr de assiento los aplausos ques mereixian sos lluhiments mes ben reparats. Nos pot negar quels meresquè de tothom lo Artifice, y Fogater que en totas demostrà sa no vulgar habilitat, singularment en la bella composició de un Moro que destinà per punt final de aqueixos divertiments tan plé de fochs [y de] tantas maneres que fou una maravel·la. Qual ben cremat y socarrat se re[clu]hiren las gents à sas Casas, respectivas, tal vegada mes à prevenirse per [los] saraus, que per los esplendidos sopars quels esperaban.

P. JAUME PASQUAL,
Canonge de Bellpuig de les Avellanès

LES PUNTES AL COIXÍ*

Per santa Llúcia, el 13 de desembre, les costures de puntaires vaguen. Les obreres, totes van a l'església, i les petites van a cantar les Llúcies. A Llevaneres, Arenys de Munt i Sant Pol de Mar li fan festa especial.

També invoquen a sant Pancràs «que mos doni salut i feina, i pa per l'eina». (La Rosera: Sant Pol de Mar.)

Les puntaires sarrianenques vagaven el dia de santa Eulàlia, el 12 de febrer; i les de l'Arbós del Penedès, per santa Úrsula, el 21 d'octubre.

En els nostres pobles puntaires les nenes, com qui diu, neixent fent puntes, puix que quan tenen tres o quatre anys els reis ja els porten un coixinet forrat de llustrina verda; l'estampeta de la

Verge al plegador; la punteta començada, que sempre és la clàssica «petxineta», el «peixet» o «la vellaneta», les primeres que se'ls ensenya a fer, i els boixets per a continuar-la tenyits de vermell. La criatura se sent feliç en veure's possessora del sospirat coixí, i tot el dia no faria altra cosa que bellugar i embolicar els boixets amb l'il·lusió que fa puntes; però, aïl, que aquell coixinet, que és l'encís de la petiteta, es converteix en el seu instrument de martiri, perquè ben aviat, ella i coixí van a parar a *costura* (l'escola de puntaires), on la mestressa la comença a iniciar en el treball, seriós i un xic pesat per a la tendra puntaire, la qual, juntament amb les seves companyes, quan ja no pot aguantar més, per a no arrencar un plor entona un cant planyívol:

* Vegeu el començament al fascicle v, en el qual s'anota el començament d'aquest costum.

«Coixinet, si tu sabies
les penes que em fas passar,
bé ho diries a la mestra
que em deixés anar a jugar,
i amb aquelles minyonetes
que en són dalt del campanar.
Si l'escolà ens hi atrapa
daltabaix ens tirarà,
mos ficarà dintre uns nius,
que les rates hi fan nius.»

(Vilassar de Mar.)

De vegades les endevinalles els fan trobar més
curtes les hores de reclusió, a costura. Algunes
n'hi ha que fan al·lusió a la punta, p. e.:

«La senyoreta n'està sentadeta;
té el senyoret a la seva faldeta;
ella li fa pessigolles;
ell canta una cançoneta.»

Solució : La *senyoreta* és la puntaire; el *senyoret*, el coixí; li fa *pessigolles* vol dir que mou
els dits per a fer puntes, i la *cançoneta* és el soroll
dels boixets. (L'Arboç.)

«Com més s'abaixa
més s'alça.»

Solució : La punta al coixí com més es tre-
balla més s'abaixa l'empatronada i més s'allarga
la punta, havent-se d'alçar més sovint l'empa-
tronada. (L'Arboç del Penedès.)

«Teleret, meleret,
no té cames
i està dret.»

Solució : El coixí de fer puntes. (L'Arboç del
Penedès, Lloret de Mar.)

En algunes bandes, del coixí en diuen el *teler*,
segurament en record de quan es feien amb aquest
estri; és a dir, quan la transició del brodat a la
punta. A França també en diuen le *metieur*, i
a Flandes, la primera puntaire va estendre sobre
un teler els fils que la Verge va projectar en el
seu davantal.

«Quatre frares per un camí,
que mai es poden conseguir.»

Solució : Les devanadores. (Lloret de Mar.)
Les nostres *costures** vénen a ésser com els

* De quan s'hi ensenyava a cosir, conserven el nom de
costures, com del coixí se'n diu teler, de quan les puntes
no eren tals sinó brodats clars. El poble conserva els pri-
mitius termes, encara que hagin perdut el sentit, per exem-
ple, per tota la Costa s'embarquen en el tren.

beateris del Haut Loire, les beates dels quals
poden comparar-se a les mestresses costureres o
costuraires de Catalunya. Tenen també quelcom
dels *beguinatges* belgues; és a dir, quelcom del
sant ambient que en aquests llocs es respira,
puix que el treball va sempre unit a l'oració.

A costura estan les puntaires de sol a sol; hi
acuden les noietes de tres a catorze anys, totes
amb el seu coixinet al braç, talment com si por-
tessin un infantó. En sortir de casa, i tot anant
a costura, diuen:

«Jesús tinc al cap,
la Verge tinc a la boca (tres vegades)
que em guardi a mi
i a la casa tota.
Dels enemics deslliureu-mos,
Senyor Déu nostre;
en nom del Pare,
del Fill, i de l'Esperit Sant.
Amén.»

(Premià de Mar.)

En entrar saluden a la Verge amb un «Ave-
Maria Puríssima», el qual és contestat per la
mestra amb un «Sens pecat fou concebuda».

Les nenes fan extensiva la salutació a la mes-
tressa, dient a cor : «—Déu vos dó bon dia,
Francisqueta; amb la companya.»

Quan totes les noies han entrat a costura i
s'han assegut en llur lloc habitual, se senyen i
diuen:

«Senyor, deu-mos la vostra santa benedicció a nos-
altres i a la feina que farem en aquest sant dia d'avui;
que sia per a més amar-vos, servir-vos i mantenir-mos
en el vostre sant servei. Tot el que faré, diré i pen-
saré, vui que sigui fet, dit i pensat a major honra i
glòria vostra. Voldria amar-vos i servir-vos com vos
aimen i serveixen els àngels al cel, amb tots els negocis
i coses que faràs, dient amb aquestes paraules : "Senyor,
Déu meu, jo un càstig mereixo, Vós, com a bon Pare,
doneu-me paciència que per cap tribulació no m'aparti
mai de Vós."»

Un parenostre a Jesús i un altre a Maria Santíssima,
que ens donin un bon encert per a passar aquest sant
dia; perquè no us ofenguem ni de pensament, ni de
paraula, ni d'obra.»

Si la mestra les veu distretes, els diu : «Molta
remor de boixets i poques puntes», i les nenes
tornen a treballar amb afany. La tasca no els
hi dóna per tot el dia, sinó que, amb una agulla,
els assenyala el que poden fer cada hora, per
això estan sempre atentes al toc de les campanes,
i, en sonar les hores, diuen:

«Ave Maria Puríssima.
Sens pecat fou concebuda.»

«Donen-me gràcia, Senyor, perquè no us ofenga mai. Vos oferesc tots els instants d'aquesta hora, que desitjo emprar-la i complir-la en la vostra santa divina voluntat. Amén.

Assistiu-me, Salvador meu, per la vostra gràcia; no permeteu que jo caigui en cap pecat. Quan seré, Déu meu, tan ditxosa, que us gosi en el cel? Ave Maria Puríssima. Sens pecat concebuda.

Alabada sia l'hora en què el bon Jesús va néixer. Maria, mare de gràcia, mare de misericòrdia, defen-seu-me de l'enemic infernal, amparen-me ara i en l'hora de la mort. Amén.

Després:

«Nou, deu, onze, etc., hores cauen a terra,
els àngels canten al cel,
diem totes: "Alabat sia
el Santíssim Sagrament
de l'altar, per sempre. Amén."
Un hora toca,
un hora tinc;
un hora toca de vida:
qui la sap assegurar
la vida fins a demà.
Senyor, Vós sou meu
i jo sóc vostra;
perdó us vinc a demanar:
concediu-me aquest perdó.
Misericòrdia, Senyor!»

Aquestes oracions les repeteixen cada hora. Per a plegar no tenen hora fixa o *salariada*, com diuen elles; la mestra no troba inconvenient en què s'estiguin a *costura* fins haver acabat la tasca.

Usualment, per tot Catalunya, és que l'estada a la costura sigui de sol a sol; així és que a l'estiu tenen més hores de treball que a l'hivern, puix que a les costures no se sol vetllar.

El treball es fa gairebé sempre a l'aire lliure; solament quan plou, o fa molt vent, es posen a l'entrada de la costura. A l'estiu es posen al lloc del carrer on hi ha ombra; a l'hivern, pel contrari, cerquen el sol.

Les nenes fa pocs anys treballaven per mercera, i guanyaven el suficient per a pagar-se llur costura. La mestressa solament cobrava dos rals mensuals de les que estaven avançades, i tres o quatre de les que començaven el maneig dels boxets. Avui subsisteixen poques costures, i en les que queden els costums de l'antigor, es van perdent.

Durant els intervals d'hora a hora, en què re-

saven les ja esmentades oracions, es donaven tasca comptant agulles, a veure quina seria la primera que en clavaria cent. Les anaven comptant a mesura que treballaven.

A les costures de Vilassar de Mar, cada quatre agulles que clavaven deien: «— Sencer!», i així se sabia quina era la que treballava més de pressa.

— Dignes-me'n una?
— Més clar és el sol que la lluna (agulla).
— Dignes-me'n dos?
— Qui té dos uis a la testa, pot treure el cap a la finestra.
— Dignes-me'n tres?
— Una criatura de tres anys, ja pot anar pels bancs.
— Dignes-me'n quatre?
— Un burro de quatre anys, ja pot dur al seu amo a cavall.
— Dignes-me'n cinc?
— Qui té cinc dits a les mans pot portar guants.
— Dignes-me'n sis?
— Sis dies hi ha a la setmana, tots són bons per cardar llana.
— Dignes-me'n set?
— Qui té set filles per casar, ja té prou en què pensar.
— Dignes-me'n vuit?
— És més fort un roc que un bescuit.
— Dignes-me'n nou?
— Qui té nou porcs a la sal, ja pot passar un bon Nadal.

A la Palma de Cervelló jugaven a les cinquanta agulles. Cantaven les que anaven posant, i en arribar a la que feia cinquanta, en clavaven una de banda al cantó del coixí.

A Arenys de Munt, cada vegada que clavaven agulla deien:

«Un forat menos a tapar,
una agulla menos a clavar,
una gorja menos a badar.»

El punt de partida del treball diari és una *nacra*, un *gallet*, o una tireta de paper travessat.

Gairebé sempre la tasca és d'un pam, i la mestressa, per tal que no l'amoïnini a cada moment, ja les adverteix: «— No vingueu fins que no tingueu un pam a dalt.»

A Caldetes, quan una noia a costura demanava per anar a la comuna, abans de donar-li el permís li feien comptar: una, dos, tres, fins a vint o trenta agulles; per la pressa que es donava, sabia la mestressa si realment tenia necessitat. Les noies, totes juntes, deien:

«— Després del sol, la lluna.
Pinyol verd, pinyol madur.
Ves-te'n tu!
— Jo no me'n vull anar.
— A cops d'escombra te n'aniràs.
— No me n'aniré.
— A cops de cadire te'n trauré.
— Jo me n'aniré!»

Això darrer ho diu la que acaba la tasca primer, que sol ésser la que ha demanat sortir.

A Lloret de Mar, quan una noia acaba la coixinada, diu : «— Glorificat sia el Santíssim Sagrament de l'altar; i fa una amistat a la costurera.

A les costures de Pineda, quan feia una estoneta que les nenes estaven quietes, i callaven, se sentia la veu d'una que frisava per a enraonar, que cridava:

— Sant Joan!

Les altres responien:

— Què mana!

— No puc badar ni enraonar, fins que seré a la tasqueta; si bado o enraono, Maria Santíssima em picarà el cap amb una massa vermella de foc.

— Sí; sí!

— No; no!

I totes reien, armant gran gatzara.

Una deia:

— Una agúia fico!

Les altres responien:

— Per ficada és!

Totes les tardes passen el rosari; el porta un dia cada noia, i, en acabar, es resen una sèrie d'oracions, les quals varien segons sigui el dia de la setmana, i segons el temps de l'any.

Pels vols de Nadal resaven les noranta ave-maries. Les començaven el dia de Sant Andreu.

Per sant Nicolau i per santa Llúcia les petites puntaires vaguen. Agafen una cistelleta i se'n van per les cases a captar ous, botifarra i altres lleminadures.

El dimecres de mitja Quaresma era costum, entre les petites puntaires, de jugar a «Serra, la vella».

La primera punta que es fa fer a les nenes quan entren a costura és la del «peixet» i «la pera» a les de L'Hospitalet i a altres pobles del Pla de Llobregat; «la vellaneta clara» i «la vellaneta fosca» a Masnou i a Sant Iscle de Vallalta, i pels altres pobles de la Maresma, generalment era «la petxineta», a la que seguia «la petxina francesa» partideta del mig.

Quan s'acosta l'hora de berenar, canten:

«La Mare de Déu,
quan eren quatre hores,
portava el brenar
a les cusidores,
un plat d'enciam
i un quarto de pomes.»

(De Blanes.)

I quan ha arribat l'hora ansiada de plegar, se'n van a casa a berenar, i després es reuneixen en algun dels carrers per a jugar, i encara, jugant, pensen en el seu ofici. Juguen : «A l'agulla d'or i plata», a «Porreta», a «Caps i travesses», a la «Corretgeta la tinc, tinc», i a altres jocs que no tenen res a veure amb les agulles ni amb les puntes.

Les puntaires són matineres, i encara que a vegades vetllin, no ho fan mai més enllà de les deu; per això diuen : «— A les deu, veste'n al llit si et lleu.»

«Tant si et lleu com si no et lleu,
veste'n al llit a les deu.»

Treballen sempre de sol a sol : a l'hivern, al carrer, reunides en colla, cada matí fan puntes acariciades pel sol, i a la tarda, cada una treballa a l'entrada de casa seva.

A l'estiu, tothora estan al carrer aprofitant una bona ombra, on es forma la rodona.

A Arenys de Munt i a Caldes d'Estrac tenen el costum de rotllar un arbre.

Saluden el dia, dient:

«Alabat sia el sol,
alabat sia el dia;
alabat sia sempre
el Senyor que mos l'envia.»

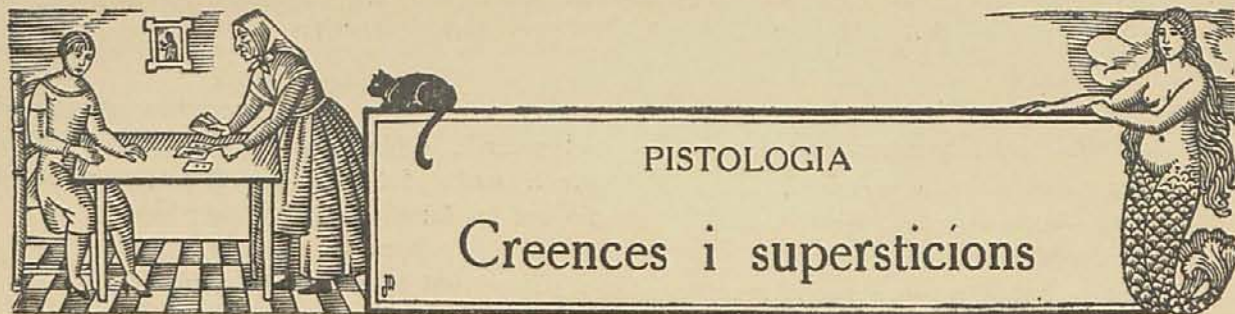
A les puntaires gairebé mai els mancava feina anys endarrera, i si alguna vegada escassejava, deien:

«Senyor, doneu-me salut, feina i diners,
la glòria del cel després.»

També invocaven a Déu, dient:

«O, divina Providència!
no em deixis pas ni un moment,
perquè mai me faci falta,
casa, vestit i aliment.»

ADELAIDA FERRÉ DE RUIZ NARVÀEZ

PISTOLOGIA

Creences i supersticions

ASESINATO DE LA BRUJA

Por los años 1800 había en Biosca una comadrona llamada *la Baquiol*, mujer anciana, pobre, fea y un poco de mal genio, circunstancias poco favorables a ella. El vulgo ignorante y malicioso la llamaba *bruja*. Ella recibía muy mal este apodo y se incomodaba; y con razón. Un día fué la Baquiol a pedir limosna a casa Fornet, y como fuese poca la limosna que recibiera, desagradecida la amenazó diciendo que se acordarían de ella. La muchacha al momento lo contó a su madre. Al cabo de pocos días se puso enfermo el hijo mayor de casa Fornet y murió. Sus desconsolados padres, acordándose de la amenaza que les había hecho la mendiga Baquiol, a ella atribuyeron la muerte prematura de su primogénito. Pasada una temporada, viniendo Baquiol de recoger leña seca del bosque del manso Aubagueta, le salieron al encuentro, la ataron en un roble y le dieron una fuerte paliza. Ella por la noche, forcejeando, se desató, y como pudo vino a Biosca, yéndose a referirlo al reverendo señor párroco Gatuellas, el cual, movido a compasión, la tuvo en su compañía hasta que estuvo perfectamente restablecida. La primera noche que la Baquiol fué a pernoctar en su propia casa, fué asaltada por hombres desconocidos, se la llevaron, la condujeron al pie de la cruz que está cerca la fuente de la ribera, donde tenían preparado un montón de leña, y encendida, echaron viva en el fuego a la infeliz mujer. Tres veces fué echada en las llamas; dos se salió de ellas y la tercera sucumbió y fué reducida a cenizas.

Al día siguiente, teniendo noticia de este horrendo atentado el señor párroco lo denunció al Juzgado. Mientras la justicia perseguía o practicaba las diligencias para descubrir a los autores del crimen, los franceses invadieron España y se suspendió la causa.

En 1814, el reverendo Gatuellas emprendió de nuevo la persecución de los asesinos de la pobre Baquiol, pero todo fué inútil.

Dicen que el reverendo Gatuellas era un hombre rico, sabio y soberano. A propósito de esto sucedió en aquellos días que el señor Obispo de Solsona envió de incógnito a su Vicario general para tomar datos relativos al asesinato de la Baquiol. El Vicario general, que era íntimo amigo del párroco de Biosca, en vez de hospedarse en la casa del cura, se fué al hostal. Cumplido su cometido, se fué a hacer una visita al párroco, y éste no quiso admitirle en su casa, porque al llegar no se había dirigido inmediatamente a ella.»

(Llibre de notes sobre fets de Biosca vistos o sentis a contar a persones fidedignes per Mn. Ramon Berenguer, prevere, rector de Biosca de l'any 1884 a 1889).

Tramesa per MN. XAVIER BOSCH, (Torà)

ORACIÓ

Tres Maries, tres regines
van caçant i van buscant
les tres creus de Jesucrist.
L'hem buscat i no l'hem vist.
A Betlem el trobarem
cascumbat amb els jueus.
Els jueus són camalleus.
Ja li'n peguen per l'esquena;
ja la sang li'n degoteja;
ja li'n peguen pel costat;
ja la sang li'n va a bell raig,
a bell raig i a bells rasquits,
fins als peus de Jesucrist.
Jesucrist s'assenta a la taula,
i amb Sant Pere al seu costat.

— Pere, no tremolis tant;
ja vindrà el Divendres sant.
Els jueus ja me'n prendran,
me'n daran cinc mil açots.
Pujarem una escaleta
que hi haurà tres-cents escalons.
Trobarem les tres Maries,
que duren una ploma de llibreta
i una altra de palma.
Qui aquesta oració dirà
tres vegades cada dia,
airà al cel, per pecador que sia.

(Llofriu.)

G. BASSA

ORACIÓ DE SANT BARTOMEU

*San Bartomeu va per un camí
encontra Jesús Jesucristo
— Bartolomé, donde vas?
— Señor, que me guiaria?
— Si quieres venir conmigo
al cielo te guiaría
te daré un don
que no l'hay dado a ningún cristiano
a la casa que te llaman
tres veces al día,
no morirá mujer de parto,
ni de rayo, ni centella,
ni el dimoni tentador.
Cristo será per defensor.*

Remesa per Mn. JOSEP GRAU

(Duesaigües.)

CREENCES DE LA SEGARRA

Veus ací quelcom de la Segarra.

En la pagesívola vileta de Sant Martí de Sesgueioles vareig poder recollir el que segueix. Encara que a mi em sembla que els costums populars que vaig a dir contenen un bon xic de superstició, però, com que tot el que es refereix a aqueixes coses conté la que el poble hi ha posat, allà van.

Es creença ben arrelada que si en morir en família alguna persona d'ella no queda completament entercarada, aquell difunt en crida un altre, i veus ací que el poble, fatiller i repulsiu per natural a la mort, ja ha trobat el remei.

Per a evitar el mal que creu que podria esdevenir-li, estén una beta sobre el difunt, que li arriba del front fins al pit, i en posar-li, diu qui ho fa:

«Si és que et falta companyia,
agafa la beta per guia.»

Fet aixó, la família es creu deslliurada del perill.

Altres creences populars són la de què el matar el porc en un dilluns fa portar dol.

El rentar la roba que ha usat un mort, abans de passats nou dies, és un mal averany que farà plorar a la família una altra mort.

Es molt sabut, entre la gent de Sant Martí, que si es cull un espinacal en la nit de Sant Joan i es posa en les estables dels animals, preserva i cura a aquests dels mals de ventre que a vegades solen tenir.

J. VILARMAU

(Contades per Mn. Ramon Cabanes, ecònom
Sant Martí de Sesgueioles.)

EN ENTRAR A LA CAMBRA PER A ANAR A DORMIR

En aquesta cambra que ara em fico
quatre cantons hi ha.

En cada cantó un àngel hi ha:

Lluc, Joan, Marc, Mateu.

La Verge Maria que sigui al costat meu.

Aquí dalt hi ha una palanqueta,

que no és llarga ni estreta;

els justos hi passaran,

els condemnats no podran;

criedaran i saltaran

i en terra besaran.

Qui la sap i no l'ensenya,

el seu cor en passa pena;

qui la sent i no l'aprèn,

el seu cos en va a l'infern.

JOANA VIDAL

(De MARIA ROSSELL, de vint-i-cinc anys, de Pla de Cabra. Tarragona.)

ORACIONS

PER A CURAR LES ANGINES

Nostre Senyor i sant Joan,
tots dos van per un camí.
Ja troben a sant Pere:
— Pere, què fas aquí?
— Tinc un mal de coll
que no el puc sofrir;
mal de coll i angines.
Ai, aqueixes ferides,
Santíssima Trinitat,
cureu-me-les ben aviat!

(Tres parenostres a la Santíssima Trinitat.)

PER A CURAR EL MAL DE GARGAMELLÓ

A la vinya de Nostre Senyor
hi ha tres treballadors:
l'un que cava, l'altra fanga,
l'altre cura de gargamelló.

(Tres parenostres a la Santíssima Trinitat.)

PER A CURAR L'ESPATLLAMENT

Per a curar una persona que estigui espatllada se'n busca una que sàpiga curar aqueix mal, la qual demana el nom i els cognoms de la persona malalta.

Diu tres parenostres a la Santíssima Trinitat, durant nou dies, i demana que aquell tal es curi ben aviat.

Tramès per M. DALMAU.
(Reus.)

PER A FER SORTIR UNA BROSSA DE L'ULL

Una brossa tinc a l'ull,
si és de terra, no la vull;
si és del cel, sí que la vull.
Qui me la treurà?
Maria Santíssima, que té bona mà.

(Tres parenostres a la Santíssima Trinitat.)

PER A CURAR LES ANGINES

— Què fas ací valida?
— Ací m'estic adormida.

EN ANAR A DORMIR

Feu-me la gràcia de viure i de morir bé.
Jesús, Josep i Maria
us dono el cor i l'ànima mia,
i si més tenia, més vos daria.
(Es diu tres vegades.)
Jesús, Josep i Maria
en vostres braços descansa l'ànima mia.

*

Jesús, Josep i Maria
us dono el cor i l'ànima mia,
i si més tenia més vos daria.
Santíssima Trinitat,
feu-me dormir ben aviat.

Trameses per CONCEPCIÓ DOMINGO.

(Tàrrrega.)

EN CANVIAR-SE DE CAMISA

Tan guardada de mal siga,
mentre dugui aquesta camisa,
com ho estava el bon Jesús
dins les entranyes de la Verge Maria.
Tramesa per CECÍLIA MIARONS I TROTA.

(Barcelona.)

ORACIÓ PER A CURAR EL FLUIX DE SANG

(Se senya.) Sangre detente, detente Nuestro amo mi Cristo Redentor nuestro; detente sangre en tus venas, así como Cristo Redentor nuestro pasó sus penas; sangre detente, detente así como el agua del río corriente; sangre, detente, detente así como Cristo Redentor murió al árbol de la Vera Cruz. Consumatum est. (En acabar es repeteix tres vegades i es diuen tres parenostres a la Santíssima Trinitat, i dóna el nom del pacient.)

ORACIÓ PER A LA DESAGULLADURA D'ANIMALS

(Se senya.) Jesús és nat, i nasqué de les entranyes puríssimes i virginals de Maria Santíssima per obra de l'Esperit Sant, curarà... (el

bou, mula o el que sigui) de desagulladura o astortilladura. I sigui curat com aquestes paraules són veritat. Direm tres parenostres a la Santíssima Trinitat com l'animal és curat. (S'ha de dir l'espècie a què l'animal pertany, i el nom, segons el pelatge; nom i cognom de l'amo, nom de la cosa i poble; i es repetirà tres dies arreu.)

PER A CURAR ELS TALLS

Tall fet, de ferro fet, sigues curat com les cinc llagues de Crist crucificat. Tres parenostres a la Santíssima Trinitat. (Se senya i persigna la ferida al compàs de l'oració.)

PER A CURAR L'ERISPELA

Verdanc minova, et fondràs com la sal a l'olla; aniràs a fonegó com el sol a ponegó; et fondràs com un gra de mill partit en nou bandes. (Es diu nou vegades i es diuen nou parenostres i es persigne el gra.)

PER A CURAR LES DESFETES DELS ULLS

(Se senya l'ull.)

— Què hi fas aquí, perla o desfeta?

— Aquí m'estich, que Déu m'hi ha feta.

— Com diràs que Déu t'hi ha feta, sinó fa cap cosa mal feta. Si ets blanca, Déu t'escampa; si ets bruna, Déu t'esgruna; si ets negra, Déu t'en trega. (Es diu tres vegades, i es diuen tres parenostres a la Santíssima Trinitat.)

PER A CURAR ELS PITS CAIGUTS

Jesús és nat, Jesús és mort, Jesús ha ressuscitat. Em curarà d'aqueixa malaltia com aqueixes paraules que dic són veritat. Sant Cosme

i sant Damià, metges de Jesucrist, cureu-me d'aqueixa malaltia si em convé. Amén. (Es diuen tres parenostres.)

PER A CURAR EL MAL DE LA BOCA

Herba nada i no ets plantada, per la virtut que Déu t'ha dada, i te l'ha dada tota, curaràs el mal de la boca de... (nom i cognom de l'home o dona que sigui). (Quant es vol curar a algú, o bé hom mateix, es tallen nou plantetes d'una certa herbeta menudeta i peluda. Se les posen a la mà i diuen l'oració nou vegades, i cada vegada amb la mà per darrera, es deixa caure una herbeta d'aquelles, amb cura que no se'n deixi anar més que una cada vegada.)

Tramès per FRANCESC MARQUILLES.

(Agramunt, Puelles.)

ES PUBLICA AMB LES DEGUDES LLICÈNCIES

PUBLICAT AMB CENSURA GOVERNATIVA

NOTICIARI

Llienç Soler i March. Una altra baixa hem de constatar, que és la de l'excel·lent patrici senyor Llienç Soler i March, la bondat i la cavallerositat per excel·lència. El senyor Soler i March no era ben bé un folklorista, sinó un exquisit bibliòfil, entre les col·leccions del qual se'n compten de populars, magnífiques, que sempre tenia a punt de deixar-ne gaudir els estudiosos. Descansi en pau.

En Joaquim Sarret i Arbós. — Benemèrit arxiver de la ciutat de Manresa, ha caigut, fa pocs dies, aclaparat per terrible dolença.

Era treballador infatigable en el camp d'Història, Etnografia, Folklore, treballs que serviran de guia i llum sempre als folkloristes. Citem, entre molts d'altres que podriem anomenar, *Ethologia de Manresa*.

Al cel sia.

Rondalles populars. — L'Editorial Poliglota ha publicat divuit volums de rondalles magníficament estampades i il·lustrades amb deliciosos dibuixos de Lola Anglada, Montserrat Casanoves, Mercè Llimona, Ricard Opisso i Josep Longoria.

Són recollides per Valeri Serra i Boldú, el qual fa constar llur procedència al peu de cada una, com el nom de la persona que la hi va contar.

Rondalles radiades. — Durant dos anys seguits el nostre director ha explicat cada dijous una rondalla popular als infants de Catalunya.

Folklore religiós de Catalunya. — Dins del *Boletín del Centro Social de Beneficencia de Belén*, el seminarista senyor Miquel Bonet ha començat a publicar, una secció de folklore religiós.

Els seus col·laboradors van responnent i remetent-li materials guiant-se per un qüestionari que ha cursat, molt nodrit i molt interessant.

Un més a treballar en l'inventari del nostre saber tradicional. Benvingut sigui.

Costums de Catalunya i el Llibre d'or del Rosari a Catalunya. — Ha aparegut no fa gaire un llibre o àlbum de 33 x 51 cm., amb dibuixos de Josep Ribot, entre els quals trobem antics coneguts, per tal com foren dibuixats per servir de capçaleres a alguns capítols del *Llibre d'or del Rosari a Catalunya*, del nostre director.

Les làmines que aparegueren al *Llibre d'or*, més ben colorides, però, que a l'àlbum, són: «Parar cordó», «El llevat de taula», «Els rais i els raiers lleidatans», «La sega», «Els gojaires de Sant Mateu de Bages», «La benedició de les roses», «La processó rosariana de Celrà», «Les processons de Setmana santa, de Linyola», «Literatura popular» i «La imatgeria popular».

Tots aqueixos provenen de costums vistos personalment per l'autor o són fruit d'investigacions per ell

practicades. Ara, com a cosa molt xocant per qui està en l'intrínquis, se les veu anar en un àlbum acompanyades d'altres encomanades al mateix dibuixant.

Al *Llibre d'or* es donaven reduïdes a l'àlbum en la grandària a què foren dibuixades, però cada u coneix perfectament el què ha pagat i ha estat seu.

Mentrestant, però, tenim el dret i el deure de posar les coses al seu punt, tal com haguérem de fer quan el volgut confrare *La Veu de Catalunya* publicà un article ditiràmbic del *Llibre d'or del Rosari a Catalunya*, en el qual es donava el cas de parlar amb elogi d'un llibre i no s'esmentava el seu autor, sinó a un col·laborador, Víctor, i a un germà seu, Demetri, que ha publicat i estampat el llibre.

La casa Oliva de Vilanova no va tenir altre remei que admetre com a bones i veritables les raons que va contestar el nostre director amb el solt que donem a continuació, publicat el dia 11 de juliol del 1925 en el susdit periòdic:

«Elogis de fora casa al "Llibre d'or del Rosari a Catalunya". — Dies enrera aparegué dins aquestes columnes un elogi anglès del *Llibre d'or del Rosari a Catalunya*, respecte al qual ens diu el seu autor, Valeri Serra i Boldú:

«No m'he cregut mai amb dret de molestar-vos demanant que poséssiu a *La Veu* ço que diuen els crítics forans d'un llibre meu, ni menys ho faria mai si a mi se m'anxautés 'inspirar' un escriptor per tal que parlés en determinat sentit. Aquest és el cas d'aqueix elogi anglès del meu llibre, en el qual no consta per a res el meu nom, amb l'agreujant el que, en parlar d'un col·laborador, diu que "amb el seu germà ha publicat i estampat el llibre". Això, no citant el meu nom, els qui no sàpiguen de què va, s'ho empassaran tranquil·lament. 'Publicar' en llenguatge corrent vol dir 'editar', igual a pagar-ne les despeses, i aquest és el cas del *Llibre d'or del Rosari a Catalunya*, el qual fou estampat per una impremta, naturalment, però pagat, absolutament tot per mi o per compte meu. Així ho declara la casa impressora en el contracte regulador de la venda, redactat per ella, on diu: "Que don Valeri Serra i Boldú és autor de l'obra *Llibre d'or del Rosari a Catalunya*..." I en una altra part: "Que dicho libro ha sido impreso por cuenta y cargo del señor Serra..."

De manera, que dels elogis que fa del llibre el crític anglès: "Cada element de la presentació material del llibre ha estat dibuixat expressament...", en reclamo la meua part, i dic: "sí senyor, i ben pagat." Quan escriu, l'autor de l'elogi, aquelles paraules referint-se a les capçaleres d'En Josep Ribot, el nom del qual no se cita enlloc, diu: "S'han d'esmentar, finalment, les il·lustracions pròpies del llibre, una colla de capçaleres en colors, de llegendes rosarianes i més especialment de cerimònies i episodis a la vil·la rosariana, de ciutats i poblets catalans." El mateix que allò altre de: "El llibre és admirablement imprès, i el treball i l'escripulositat de presentació", etc.; tot, tot plegat m'ha de fer dir que tot ha estat pagat a pes d'or i sense regateig; per tant, no és del cas regatejar-me el mèrit de l'esforç que representa l'haver publicat i fet imprimir "por cuenta y cargo" meu, "el més ric i treballat dels llibres d'art que fins ara han aparegut a la Península". Així ho declara el crític anglès van de Put en l'esmentat solt de *La Veu*.

A cadascú el que sigui seu, si més no se'm vol donar.»

Recull folklòric-etnogràfic de les Valls de Flamisell. Instruments populars (Club Muntanyenc Barcelonès),

per R. Violant i Simorra. *Elaboració del cànem i de la llana al Pallars*, per R. Violant i Simorra, amb dibuixos d'A. M.ª Lairisa i Francesc Aisa; Igualada, 1934. R. Violant i Simorra, *Festes Tradicionals del Pallars*, Hostench, 1934. R. Violant i Simorra, *Costums de la cria i de la matança del porc al Pallars sobirà*. Impremta Agricultura i Ramaderia, 1935.

Veus aquí un enfilall de publicacions totes referents al Pallars, escrites pel competent etnògraf R. Violant i Simorra, que són una delícia.

La primera d'elles ens dona a conèixer els instruments populars, que els infants i els que ja no ho són tant elaboren per a jugar. Tots aqueixos instruments van acompanyats de vistes del país que fan doblement agradable la seva lectura.

— *Elaboració del cànem i de la llana al Pallars*, és una monografia més consistent, que estudia la manipulació d'aqueixes dues fibres, tan important algun dia en l'agricultura i l'estudia des de la filatura, pentinat i elaboració total amb tot el seguit de corrandes i altres amaniments folklòrics.

— *Festes tradicionals del Pallars*, és un seguit de costums populars de la comarca, en la qual troba major desenrotllament les incidències de la festa major de Sarroca de Bellera. Els focs i falles de Sant Joan, i les festes de Carnestoltes tot s'hi compta amb un verisme encisador.

— *Els Costums de la cria i de la matança del porc al Pallars sobirà*, és un acabat estudi d'aqueixes manifestacions amb tota la nomenclatura amb què són conegudes les diverses feines.

Comença parlant de les particularitats de què són objecte els porcs i els preparatius que es fan a les cases, així com s'hi descriuen tots els atuellis emprats en les diferents operacions de salar i conservar els porcs.

Tota la diversitat d'activitats en què empra el senyor Violant i Simorra els seus lleures, és altament profitosa.

— *La vida dels pastors*, per Salvador Vilarrasa i Vall. Tipografia ripollesa de Daniel Masdeu; Ripoll, 1935.

És un estudi complet de la vida dels ramats des que a l'istiu són aplegats per anar a pasturar a fora fins que tornen.

S'hi exposen totes les malalties; totes les adversitats que passen.

És una monografia model, perquè es tracta amb tota competència.

Les descripcions hi són fetes amb tota mestria, tant en el que es refereix al bestiar com als pastors.

I les il·lustracions que avaloren l'obra són justes i acaben de donar idea de l'exactitud del llibre.

Quatre apèndixs avaloren el llibre, puix que tracten de temes relacionats amb la matèria.

I sobretot el pròleg que fa d'entrada, degut a la ploma del vell folklorista senyor Tomàs Raguer, és molt escaient.

— *Cançons populars mallorquines*, selecció i comenta-

ri de Francesc de P. Moll. I. Amoroses. Mallorca. Biblioteca «Les illes d'or», 1934.

Un curiós recull de cançons populars mallorquines de la branca d'amoroses, que com en tantes tan destra és la cançonística mallorquina.

Triades amb el gust que caracteritza al senyor Moll.

— *Els castells dels xiquets de Valls*, per F. Blasi i Vallespinosa. Eduard Castells; Valls, 1934.

Veus aquí un llibre complet, d'un costum català xamós a més no poder.

D'un costum no gens de vell se n'ha pogut formar un llibre interessant, degut al patriotisme d'un fill de Valls, qui ha escrit una prosa sucosa i ha sabut donar a la descripció de tot el que s'hi refereix l'ànima i vida corresponent.

És un altra obra que honora el llarg catàleg de llibres del senyor Blasi i Vallespinosa, constant rodamón, que sap comunicar a les narracions del que ha vist tot l'interès del terror que ha visitat.

— *Vestits típics d'Espanya*. Compilats, dibuixats, colorits, i comentats, per Joan d'Ivori. «Editorial Orbis», Barcelona, MCMXXXV.

Es tracta d'una obra de dibuixos colorida a mà i al pochoir en què l'autor, millor dit, la casa editorial ha posat tot el seu saber per tal que resultés una obra de luxe d'aquelles que fa l'honor a una llibreria.

El primer volum, amb cinquanta imatges, comprèn Catalunya, Balears i València, i el segon tindrà diferents imatges, completant l'obra de tal manera, que's fa esperar la total contemplació d'aquesta maravella.

Són molt escayents els comentaris als vestits típics que l'autor divideix en tres parts: Catalunya, Balears i València.

Algun dia donarem a conèixer els dibuixos, per tal que els lectors es puguin formar una idea ben clara de l'obra; així i tot, és una obra d'aquelles que una vegada vista se senten ganes irremeiables d'adquirir-la.

CAIXA D'ESTALVI

DE LA

GENERALITAT DE CATALUNYA

SUCURSALS :

BADALONA

Francesc Lairer, 149

GIRONA

Plaça de l'Oli, 1

IGUALADA

Born, 2

LLEIDA

Carme, 28

MASNOU

Prat de la Riba, 1
(Edifici de l'Ajuntament)

OLOT

Passeig de Blai, 45

PALAFRUGELL

Santiago Rossinyol, 9

REUS

Naval Alt de Jesús, 29 i 31

SANT FELIU DE GUÍXOLS

Rambla A. Vidal, 35

STA. COLOMA DE FARNERS

Plaça de la República, 4

SOLSONA

Plaça Sant Joan, 7

TARRAGONA

Apodaca, 3

VILANOVA I LA GELTRÚ

Rambla Francesc Macià, 1

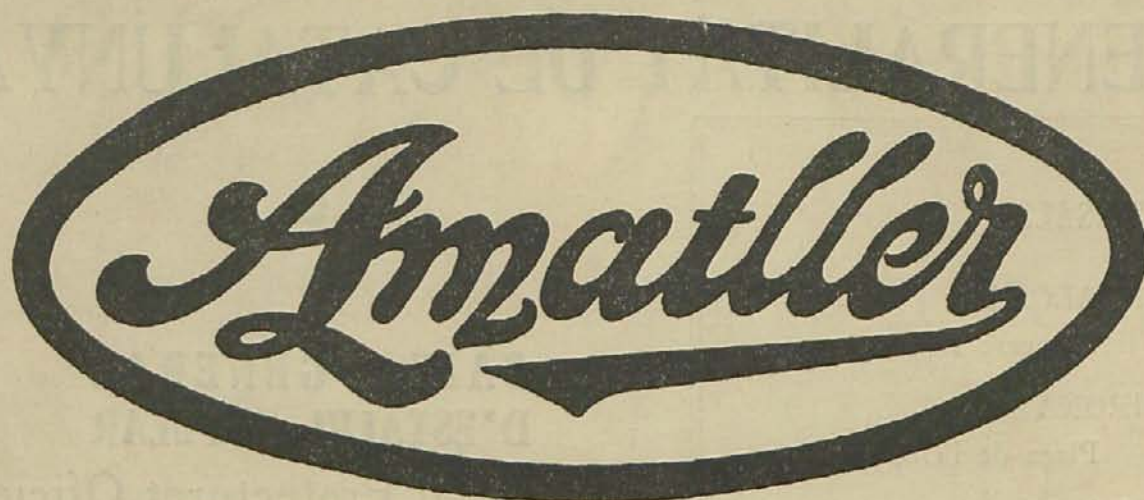
CAIXA GENERAL D'ESTALVI POPULAR

sotmesa al Protectorat Oficial
del Ministeri del Treball i Pre-
visió, segons Decret del 14 de
Març del 1933

OPERACIONS QUE REALITZA
Estalvi a la vista
Estalvi a termini
Comptes d'estalvi
Comptes de contribuent

OFICINES CENTRALS :
BARCELONA - Fontanella, núm. 7

XOCOLATES

CASA FUNDADA L'ANY 1800

La més vella d'Espanya en el seu ram

Xocolates per a tots els gustos

i totes les fortunes, des de

1'60 a 4 pessetes els 400 grams

OFICINES I DIPÒSIT CENTRAL:
CARRER DE MANRESA, 4 i 6
BARCELONA